

GOTTHELF JEREMIAS

MITEN ULI-RENKI TULEE
ONNELLISEKSI

Jeremias Gotthelf

Miten Uli-renki tulee onnelliseksi

«Public Domain»

Gotthelf J.

Miten Uli-renki tulee onnelliseksi / J. Gotthelf — «Public Domain»,

Содержание

ENSIMÄINEN LUKU	5
TOINEN LUKU	9
KOLMAS LUKU	14
NELJÄS LUKU	18
VIIDES LUKU	23
KUUDES LUKU	26
SEITSEMÄS LUKU	36
KAHDEKSAS LUKU	42
YHDEKSÄS LUKU	46
Конец ознакомительного фрагмента.	52

Jeremias Gotthelf

Miten Uli-renki tulee onnelliseksi Romaani

ENSIMÄINEN LUKU

Isäntä herää; renki tekee tyhmyyksiä

Pimeä yö oli ulkosalla; vielä pimeämpi paikka, josta ääni useita kertoja huudahteli: "Johannes". Se oli pieni tupa suuressa talonpoikaistalossa; isosta vuoteesta, joka täytti melkein koko takaseinustan, kuului se ääni. Vuoteessa lepäsi talon emäntä miehineen ja miehelle huusi vaimo: "Johannes", kunnes mies vihdoinkin alkoi murahdella ja kysyi: "Mitä tahdot, mikä on?" "Sinun pitää nousta ruokkimaan karjaa. Kello on jo yli puoli viisi ja Uli tuli kotiin vasta kolmatta käydessä ja putosi portailta kun lähti menemään ylistupaan. Kyllä olisi mielestäni sinun pitänyt herätä, sillä tavalla se koluutteli. Se oli humalassa eikä jaksa nyt nousta ylös, ja minusta onkin parempi, ettei se mene tulella näin höyrypäisenä talliin."

"Kyllä on pelissä nykyaikaan noiden palkollisten kanssa", sanoi isäntä sytyttäessään tulta ja pukeutuessaan. "Tuskin saa niitä palvelukseen, palkkaa niillä ei ole milloinkaan kylliksi ja päälle päätteeksi pitäisi tässä vielä itse tehdä kaikki työt eikä kurahtaa heille niin mistään. Ei tässä ole enää isäntä talossaan eikä voi olla kyllin varovainen välttääkseen riitaa ja pysyäkseen hyvässä huudossa." "Mutta tälleen et sinä saa antaa tämän jatkua", sanoi vaimo, "tätä toistuu jo liian usein; pelkästään viime viikolla vetelehti se kaksi kertaa ja nosti palkkaansa ennen paastoa. En sano tätä ainoastaan sinun, vaan myös Ulin vuoksi. Jos ei hänelle mitään sanota, niin tuumii hän elelevänsä ihan kuten pitääkin ja tulee yhä kunnottomammaksi. Ja täytyyhän meidän tuki totella omaatuntoamme. Isäntäväki on kuitenkin isäntäväkeä! Sanottakoon uuden muodin mukaan mitä tahansa: ettei se muka kuulu kehenkään mitä palvelijat tekevät loma-ajoillaan, niin isännät ovat kuitenkin isäntiä. Siitä mitä he talossaan sietävät ja käskyläistensä sallivat tehdä, ovat he edesvastuussa Jumalalle ja ihmisille. Ja sanon lastenkin vuoksi. Sinun täytyy käskää hänet pikkutupaan,¹ kun ne ovat syöneet suuruksensa ja lukea hänelle lakia."

Useissa talonpoikaisperheissä, etenkin sellaisissa, jotka ovat varsinaista talonpoikaisaatelia, s.o. sellaisissa, joilla tila on kauan kulkenut suvussa perintönä, joten suvun tavat ovat vakaantuneet, suvun kunniakäsite muodostunut, vallitsee nimittäin tuo varsin kaunis tapa, ettei tahdota nostaa pienintäkään kinaa ja kiivasta sananvaihtoa, niin että voisi herättää naapurien huomiota. Ylevän rauhallisena lepää talo vihreän puistikonsa keskellä. Levollisina, varman säyseinä liikkuvat asukkaat sen piirissä ja ympärillä. Puistikosta kajahtaa enintään hevosen hirsunna, mutta ei ihmisääniä. Ei toruta paljoa eikä kovaäänisesti. Mies ja vaimo eivät moiti toisiaan kaikkien kuullen ja palvelusväen vioista he eivät usein puhu tahi huomauttavat niistä vain kuten ohimennen, virkkavat vihjailevan sanan, niin että muut sen tuskin huomaavat. Jos tapahtuu jotain merkillisempää tahi mitta tulee ylen täydeksi, niin kutsuvat he syntipukin pikkutupaan ja tekevät senkin niin huomaamattomasti kuin mahdollista. Tai varustautuvat he hänen puheilleen hänen ollessaan työssä yksinään ja "lukevat lakinsa", kuten tapana on sanoa, neljän korvan kuullen. Lainlukuunkin on isäntä sitäpaitse tavallisesti hyvin valmistautunut. Hän lausuu sanansa aivan levollisesti, oikein isällisesti, ei salaa rikolliselta mitään, ei kaikkein karvaintakaan totuutta, mutta kohtelee häntä oikeuden mukaisesti ja näyttää hänelle miten hänen rikoksensa vaikuttaa hänen tulevaan kohtaloonsa. Ja kun isäntä on lakinsa lukenut, on hän tyytyväinen, ja asiat ovat sillä tolalla, ettei manattu eivätkä muut huomaa isännän

¹ Sveitsiläisen talonpoikaistalon pikkutupa vastaa herraskartanoiden "kabinettia".

menettelyssä hituistakaan tavallista kummempaa, ei katkeruutta, ei kiivautta. Näillä lainlukemisilla on yleensä suotuisat seuraukset niistä henkivän levollisen isällisyyden ja sen vuoksi, että ne pidetään muilta salassa. Sellaisissa taloissa vallitsevalle maltillisuudelle ja rauhalliselle vaativaisuudelle tuskin lie missään muualla vertoja.

Paraiksi oli isäntä ennättänyt talliin, kun Ulikin tuli sinne hänen jälestään, mutta vaieten; he eivät virkkaneet sanaakaan toisilleen. Kun huudettiin keittiön ovelta ruualle, meni isäntä heti kaivon rännille ja pesi kätensä; mutta Uli vitkaili kauan ennenkun tuli. Hän ei ehkä olisi tullutkaan, jos ei emäntä itse olisi huutanut vielä häntä erittäin. Uli hävetti näyttää naamaansa, ruskeaa, sinisen puhuvaa, veristä. Hän ei ymmärtänyt, että on parempi hävetä pahoja tekojaan ajoissa, eikä sitten vasta, kun ne on tehty. Mutta tämän oli hän saapa kokea.

Pöydässä ei lainkaan huomautettu, kyselyt hänen asioistaan; piit, joita oli kaksi, eivät tohtineet edes virnistelläkään, sillä isäntä ja emäntä pysyivät vakavina. – Oli syöty, tytöt kantoivat vadit tuvasta. Uli, joka jäi viimeiseksi ruokailulle, rukousteli, nosti kyynärpäänsä pöytälaudasta ja pani hatun päähänsä: siis aikoi lähteä hänkin ulos. Mutta silloin sanoi isäntä: "Tulehan tänne vähän", meni pikku tupaan ja sulki oven Ulin jälestä. Isäntä istuutui pienen pöydän päähän ja Uli jäi seisomaan ovelle tekeytyen naamaltaan niin lammasmaiseksi kuin mahdollista, mutta pian vaihtuivat hänen ilmeensä vuoroin niskuroiviksi, vuoroin katuvaisiksi.

Uli oli isokokoinen, kaunis poika, ei vielä kahtakymmentä täyttänyt, voimakkaan näköinen, mutta hänen kasvoissaan oli piirteitä, jotka eivät todistaneet liiallisesta viattomuudesta ja kohtuullisuudesta. Parin vuoden päästä ne helposti voisivat tehdä hänet kymmenen vuotta vanhemman näköiseksi kuin mitä hän oikeastaan oli.

"Kuules Uli", aloitti isäntä, "tätä menoa ei saa jatkua, sinä vietät liian kunnottomaa elämää, sinä käyt liiaksi yöjuoksulla ja juopottelemassa. Minä en mielelläni heitä hevosiani ja lehmiäni sellaisen huostaan, jolla on pää täynnä viinaa tai viiniä, en uskalla laskea mokomaa talliin lyhdyn kanssa, en etenkään, jos vielä tupakoikin kuten sinä. On jo liian monta taloa tuhottu sillä kevytmielisellä tavalla. Minä en tosiaan ymmärrä, mikä sinulla oikeastaan on mielessä ja mitä sinä ajattelet? Mihin tämä vie?" Uli sanoi, ettei hän ollut mitään tuhonnut, hän oli aina tehnyt työnsä, ei ollut kenenkään tarvinnut tehdä niitä hänen puolestaan. Hänen juomisistaan ei muiden tarvitse maksaa, ei kuulu kehenkään hänen ryyppäämisensä, omia rahojaan hän ryyppää. "Mutta niitä rahoja ryyppää minun renkini", vastasi isäntä, "ja jos sinä olet kunnoton, niin kuuluu se minuun ja ihmiset sanovat, että sehän on Bodenbauerin renki. Ne eivät voi ymmärtää, mikä tuollakin isännällä lie mielessä, kun antaa rengin sillä tavalla vetelehtiä ja sellaista talossa pitää. Et ole vielä yhtään taloa tuhonnut, mutta ajatteleppas, Uli, eikö yhdessäkin olisi liikaa? Olisiko sinulla enää levon hetkeä, jos sinun täytyisi ajatella, että tuhosit minun taloni? Olisiko, jos sinun täytyisi ajatella, että me ja lapset vielä paloimme mukana? Ja mitä on sinun työstäsi? Parempi olisi kun makaisit koko päivät sängyssä. Sinähän nukut lehmäin alle lypsäessä, et näe, et kuule mitään, et tunne hajua, ja kompuroit talossa kuin pyörreksissä. On surkeaa sinua nähdä. Katsele nyt siinä sitten pöllästyneenä! Hyvin näkee, ettet ajattele mitään muuta kuin sitä kevytmielistä naishepakkoasi, jonka pariin olet antaunut".

Uli sanoi, ettei hän ole antautunut minkään hepakon pariin, se ei ole ikinä totta. Ja jos ei voi tehdä kylliksi työtä, niin menee matkaansa. Vaan sellaista se on nykyaikaan, yhdellekään isännälle ei voi tehdä kylliksi työtä vaikka alituisen ahertaisi; toinen on pahempi toistaan. Palkkaa tahtovat antaa ajan mittaan yhä vähemmän ja vähemmän ja ruoka tulee päivä päivältä huonommaksi ja huonommaksi. Viimein täytyy kai koota maakirppuja, sittiäisiä ja heinäsiirkoja jos haluaa lihaa ja rasvaa kaaliinsa. "Kuule Uli", sanoi isäntä, "ei nyt huoliteta puhella näin toisillemme, sinä olet vielä liian höyrypäinen. Minun ei vielä olisi pitänyt sanoa sinulle mitään. Mutta minä säälin sinua, sinä olisit muuten kunnan poika, työhön pystyvä poika. Minä olen aina alusta uskonut, että sinusta voi tulla oiva mies, ja minä olen iloinnut. Mutta sitten kun rupesit vetelehtimään ja käymään yöjalassa, muutuisti ihana kokonaan. Sinä et välitä enää mistään, sinä olet pahalla päällä, ja jos sinulle jotain sanoo vaikka miten sävyisästi, väännät sinä suusi murjalleen tahi äkäilet koko viikon. Kyllä olet antautunut kehnon

naisen pariin ja, usko minua, sinä tulet onnettomaksi. Ei sinun tarvitse luulla, etten minä sitä tiedä! Sinä käyt Gnäggerlersin Anna Liisan luona ja hännystelet häntä aina! Ja sehän on seudun kehnoin tyttö, hänen luonaan käy vilinä kuin kyyhkyslakassa, joka lurjuksen kanssa se rupee väleihin. Ja juuri sinut se ilmoittaa syylliseksi kun tulee hairaus. Saat sauna-akan oluet muiden tähden ja ikäsi sovittaa toisten syntejä. Saat tuntea mikä on kallis aika, kuten niin monet tuhannet muut, jotka menettelivät kuten sinä ja nyt elävät kurjuudessa. Sillä ihmisellä, joka ei tyydy mihinkään, jolla on aina kaikkea liian vähän, jonka joko täytyy kerjätä, tehdä velkoja tai nähdä nälkää, on aina kallis aika, miten huokea se muilla lieneekään, vuodesta vuoteen, ijankaikkisesti. Mene nyt, ja malta mielesi. Ja ellet halua tapojasi muuttaa, niin voit lähteä, Jumalan nimessä; minä en houkuttele sinua enää. Ilmoita sitten viikon kuluttua päätöksesi."

Uli murahteli, että hän on jo harkinnut, ei tarvitse viikon aikoja. Ja meni ulos. Mutta isäntä ei ollut häntä kuulevinaankaan.

Kun isäntä tuli pikkutuvasta, kysyi emäntä häneltä, kuten tavallisesti: "Mitä sinä sille sanoit, mitä se vastasi?" "En minä voinut sille mitään", vastasi isäntä. "Uli pullikoi vielä kovasti vastaan, ei ollut nukkunut päätään selväksi; olisi ollut parempi, jos olisin puhunut hänelle vasta huomenna tai illalla kun kuparisepä on hänet pehmentänyt. Nyt annoin hänelle miettimisaikaa ja odottelen mitä tulee."

Uli meni ulos hyvin äissään, kuten olisi hänelle tehty törkeää vääryyttä. Hän paiskeli työkaluja kuten aikoen ne tuhota ja karjui elukoille niin että isännän selkää karmi; mutta isäntä pysyttelihevollisena; yhden ainoan kerran hän vain sanoi: Siivolla! Muun palvelusväen pariin ei Uli mennyt, vieläpä heille murjottelikin. Kun isäntä ei ollut muiden kuullen lukenut lakia hänelle, ei hän voinut keventää sydäntään muille. Ja kun muut eivät olleet syypäitä kuten hän, ajatteli hän, että muut ovat isännän puolella ja hänen vastustajiaan, tuon syvästi todellisen lauseen mukaan: se joka ei ole minun puolestani, on minua vastaan. Kestään ei hän siis saanut kuulijaa pöyhkeilläkseen ja hänellä ei ollut tilaisuutta kerskuilla: piru hänet vieköön, jos hän on täällä hetkeäkään kauempaa kuin määräaikansa loppuun.

Vähitellen lähtivät viinin ja muut paholaiset hänestä ja yhä veltommiksi kävivät uroon jäsenet. Äskeisen jännityksen sijalle tuli sietämätön väsymys. Mutta tämä väsymys ei vallannut pelkästään ruumista, vaan myös sielun. Ja kuten väsyneelle ruumiille on raskasta ja kiduttavaa kaikki mitä se tekee, niin tuntuu myös väsyneestä sielusta kaikki raskaalta, mitä se on tehnyt ja millä sitä tulevaisuus uhkaa. Mille se äsken nauroi, se sitä nyt itkettää, ja mikä sitä ennen viehätti ja riemastutti, se on nyt harmia ja murhetta. Sen vuoksi, jonka yli se äsken hypähteli kevyisin jaloin, haluaisi se nyt repiä hiukset päästään, vaikkapa koko pää-pahan paikoiltaan. Kun tällainen mieliala asustaa ihmisen sielussa, on se vastustamaton ja kaikkeen, mikä ihmisen mieleen tulee ja mitä hänelle tapahtuu, heittää se synkeän hohteensa.

Vaikka Uli silloin, kun hänen päänsä oli viiniä täynnä, oli äkäillyt isännälleen, niin haihtui hänestä nyt kiukku itsestään viinin kerällä. Hän ei harmitellut enää isännälleen, joka oli moittinut häntä hutiloimisesta, vaan itselleen siksi, että oli hutiloinut. Hänen mieleensä johtuivat nuo 23 batzia², jotka hän yhtenä iltana oli hukannut. Sitä summaa ansaitakseen täytyisi hänen nyt tehdä työtä lähes kaksi viikkoa ennenkun ne olisivat hänellä jälleen koossa. Hän oli kiukuissaan, kun saisi niiden vuoksi tehdä niin paljon työtä, oli kiukuissaan viinille, jonka oli juonut, kapakoitsijalle, joka sen oli hänelle tuonut j.n.e. Hän mietti isännän sanoja Gnäggerlerin Anna Liisasta, ja hän tuskastui niin että hiki tunkihe hänen otsalleen. Nyt alkoi häntä moni seikka tässä työssä epäilyttää. Ja ehkä hänen on se vielä naitava? Hänen täytyi nyt alituisen tuota asiaa aprikoida, tuumia sitä puoleen ja toiseen. Väliin hän otsansa hiessä tuli muka vakuutetuksi siitä, ettei koko seikka ollut minkään arvoinen, että vaara oli kaukana. Ja kuitenkin mietiskeli hän jo pätevät syyt, joilla vaaran sattuesssa ja Anna Liisan tullessa häntä hakemaan, voisi kieltäytyä lähtemästä.

² Batzi, vanha sveitsiläinen vaihtoraha, arvoltaan n. 14 penniä. Suoment. muist.

Silloin näki hän tuhannen askeleen päästä jonkun naisen lähenevän taloa, luuli sitä Anna Liisaksi: ja heti hänen syynsä, suunnitelmansa ja lohduttelunsa hupenivat kuten kourallinen korsia, jotka joutuvat tuleen. Jalkansa alkoivat täristä pelosta ja hän pakeni talliin tahi riiheen. Hän näki joka pensaan takana Anna Liisan ja jos joku koputti talon ovelle, vavahti hän kuin haavan lehti ja ajatteli, että Anna Liisa se seisoo ulkona ja aikoo kutsua häntä puheilleen. Mitenkä hän voisi mennä naimisiin? Eihän hänellä ole yhtään rahaa, hän on viimeisestä puvustaankin vielä velkaa räätätille ja kauppiaille. Hänellä on vain kolme kelvollista paitaa ja neljä kehoa. Ja kukapa haluaisi lainata hänelle häärahoja, kuka maksaa häätamineet? Miten voisi hän elättää vaimon ja lapset, ja maksaa velat, kun hän ei nyt yksinäänkään jaksa tulla toimeen? – Näiden aatosten vuoksi joutui hän ihan suunniltaan, unohti kaiken ja teki kaikki nurin päin. Elämänsä oli kiusallista. Hän oli tyytymätön itseensä ja siksi myös tyytymätön kaikkiin muihin, koko maailmaan. Hän ei lausunut kenellekään niin kelpo sanaa ja mikään ei ollut hänestä paikallaan. Hänestä tuntui kuin keittäisi emäntä tahallaan kaikki ruuat kehnosti ja juuri niitä lajeja, joista hän ei pitänyt. Hänestä tuntui siltä kuin isäntä kiusaisi häntä tarpeettomalla työllä, hevoset kaikki olisivat laiskimuksia ja lehmät vartavasten hänelle vastuksina: pölkkypäisimpiä ruohon purijoita koko Jumalan taivaan alla.

Jos hänellä olisi ollut rahaa eikä olisi pelännyt tavata Gnaggerlerin Anna Liisaa, olisi hän uhkapäissään ja tuskissaan lähtenyt viinin juontiin, hukuttaakseen siihen kiukkunsa, harminsa ja alakuloisuutensa. Nyt täytyi hänen pysytteleitä kotosalla, näyttäytyä ihmisille niin vähän kuin mahdollista ja pistäytyä vähän väliä talliin, kun näki jonkin naisihmisen etäämpää. Jos ketä nyt ehkä hämmästyttää se, että Uli näin pelkäsi Anna Liisaa, että Ulin rakkaus tyttöön näytti näin pian haihtuneen, sille täytyy minun huomauttaa, ettei Uli Anna Liisaa lainkaan rakastanutkaan. Hän oli vain noita kovin tavallisia poikia, jotka mahtailun halusta heittäytyvät öisten kohtausten vapaille tavoille niin aikaisin kuin mahdollista ja ryhtyvät ilman omantunnon vaivaa, voisimpa melkein sanoa, hituistakaan ajattelematta, kaikkeen, mitä vain haluavat ja mitä tilaisuus tarjoaa. Vaaraa aavistamatta he liioittelevat tulen ympärillä kuten kärpäset ja melkein uskomattomalla tavalla, ellei heidän ajattelemattomuuttaan tuntisi, he sitten pelästyvät kun nuo välttämättömät, luonnolliset seuraukset tulevat ilmi, ja tytöt syyttävät heitä isyydestä. Silloin he pelästyvät kuten ihmiset ainakin, jotka side silmillä on viety syvän kuilun äyräälle ja joilta peite otetaan pois vasta kun heidät syöstään kuiluun. Rakkaus haihtuu heistä heti kun tyttö heitä syyttää. He pakenevat tyttöjä, joiden kanssa ennen rupesivat niin hempeihin väleihin ja joita usein kestitsivät. Vieläpä he heitä oikein vihaavatkin. Ja tätä eivät tytöt tuhatkertaisesta kokemuksesta huolimatta ota tajutakseen, nuo tytöt, jotka paheellisella alttiudellaan, jopa lähentelemiselläänkin luulevat hellyyttä ja rakkautta itselleen hankkivansa ja saavansa.

Isäntä ja emäntä antoivat Ulin olla omillaan, näyttipä siltä, kuin eivät he olisi hänestä olleet huolissaankaan. Mutta toisinpä olikin. Emäntä oli pari kertaa sanonut miehelleen: Ulihan tekee askarensa kovin kunnottomasti; hän ei ole nähnyt Uliä koskaan ennen tällaisena; eiköhän mies vain ollut lukenut hänelle liian kovia sanoja? Mies ei myöntänyt. Ei Uli ollut äissään yksin hänelle, vaan koko maailmalle, sanoi hän. Hänen mielestään Uli oli äissään etupäässä vain itselleen, vaikka puski sisuaan muihin. Sunnuntaina sanoi isäntä aikovansa vielä puhella Ulin kanssa, näin ei elämä voinut jatkuu, Ulin täytyisi nyt viimein joko viisastua tai lähteä talosta. Mutta emäntä sanoi, ettei isännän vain pitäisi puhutella Uliä kovin tylysti. Uli ei emännän mielestä ollut kaikkein pahimpia. Kyllähän sen tietää, millainen hän nyt on, mutta ei, mikä siitä vielä voi tulla.

TOINEN LUKU

Kirkas sunnuntai kauniissa talonpoikaistalossa

Sunnuntai valkeni kirkkaana, selkeänä ja ihanana. Tumman vehreät ruohot olivat koristaneet otsansa timanttiseppelillä ja kimaltelivat ja tuoksuivat kuin hemeät morsiamet Jumalan määrättömässä temppelessä. Tuhannet peipposet, tuhannet rastaat, tuhannet leivoset lauloivat häälauluja; valkopartaisina, totisina ja juhlallisina, mutta nuoruuden ruusut ryppyisillä poskillaan, katselivat vanhat vuoret todistajina suloisiin morsiamiin, ja Jumalan papittarena kohosi korkealle kaiken yli kultainen aurinko ja tuhiasi säihkyvinä säteinä hääsiunaustaan. Tuhataaninen laulelo ja maailman ihanuus olivat herättäneet aikaisin isännän, ja hän vaelteli hartain mielin vastaan ottamaan sitä siunausta, jota Jumala hänelle antoi. Hän kahlasi, harppaili pitkin askelin valtavassa ruohikossa; seisoi hiljaa upean viljapellon pientarella, hyvin järjestettyjen kasvilavain ja hiljaa keinuvan pellavamaan ääressä; katseli paisuvia kirsikoita ja villihedelmäpuita, jotka olivat raskaanaan pieniä hedelmiä, sitoi oksan, nyppi pois silloin tällöin vahingollisen toukan. Isäntä ei iloinnut ainoastaan itselleen tulevasta kiitoksesta ja voitosta, jonka oli saava, vaan myöskin Herrassa, jonka hyvyyttä maa on täynnä, jonka ihanuus ja viisautuus uusiintuu joka huomen. Ja hän ajatteli: kuten kaikki ruohot ja eläimet nyt luojansa ylistävät, niin pitäisi ihmisenkin ylistää, ei ainoastaan suullaan, vaan koko olemuksellaan. Kuin puu komeudessaan, laiho uhkeudessaan, niin ihmisenkin ajatuksissaan ja teoissaan. "Jumalalle kiitos ja kunnia", ajatteli hän, "minä, minun vaimoni ja minun lapseni, me tahdomme palvella Herraa ja hänen ei tarvitse meidän tähtemme hävetä. Me olemme tosin vain kurjia syntisiä ja meissä on vain hiven oikeaa hurskautta, mutta meidän sydämemme pyrkii kuitenkin hänen puoleensa ja me emme unohda häntä yhtenä päivänä. Me emme syö, emme juo mitään kiittämättä häntä, emme ainoastaan sanoilla, vaan myös sydämen syvyydestä." Mutta sitten hän ajatteli Uliä. Ruhtinaallisesti oli rakas Jumala varustanut hänet terveydellä ja voimilla, mutta kuitenkin unohtaa Uli luojansa ihan täydellisesti ja käyttää häpeällisesti hänen lahjojaan väärin! Isäntä tuli ihan haikkeille mielin ja usein pysähtyi hän hiljaa seisomaan ja miettimään, mitä hän Ulille sanoisi, että Ulilla tulisi jälleen luojalleen kunniaa. Omasta sielustaan oli isännästä hyvin tärkeää huolehtia, siksi myös muiden; ja kuten hän oli osaaottavainen rengille tai piialle kun ne olivat ruumiiltaan sairaita, niin tuotti hänelle tuskaa myös, kun näki heidän sielunsa vaarassa. Kuten hän haetti sairaiden palvelijain luokse lääkärin, niin koetti hän myös heidän sairaita sielujaan lääkittä. Sellaisia eivät isännät ole aina. Useimmista ihmisistä ei ole lainkaan tärkeää huolehtia omasta sielustaan, ja siksi ei myöskään muiden. Se välinpitämättömyys on nykyajan helmasyntejä.

Näin viivytelti isäntä huomaamattaan kauan ulkosalla ja emäntä oli jo kauan sitten sanonut, että hän kutsuisi väen ruualle, jos isä vain olisi saapuvilla. Viimein astui isäntä sisään keittiön ovesta ystävällisesti kysyen, oliko vaimolla keitto jo valmis. Hän sai sen ystävällisen vastauksen, että jo kauan sitten olisi voitu aterioida jos hän vain olisi ollut saapuvilla. Kenenkähän kanssa lieneekään jälleen jäänyt rupattelemaan? Silloin sanoi mies vakavasti: "rakkaan Jumalan kanssa". Siitäkös tuli hänen vaimolleen melkein vedet silmiin ja hän katseli miestänsä varsin miettiväisesti kaataessaan kahvia kuppeihin. Tytöt huusivat rengit sisään ja asettivat ruuat pöydälle.

Kaikkien vaietessa tyystin kysyi isäntä: "Kuka lähtee kirkkoon?" Emäntä sanoi lähtevänsä, sanoi jo pukeutuneensakin että sinne ajoissa ennättäisi. Hänen ääneensä yhtyivät useat lasten äänet: "Äiti, minä tahdon mukaan." Nuo kaksi renkiä vain ja kaksi piikaa vaikenivat. Kysyttiin: eikös heistä kukaan lähde? Ei; toisella ei ollut kenkiä, toisella sukkiä. Kellään ei ollut halua lähteä; mutta tekosyitä sen sijaan jos miten paljon.

Silloin sanoi isäntä, ettei tämä kelpaa. Hänestä tuntuu jo liian oudolta se että heillä on aikaa kaikellaisiin juoksuihin, mutta ei kirkossa käyntiin. Aamulla ei ole saada ketään paikaltaan hievahtamaan ja iltapäivällä lentävät kaikki kotoa kuin kanuunan kidasta ja tulevat takaisin vasta iltamyöhällä. Isännästä oli ikävä asia se että heitä miellyttää vain narrinkujeet, ja etteivät välitä lainkaan kurjasta sielustaan. Ja hän sanoi aivan suoraan, ettei mikään isäntä voi luottaa palvelusväkeen, joka hylkää mielestään Jumalan ja on Jumalalle uskonon. Kuinka se, joka on Jumalalle uskonon voisi olla uskollinen ihmisille? Mutta isäntä ei sallisi tällaista ja tänään heillä ei ollut lainkaan syytä jäädä kotiin, vain joutilaina maleksiakseen. Sitäpaitsi oli hänellä asioita toimitettavana. Hän tarvitsi 40 naulaa suolaa. Tytöt voivat sen noutaa ja kantaa vuorotellen kotiin. Hannu Jaakon (toisen rengeistä) pitää mennä myllyyn ja kysyä, milloin saa rehua. Isäntää ei haluttanut aina lähteä Berniin asti, tulee huokeammaksi näin kun mylläri antaa akanat hänen omista jyvistään, jotka hänellä myllärillä jauhattaa mieluummin kuin muilla.

"Mutta isä", sanoi muori, "kukas sitten keittää murkinan kun sinä ajat kaikki kotoa?" "Ka", sanoi isä, "Annukka" (hänen kaksitoistavuotias tyttärensä) "saa pitää huolta ruuasta, hänenkin täytyy tottua talousaskareihin ja tästä on sille vielä iloakin. Ulin on jäätävä minun kanssani kotiin; ei tiedä, mitä voi tulla sille kantavalle lehmälle, se alkaa ehtyä ja näyttää jo hyvin levottomalta; vasikka voi tulla odottamatta, ja käy pahasti, jos ei joku ole saapuvilla." Näitä sanoja lausueessaan katsoi mies emäntään hyvin totisesti. Silloin johtui emännän mieleen, että isä kai tahtoo jäädä Ulin kanssa kahden puhellakseen hänen kanssaan. Sen vuoksi se nyt lähettää kaikki muut pois, jotteivät uteliaat tytöt olisi pälyävine korvineen tarpeettomasti kuulemassa. Ja muori käski tyttöjä kiirehtimään.

Varsin hitaasti ne liikuskelivat ja osoittivat päivänselvästi, miten vastenmielistä heistä oli mennä kirkkoon ja vastahakoista pestä ja sukia itseään näin aikaisin, sillä he pelkäsivät, tulevansa taas iltapäiväksi yhtä tuhruisiksi kuin nyt. Sileäksi ja punaiseksi hangattu iho voisi illalla taas näyttää keltaiselta ja tahraiselta. Pukeutuminen vartavasten kaksi kertaa päivässä ei toki ole tavallista talonpoikaistyttöjen elämässä, ei Jumalan kiitos! He katsahtavat vain enintään niin usein kuin mahdollista peiliin, nähdäkseen missä kunnossa vielä ovat, tokko kihara otsalla yhä on kauniissa kiemurassa. – Rengin asiat eivät myöskään olleet oikealla tolalla. Ei sanonut vielä ajaneensa partaansa, ja hänen veitsensä ei ollut muka terävä. Oli ajatellut, jättää tänä sunnuntaina parran ajamatta ja teroituttaa veitsensä sitten ensi viikolla. Mutta isäntä sanoi, että Hannu saa tällä kertaa ottaa hänen parranajovehkeensä ja ajaa partansa täällä tuvassa. Voihan hän itse ajaa partansa sitten jälestä päin.

Nämä käskyt olivat horjumattomat, mutta tukala oli niitä noudattaa. Muorin täytyi kymmenesti hoputtaa. Toinen tyttö ei tiennyt missä pesuriepu oli, toiselta olivat pyhäasukat hävinneet ja kun hän ne viimein löysi olkipatjan ja makuulavan välistä, näki hän kauhukseen, ettei hänellä ollutkaan parempaa nenäliinaansa eikä sitä löytynyt mistään. Se tyttö halusi melkein uhallalla olla menemättä kirkkoon. Mutta toinen, jonka kanssa hän tänään sattumalta oli sovussa, varoitti häntä ja lupasi lainata hänelle oman nenäliinansa jos tarve tulisi, koskapa kirkossa ei sopisi pyyhkiä nenäänsä näppiin tai esiliinaan.

Emäntä oli jo kauan ollut valmiina. Hän oli sanonut Johanneselle: "Jumalan haltuun" ja "älähän toru liian tylästi", ja oli kieltänyt Annukkaa panemasta liiaksi puita padan alle, liha oli näet nuoren lehmän lihaa ja kirkonmeno kestäisi ehkä kauankin, etenkin jos on kastettavia. Emäntä seisoi nyt oven edessä kahden lapsensa kanssa, joista toinen piti virsikirjaa, eivätkä piit vielääkään tulleet. Toisen rintavaate ei tahtonut oikein sopia paikalleen ja toinen kihnutti yhä toista kenkäänsä, joka ei tahtonut tulla kyllin välkkyväksi. "Maikko" sanoi emäntä, "mene sanomaan niille, että minä lähden jo edeltä ja että heidän on tultava perästä ja ehdittävä kirkkoon ennen soittoa eikä pöllähdettävä jälestä kuin pyssynsuusta." Ja muori lähti komeasti edeltä, taluttaen somaa poikaa toisella, somaa tyttöä toisella kädellä. Pojan hatussa oli neilikka ja kaulassa punainen silkkihiina; tytön päässä kaunis rikinkeltainen hattu ja liivinkauluksessa kaunis kukkakimppu. Äidin komeassa rintavaatteessa keinui kaunis rosmariininoksa ja hänen kasvoistaan loisti oikeutettu äidinilo. Neljännestantunnin päästä kiisi samaa tietä tyttöpari kasvot punaisina kuin keitettyt kravut. Yhtäkkiä seisattui isompi heistä ja kysyi: "Onko sinulla suolasäkki?" – "Ei", vastasi toinen, "minä luulin, että se on sinulla." –

"Vietävän suolasäkki!" sanoi edellinen, "joutaisi isäntä sen suoloineen syödä. Sinun täytyy mennä sitä hakemaan. Mutta juokse minkä ennätät, muuten pieksää emäntä meidät kun myöhästyttään näin." Tuohan oli aivan "suuren maailman" tapaista. Emännöitsijä, – kuten ensimmäistä piikaa tavallisesti nimitetään, koska arvonimet keittäjätär, kamarineitsy, eivät sovellu talonpoikaisoloihin, – oli unohtanut säkin kotiin ja alempiarvoisen täytyi se noutaa. Niinhän käy suuressakin maailmassa: kun ylempi tekee tyhmyyksiä, saa alempi ottaa syyn niskoilleen tahi ainakin korjata virheen.

Sillä välin oli isäntä saanut partansa ajetuksi ja oli käynyt tarkastuksella tallissa. Hän seisoi nyt räystäään alla leveällä luhdilla, latasi tupakkaa piippuunsa ja tuumi mennä istumaan penkille tallin eteen ja siellä kolkuttaa Ulin sydämelle. Uli oli vielä näet tallissa. Kun isäntä siinä seisoi ja latasi piippuaan mietiskellen lain lukuaan, näki hän niin sanottujen berniläisten vaunujen poikkeavan tieltä taloon päin. Edessä oli komea hevonen kauniisiin helavaljaisiin valjastettuna, ajoneuvoissa oli väkeä aikuisia ja lapsia. Pian tunsu hän sisarensa, joka tuli langon ja kolmen lapsen kerällä heille. Yksi lapsista lepäsi vielä äidin rinnoilla. Sydämellisesti lausuen "Jumalan terveeksi" astui isäntä heitä vastaan, mutta ei voinut olla ajattelematta: olipa nyt paha onni kun muori juuri nyt sattui lähtemään kirkkoon. Kun sisar oli vaivoin laskeutunut alas korkeista vaunuista ja lapset samoin, kysyttiin, missä emäntä on. Ne ovat kaikki kirkossa, sanoi isäntä, mutta vieraiden pitää tulla vain sisään, pian ne palaavat. Hän vei heidät sisään, mutta eipä malttanut lanko olla menemättä talliin Ulin jälestä, joka oli ottanut hevosen vastaan, ei malttanut olla katsomatta, mihin se renki sen hevosen asettaa, miten sen riisuu ja sitoo kiinni eikä kuulematta tokko se sitä kehuu. Ja Uli kehui tosiaan. Häneltä oli nähtävästi nyt pudonnut aika paino sydämeltä, sillä hän oli hyvin huomannut isännän aiheet, ja kun ne nyt olivat menneet myttyyn, tuli hän ystävällisemmäksi kuin mitä oli koko viikkoon ollut.

Sisällä oli talonpoika käsenyt Annukkansa keittämään kahvia. Itse meni hän kellariin, kuori kerman, lohko juuston ja toi ne sekä suuren limpun leipää sisään ja antoi ne työlle. Tyttö puuhasi aivan ahkerasti eikä ehkä olisi luovuttanut itseltään kokonaisuudesta kuninkaan valtakunnasta tätä tilaisuutta, jolloin voi näyttää äidille ja tätille, mihin hän jo pystyi. Pian olikin tehtävä suoritettu ja tati ei unohtanut ylistellä Annukkaa: riuska ja ahkera tyttö tämä oli, hyvää kahvia se keitti. Ei edes hänen Liisunsa olisi moiseen kyennyt, vaikka Liisu on sentään 27 viikkoa vanhempi Annaa. "Trini", sanoi isäntä sisarelleen, kun suurus oli syöty; "saarna ei lopu vielä kohtakaan ja sinä tekisit minulle mieliksi, jos valmistaisit pannukukkoja. Muori tulee hyvilleen kun palaa kotiin ja näkee että on tehty kukkoja! Voita on kellarissa, minä menen hakemaan." "Ei, Johannes, siihen en rupea", vastasi Trini. "Ei ole ollenkaan tarpeellista laittaa pannukukkoja enkä minä tee niitä mielelläni vieraassa pannussa ja muiden voista. En olisi itsekään hyvilläni, jos joku menisi minun voipytyjäni kaivelemaan." "Sinä kursaillet enemmän kuin meidän ruustinnamme", sanoi Johannes. Trini kysyi: "Miten niin, mitä se sitten teki?" Isäntä vastasi: "No, herra rovasti ja ruustinna kävivät tässä äskettäin meillä eikä muori silloinkaan ollut kotona. Ei se lähde monasti pitkäksi aikaa kotoa, mutta joka kerta kun se on poissa, näyttää tulevan vieraita. No, minä sanoin niille, että olen hyvin pahoillani kun ei vaimoni ole kotona ja että se tekisi heille pannukukkoja. Tiedänhän minä, että pannukukot ovat herraskaisista oikein harvinaista herkkua. Oo, hän kyllä paistaa pannukukkoja, sanoi ruustinna, pitää vain antaa voita, jauhot tietää hän jo mistä löytää. Ja eikös se mennyt ja paistanut pannukukkoja niin että koko kylä niiltä kärysi. No annas olla, sanoipa silloin muijani sanasensa kun tuli kotiin. Minä en olisi ollut niin nolo, vaikken olekaan ollut kotiopettajattarena Weltschlandissa."³

Trinin nauraessa meni isäntä ulos ja sanoi Annukalle: että pitää panna vielä enemmän lihaa ja vankka kinkku pataan, ja äidille on kaikki varustettava valmiiksi pannukukkojen laittamista varten. Annukka olisi touhunnut ja itse kernaasti valmistanut kukot näyttääkseen, että hän siihenkin pystyy, ja Jumala tietää, mihin Annukka vielä olisikaan ryhtynyt, ellei äiti onneksi olisi ehtinyt kiireeseen. Hän tuli hikiotsassa. Hän oli kaukaa nähnyt ajoneuvojen seisovan talon edessä ja heti johtui hänen mieleensä, mitä kaikkea hänen vielä oli tehtävä suoriutuakseen kunnialla murkina-ateriasta. Sekös

³ Italiassa.

lisäsi kiirettä ja tiellä ajatteli hän yhä ja yhä vain: kunhan ne nyt vain olisivat älynneet panna enemmän lihaa pataan. Vaikka sitä nyt miten haluaa, ei se siltä enene. Mutta eihän se pälkähdä ukon päähän ja Annukka on vielä lapsi. – Ennenkun emäntä tuli tupaan, katsahti hän vielä patoja ja kun näki, että lihaa ja kinkku oli lisätty, oli hän aivan ihmeissään ja sanoi, ettei ollut uskonut moisen pälkähtävän kenenkään päähän. Kun tuvassa oli kauniisti tervehditty, sanoi Trini: "Mitäs olisit sanonut, Eisi, jos minä olisin tehnyt kuten teidän ruustinanne ja mennyt kaivelemaan voipyttyjäsi? Johannes yllytteli minua." "No minusta olisit tehnyt ihan oikein", sanoi Eisi. Mutta sydämessään ajatteli hän kuitenkin, että hyvä oli, kun ei Trini niin tehnyt. Siitä olisi hän närkästynyt. Kyllä on Johannes monasti vielä ihan yhtä tuhma kuin naimisiin mennessäänkin, eihän sitä saa miesväen päähän älyä.

Kului päivällisaika pilaa laskien, syöden ja mukisten tyttöjen vuoksi, joita ei vain kuulunut kotiin suolasäkkineen. Iltapäivä vietettiin toisissa tuumissa. Lapset tekivät kaniinikauppoja. Johanneksen poika möi serkulleen tuhkanharmaan naaraskaniinin kolmella batzilla. Kun serkku veti esiin kauniin nahkapussinsa ja aikoi iloisin mielin pulittaa nuo kolme batzia, (sillä hän oli tinkinyt kokonaisen batzin ja luuli tehneensä oikein hyvät kaupat), näki Eisi sen ja tuli väliin eikä olisi sallinut että vieras siitä kaniinista maksaisi mitään. Hän sanoi, että heillä oli kaniineja yli tarpeen, ne saavat vuodessa poikia ties miten usein ja hänen poikansa ei sovi ottaa ainoakaan kreutzeriä vieraalta. Johanneksen poika, joka oli suorasti ja rehellisesti tehnyt kauppojaan eikä ymmärtänyt miksi kaniinia lahjoiteltaisiin (sillä hän ei ollut koskaan nähnyt isänsäkään lahjoittelevan lehmiä tai hevosia, vaan myyvän), pöllästyivät pahoin ja itku tuppasi kurkkuun. Silloin rupesi Trini talon poikasen puolelle. Ei hänen mielestään pitänyt tehdä lainkaan tällä tavoin. Hän sanoi: kauppa kuin kauppa; on hävytöntä jos meidän poika ottaa kaniinin ilmaiseksi. Mutta kun Eisi piti päänsä (eihän se tekisi hänen poikansa säästöille sitä eikä tätä), myöntyi Trini viimein sillä ehdolla, että Eisin poika saisi pian käydä heillä. Vain sillä ehdolla saisi Trinin poika ottaa tuon tuhkanharmaan naaraan, mutta hänen olikin sitten annettava pikku Johannekselle vastalahjaksi jäniksenharmaa, pitkäkarvainen koiraskaniini. Heillä oli koiraita kaksi, ne olivat toisilleen vain kiusaksi. Kun pikku Johannes tämän kuuli unohti hän itkunsa ja se jäniksenharmaa koiraskaniini ilmestyi sitten hänen unelmiinsa niin usein kunnes hän sen tosiaan sai. – Tiellä puutarhasta kasvumaille olivat Trini ja Eisi joutuneet sattumalta tähän kaupantekoon. Eisi ei tällä kertaa katsellut kasvumaitaan aivan yhtä iloisin mielin kuin tavallisesti. Maakirput olivat vaivanneet pellavaa ja liina oli kasvanut vähän epätasaisesti. Mutta Trini ylisti kaikkea kovin. Hän ajatteli tosin ylistäessään aika ajoin, että jos he olisivat olleet heillä, olisi ollut paljon kauniimpaa katseltavaa kuin täällä. Sellaisia kaalinkeräjäkään kuin heillä ei täällä ollut lainkaan. Kun hän näki pellavan, ajatteli hän mielessään: Jumalan kiitos! tuo on paljon kehnompaa kuin minun pellavani. Kuitenkaan ei hän tätä sanonut, vaan virkkoi: paha kun maakirput ovat niin paljon tehneet vahinkoa; muuten olisi tuo kauniinta pellavaa, mitä missään tänä vuonna olen nähnyt. Hänen pellavansa oli muka paljon huonompaa. Mutta Eisi sanoi, että se tuskin voinee olla mahdollista. Varsin kauniit keltaiset nauriit saivat Trinin hieman kateelliseksi ja etenkin niitä hän ylisti ja sanoi, ettei hän ollut koskaan nähnyt sellaisia. Jos hän saisi tämän lajisia siemeniä, maksaisi hän niistä mitä tahansa; mutta ei tiennyt mistä niitä voisi saada. Eisi ei voinut muuta kuin sanoa, että kyllä hän antaa niitä Trinille, eikä ne maksa mitään. Trini vastasi, että kyllä hän maksaa mielellään. Vaan Eisi tuumi, että mitäs turhia ajatteleekaan! Kuitenkin hän mietti, että eihän sitä kukaan huomaa, vaikka hän sekoittaakin vähän toisia siemeniä joukkoon. – Vihdoin suostui Trini ottamaan siemenet lahjaksi. Vastalahjaksi lupasi hän antaa Eisille sellaisia papuja, ettei tällä varmaankaan ollut niitä ennen ollut. Liskot tulevat yli puolen pieksun pituisiksi, ovat paksuja kuin peukalo, ja kuitenkin niin mureita, että sulavat suussa kuin sokeri. Eisi sanoi suuret kiitokset, mutta ajatteli kuitenkin mielessään: taitaapa puheessa olla vähän tinkimisen varaa. Eisi ei voinut ymmärtää, mistä Trini olisi saanut sellaisia papuja, joista hän ei ollut kuullut edes puhuttavankaan.

Sillä välin oli Johannes käynyt lankonsa kanssa tallissa ja näytellyt tälle komean karjataloutensa. Oli katseltu hevosia ja Johannes oli sanonut, että lanko saisi tarjota hänelle tästä tai tuosta niin ja

niin paljon, eikä hän kuitenkaan myisi. Hänestä oli se ainakin kaksi louisdoria⁴ enemmän arvoinen. Silloin oli lanko kierrellyt hevosia, tarkastellut ja kovin kehunut, vaan ei kuitenkaan malttanut olla noin vihjauksella näyttämättä, että silmät ne on hänelläkin päässä. Lujempi ruumis ei tuota ja tätä pilaisi, sanoi hän. Kun tähti olisi vähän pienempi, niin kyllä olisi pulska, sanoi. Ja jos korvat olisivat lähempänä toisiaan, niin antaisipa vaikka mitä tahansa. – Tallista menivät he lehmä katsomaan. Johannes luetteli, milloin mikin kantaa ja miten paljon lypsää ja miten paljon on maksanut ja miten tyytyväinen hän on varsinkin siihen. Langon silmään oli pistänyt etenkin yksi kaunis, nuori, musta lehmä. Kuten sivumennen otti hän lehmästä mitä tarkimman selon ja kysäisipä jo viimein sen hintaa. Johannes sanoi, että ei oikeastaan ole kaupaksi. Jos ei anneta niin ja niin paljoa, ei hän sitä myy. Lanko vastasi, että se hinta on liikaa. Se on tosin hyvänlainen eläin, mutta hän oli nähnyt vielä paljon pulskempia; se on tosin romupäinen eikä sillä ole kauniita neliskulmaisia utariakaan, mutta se poikii juuri sopivaan aikaan, samaan aikaan täytyy hänen jättää kahden lehmän lypsy ja hankkia sijaan uusi, josta saa maitoa, muuten nousee poru kotona. He hieroivat kauan kauppoja keskenään, hieroivat aina lantin riitarahaan saakka, mutta sitten ei kumpikaan tahtonut antaa perää ja kauppa jäi tekemättä. Sitävastoin tilasi lanko tästä lehmästä vasikan, jos se olisi lehminen. Ja Johannes lupasi antaa sen huokealla, saman hinnan paikkeilla, mikä silloin olisi käynnissä kaupoissa.

Niin oli iltapäivä kulunut ja Trini tuli hakemaan miestänsä ja kehoittamaan häntä lähtöön. Houkutellen väitettiin että vielä on kovin aikaista, heidän on vielä tultava tupaan ja kun Eisi yhä hätäisemmin maanitteli, niin suostuttiinkin. Sisällä oli valmiina oiva kahvipannu, voikukkura, kukkoja, kaunista valkeaa leipää, hunajakakkuja, kirsikkamuhennosta, juustoa, kinkkua ja imelää viiniä. Trini melkein kopaisi päätänsä käsillään ja kysyi: "Mikä Elsillä oikeastaan on mielessä? Mehän olemme juuri murkinoineet, täynnä ruokaa kurkkuun saakka, kylläisiä kai aina huomisiltaan? Kun te tulette meille, en minä voi teitä tällä tavoin kestitellä. En tiedä, mistä moiset herkut ottaisit." Mutta Eisi sanoi, että Trini häntä vain pilkkaa. Triniltähän Eisi oli kestityksen oppinut; Trinin luona ei koko päivänä niin pöydästä pääse. Kuitenkin löytyi sija parille kukolle tai voileivälle, kahvipannu päästi viinipullon paikalleen ja siitä nautittiin monien kursailujen jälkeen. Sanottiin sitten hyvästit ja noustiin vankkureihin, jotka jo kauan olivat odottaneet. Trinin täytyi kolmasti hypätä, Johanneksen pidellessä istuinta toisesta päästä kiinni, ennenkun pääsi ylös; sitten sullottiin ajoneuvoihin lapset, joiden taskuista vielä vehnäspalaset tirkistelivät, ja viimein nousi lanko itse rattaille. Ei ymmärretty, mihin hän oikeastaan sijoittuisi, ennenkun hän putkahti keskelle muita. Näytti kuin olisi ihmissyöjä siinä ajellut; sillä lapset joutuivat aivan piiloon hänen leveän vartalonsa taakse; vain sieltä täältä kurotteli pieniä käsiä kuten suoraan langon vatsasta.

Kun vieraisa käynti oli päättynyt, seurasivat järjestelypuuhut ja myöhemmin syötiin illallista kuten tavallista. Illallisella sanoi Johannes: "Muori, sinun on varustettava lyhty; Ulin ja minun täytyy vahtia tänä yönä lehmää, sillä se poikii ennen aamua." Uli sanoi: "Michelin Hannu on luvannut auttaa minua tänä yönä valvonnassa, ja jos rupeisi näyttämään pahalta, niin ennättäähän sittenkin herättää isännän." Mutta isäntä sanoi, ettei Ulin pidä ottaa Hannua avuksi. Isännästä ei ollut hyvä se, että vieraita renkejä käytetään tarpeettomasti ja lupaa kysymättä apuna. Michel tarvitsee itse huomenna Hannua ja joka päivähän tässä saa kokea, mihin se renki kelpaa, joka ei ole yöllä nukkunut. Tällä kertaa on hän itse alunpitäen läsnä, sanoi hän. Viime kerralla oli käynyt huonosti, voisi nyt tulla sama eteen. Ja Ulin täytyi ottaa isäntä toverikseen.

⁴ Louisdoori on kultaraha, arvoltaan n. 20 markkaa. Suoment. muist.

KOLMAS LUKU

Pieni kouluutus öiseen aikaan

Kun he olivat ripustaneet lyhdyn talliin, ja antaneet hevosille ruokaa yöksi, levitteli isäntä vielä olkia lehmälle, joka levottomasti sinne tänne kömpelehti eikä voinut maata. Sanoi vielä kuluvan parisen tuntia tälleen. He voisivat mennä ulos istuskelemaan penkille ja polttamaan piipun tupakkaa. Lehmä ilmaisisi kyllä milloinkaan sen aika lähestyy.

Oli lauhkean lämmin yö, puoleksi keväinen, puoleksi kesäinen. Vähin kimalteli tähtiä taivaan sinisessä meressä, raikkaat ilohuudot ja kaukainen ajelun kumina keskeyttivät silloin tällöin yön hiljaisuutta.

"Oletko sinä nyt tuuminut asiaa, Uli?" kysyi isäntä kun he istuivat penkillä tallin edustalla. Uli sanoi olevansa entisellään, mutta ei ollut kuitenkaan tällä kertaa vihainen. Kaikkeen ei sanonut voivansa myöntyä, mutta voihan tässä ehkä taipua jäämäänkin. Hänellä oli näet jo tuo nyt yleisesti käytäntöön otettu periaate, ettei saa koskaan ilmaista muille omia ajatuksiaan, muuten käyttäisi vastustaja tuota tietoa omaksi hyväkseen. Siitäpä johtuu tuo merkillinen levollisuus ja kylmäverisyys, jonka vuoksi valtiomiehet ihailevat talonpoikia. Mutta yleisyytensä ja käytäntönsä vuoksi on se tuhoisa periaate, joka saa sanomattoman paljon pahaa aikaan, eroittaa lukemattomia ihmisiä kanssakäymisestä, saattaa heidät toisilleen vihamieliseen asemaan ja tekee ihmisen samalla toisaalta kylmäveriseksi sellaisissakin asioissa, joissa pitäisi palaa pyhän innostuksen. Ja se muuttaa kylmäverisyyden välinpitämättömyydeksi, se tekee hitaaksi hyvään senkin ihmisen, joka rakastaa hyvää.

Onneksi oli isäntäkin kylmäverinen eikä pannut Ulin sanoja pahakseen, vaan sanoi: "Minunkin laitani on ihan kuin sinun." Isännällä ei ollut Uliä vastaan mitään erikoista, mutta tälleen ei voida asiaa jättää. Isäntä kyseli, kenessä tässä vika on? Eikö hän saa talossaan enää virkkaa mitään, jos haluaa jonkun kerran viikossa kuulla hyvän sanasen tai välttää näkemästä murjottelevaa naamaa? Uli sanoi, ettei hän sille mitään voi. Hän ei voi olla muun näköinen vaikka olisi miten ystävällinen. Jos hän on murjottanut, ei hän ole murjottanut isännän vuoksi. Hänellä ei ole mitään valittamista isäntää vastaan eikä yleensä muitakaan vastaan. Mutta hän on köyhä renki eikä saa käydä missään eikä iloita yhtään. Hänen pitää olla maailmassa vain kärsiäkseen ja jos hän kerrankin tahtoo unohtaa viheliäisyytensä ja pitää hauskaa, niin heti kaikki hyökkäävät hänen kimppuunsa ja koettavat häntä sortaa. Häntä polkee onnettomuuteen kuka ikinä vain voi. Ihmekö sitten, jos ei aina voi olla imelillä huulin.

Isäntä sanoi, että Ulin on toki tiedettävä, ettei hän koeta polkea häntä onnettomuuteen, päinvastoin. Uli itsehän suistaa itseään onnettomuuteen, eikä muut. Kun nuori mies antautuu huonojen tyttöjen peliin, on hän oman kovan onnensa seppä, eikä muiden. Isäntä sanoi tietävänsä hyvin, että jokainen lohduttelee itseään ja tuumii: ei tämä kohtalon isku satu minuun, vaikka muihin. Mutta johonkuhun se aina sattuu ja vaikka joku olisi päässyt pintehistä seitsemän kertaa ja toinen jäänyt hänen asemastaan ansaan, niin lankeaa hän itse siihen kahdeksannen kerran, siitä saa hän olla patentti. Mutta silloin kun ei vielä ole kiikkiin joutunut, nauraa vain kaikille vasten naamaa ja soimaa niitä, jotka siitä varoittavat. Ja kun vihdoin on siihen joutunut, ovat tietysti muut vikapää ja haukutaan taas muita siksi etteivät he muka pelastaneet häntä onnettomuudesta. "Etkös, Uli, ole saanut pelätä jo kylliksi tämän yhden viikon aikana, että olet ansassa? Kyllä minä olen nähnyt, miten sinä olet paennut jokikistä naisihmistä ja luullut Anna Liisan olevan joka pensaan takana. Pelkosi vuoksi olet sinä antanut meidän ja meidän elukkaimme kärsiä. Monet palvelijat puskevat kaikki elämänsä vihat ja vastahakoisuudet isäntäväkeen tai heidän omaisuuteensa, lehmiin tai työkaluihin. Sinun tämänviikkoinen pelkosi johtui pahasta olostasi, ja siihen olet sinä yksin syypää. Sinulla olisi

voinut olla yhtä hyvää ja pelotonta kuin meilläkin. Ei, Uli, sinun täytyy hylätä kehno elämäsi, sinä teet itsesi onnettomaksi ja sellaista harmia, jollaista olen saanut sietää sinun tähtesi tällä viikolla, en huoli enempää."

Uli sanoi, ettei hän ollut tehnyt mitään pahaa. "Häh, sepä on kummaa", sanoi isäntä. "Onko humalassa olo sitten hyvää? Ja sinun pelisi Anna Liisan kanssa ei myös liene kaikkein siistintä! Lienee kuudennessa käskyssä pantu arvoonsa." "Voi, on niitä vielä paljon huonompiakin ihmisiä kuin minä", sanoi Uli. "On niitä paljon tilallisiakin, joiden vertaiseksi minä en vaan tahtoisi lukeutua." "Sitä vastaan en väitä", sanoi isäntä, "mutta huono ihminen ei tee toista paremmaksi ja vaikkapa moni tilallinen olisikin juoppolallus tahika lurjus, niin ei asia lainkaan parane sillä, että sinä olet hutilus tai ehkä pahempaakin." "Pitäisihän tuota toki sallia ihmiselle vähän iloakin", sanoi Uli, "kukapa viitsisi elää, jos ei saisi enää lainkaan iloita." "Mutta, Uli, mitäs iloa siitä on, ettet voi koko viikkoon oleskella missään, ettei ole hyvä olla missään? Mitä iloa se on? Sehän saattaa tehdä ihmisen koko pitkäksi ijäkseen kurjaksi ja onnettomaksi? Sellaiset ilot ovat paholaisen houkutuksia. Niin, kyllä sinä iloita saat, joka ihminen tarvitsee iloa, mutta iloa hyvistä ja luvallisista asioista. Ihmiset tietääkin yleensä arvioida hyväksi tai pahaksi siitä, tuleeko hänen ilonsa hyvistä vai huonoista asioista."

"Niin, sinun on hyvä puhua", sanoi Uli, "sinulla on hyvä tila, avara ja lavea, sinulla on pilttuut täynnä kaunista karjaa, varastot tavaraa, ja hyvä vaimo, maan paraita naisia. Sinulla on kauniita lapsia; sinä voit iloita, sinulla on mistä iloita. Jos minulla ne olisi, ei minua haluttaisi lorvehtia, en haluaisi Anna Liisakaan. Mutta mitäs minulla? Minä olen köyhä poika, ei ole ainoaa ihmistä maailmassa, joka minulle toivoisi hyvää. Isäni on kuollut, samoin äiti, ja sisarukset pitävät kukin huolta vain itsestään. Kärsimys on minun osani maailmassa: jos minä tulen kipeäksi, ei minusta kukaan piittaa, jos minä kuolen, niin pauskataan minut maahan kuten koira eikä kukaan minua kujertele. Voi, ettei meikäläisiä lyödä kuoliaaksi jo maailmaan syntyessä". Ja tuo suuri, vahva Uli alkoi katkerasti itkeä.

"Älähän nyt, Uli", sanoi isäntä, "sinä et ole lainkaan niin pahoillasi kuin luulet olevasi. Heitä tämä kunnoton elämäsi, niin voi sinusta vielä tulla mies. Monella ei ole ollut enempää kuin sinullakaan, ja omistaa nyt talot ja tarhat ja pilttuut täynnä karjaa." "Niin, sellaista ei tapahdu nykyaikaan ja siihen tarvitaan suurempaa onnea kuin mitä minulla on", sanoi Uli. "Tyhmyyksiä", vastasi isäntä, "miten voit puhua onnesta, kun hylkää ja tuhoot kaikki mitä käsiisi sattuu? Minä en ole nähnyt niin kolikkoa, joka ei mielellään livahtaisi kourasta, jos antaa sen livahtaa. Mutta siinä on myös vika, ettet sinä usko, että sinusta vielä voi tulla mies. Sinä ajattelet, että olet köyhä ja jätät köyhäksi ja ettei sinulle ole mikään minkäntekevää, ja siksi sinä köyhäksi jäätkin. Jos sinulla olisi toinen usko, niin sinulle kävisikin toisin. Sillä kaikki riippuu sittenkin vain uskosta". "Mutta, Jumalan nimessä, isäntä", sanoi Uli, "mitenkäpä minä voisin tulla rikkaaksi? Minulla on niin niukka palkka! Miten paljon minä tarvitsen vaatteita! Sitäpäitse on minulla vielä velkojakin! Mitä siinä säästäminen auttaa! Ja enkö saisi pitää pienoistakaan iloa?" "Mutta, Jumalan nimessä", sanoi isäntä, "mihinkäs sinä joudut, kun sinulla jo on velkoja, terveellä miehellä, vaikkei sinulla vielä ole huolta pidettävää kenestäkään? Sinä joudut ryysyläiseksi ja sitten ei sinusta enää huoli kukaan. Sinä ansaitset yhä vähemmän ja vähemmän ja tarvitset kuitenkin yhä enemmän ja enemmän. Ei, Uli, harkitsepas toki vähän asioitasi, näin eivät ne saa mennä. Nyt on vielä aikaa, ja, minä sanon sinulle sen suoraan, vahinko olisi, jos sinä joutuisit huonolle tolalle." "Se ei auta; mitä se toimittaa, jos minä säästää kituutan enkä nauti yhtään. Minä en edisty kuitenkaan, niin köyhä poika kuin minä, pysyy aina köyhänä", vastasi Uli.

"Menepäs ja katso, miten se lehmä nyt voi", sanoi isäntä. Ja kun Uli tuli ja ilmoitti, että se yhä vain väänneksi, vasikka ei tule kohtakaan, sanoi isäntä: "Minä muistan elinikäni miten meidän rovasti selitti palvelemista rippikoulussa ja miten selkeästi hän asiaa valaisi; häntä täytyy uskoa ja moni, joka uskoi häntä, on tullut onnelliseksi. Hän sanoi: Kaikki ihmiset saavat Jumalalta kaksi suurta pääomaa, jotka on pantava korkoa kasvamaan, nimittäin voimat ja ajan. Niiden hyvällä käyttämisellä voimme me voittaa itsellemme ajallisen ja ijankaikkisen onnen. Mutta monella ei hänen sanainsa mukaan ole mitään, johon hän voisi käyttää voimiaan, johon voisi käyttää aikaansa hyödyllisesti ja soveliaasti.

Hänen pitää siis lainata voimansa ja aikansa palkan edestä jollekin, jolla on liian paljon työtä, mutta liian vähän voimia ja aikaa. Se on palvelemista se. Vaan hyvin onneton seikka on se, että useimmat palvelijat pitävät palvelemista onnettomuutena ja isäntäväkeään vihollisina tahi ainakin sortajina; se että he pitävät etunaan palvelua heitä niin huonosti kuin mahdollista ja hukata aikaa lörpötyksillä, juoksuilla, makaamisella niin paljon kuin mahdollista. Onnetonta, että he tulevat uskottomiksi, sillä täten peruuttavat he isännältään, sen mitä ovat hänelle lainanneet ja myyneet, nimittäin ajan. Mutta kuten uskottomuus aina miehensä rankaisee, niin on tälläkin uskottomuudella pelottavat seurauksensa. Sillä kuten ihminen on uskonon isännälleen, niin on hän uskonon myös itselleen. Jokaisesta ihmisen omasta suosimasta luonteenpiirteestä tulee vähitellen tapa, josta hän ei sitten pääse irtautumaan. Ja jos piika tai renki vuosien kuluessa on tehnyt työtä niin vähän kuin mahdollista, suorittanut tehtävänsä niin hitaasti kuin mahdollista, aina mukissut, jos häntä on huomauttanut, eikä liikahtanut paikaltaan, oli mitä oli, vaan seisokellut lörpötellen kunnes ruoho jalkain alle kasvoi, eikä ole pitänyt huolta mistään, vaan lurjustellut niin paljon kuin mahdollista on, ollut aina välinpitämätön, niin tulee tuosta viimein tapa, josta hän ei sittemmin voi luopua. Joka isännän luo tullessaan tuo hän tuon tavan mukaansa ja kun hän viimein joutuu omilleen, niin kellepä joutuisi tämä tapa: hitaus, uneliaisuus, ahnaus ruokaillessa, tyytymättömyys, muille kuin hänelle itselleen? Hänen täytyy sietää sitä ja sen kaikkia seurauksia, hätää ja surkeutta, aina hautaansa saakka ja haudan taakse aina Jumalan tuomioistuimen eteen. Pitää toki ajatella, miten monet tuhannet ihmiset raahaavat itseään maailman poluilla ihmisten ristinä ja Jumalan harmina, ajatteleville näkyvinä todistuksina siitä, miten uskottomuus tuottaa miehelleen rangaistuksen. Mutta samoin kuin ihminen valmistaa teoillaan itselleen luonteenomaisen tavan, niin valmistaa hän myös itselleen ulkonaisen nimen. Tämän nimen, tämän maineen, ihmisten suoman arvon vuoksi tekee jokainen työtä kehdestä hautaan saakka. Jokainen teko, jok'ainoa sanakin vaikuttaa tämän nimen muodostumiseen. Se nimi avaa tai sulkee meiltä sydämet, tekee meidät kunnioitettaviksi tai arvottomiksi, seuraan halutuiksi tai halveksituiksi. Miten halpa-arvoinen ihminen lieneekään, on hänellä kuitenkin aina nimi, ja aina lähimäisten silmät tarkastelevat häntä ja arvioivat häntä. Joka piika ja joka renki luo ehdottomasti itse nimensä ja tämän nimen mukaan saavat he palkkaa, tämä nimi avaa heille tiet tai tukkii ne. Puhukoon sitten sellainen ihminen vaikka mitä ja sättiköön entisiä isäntiään, ei hän sillä paranna nimeään, jos hän on sen teoillaan aikaa sitten pilannut. Sellainen nimi tulee peninkulmain päähän tutuksi, ei tiedä millä tavoin. Se on ihmeellinen tämä nimien seikka. Ja kuitenkin pitävät ihmiset sitä ihan liian vähässä arvossa, etenkin ne, joille se on toinen aarre, millä heidän, luontaisten taipumustensa mukaan, olisi hankittava itselleen kolmas kalleus: varallisuus, hyvä toimeentulo maailmassa, ja neljäs: taivas ja sen aarteet. Ja onpa keho raukka se ihminen, joka on pahoilla tavoillaan tehnyt itselleen huonon nimen ja hukkaa taivaansa ja maailmansa."

"Sentähden ei – sanoi isäntä rovestin sanoneen, – palvelukseen astuvan tule pitää palvelusaikaansa orjuuden aikana vaan oppiaikana, eikä isäntää vihollisenaan, vaan Jumalan lahjana. Sillä mitenkä tulisivat toimeen köyhät, s.o. sellaiset, joilla on ainoastaan aikaa ja voimia, – siis oikeastaan paljonkin omaisuutta, – jos kellään ei olisi antaa heille työtä ja palkkaa? Palvelijan on pidettävä palvelusaikaa tilaisuutena, jolloin voi totuttaa itseään työhön ja utteruuteen ja luoda itselleen hyvän nimen ihmisten joukossa. Ollessaan uskolliset isännälleen, ovat he uskolliset itselleenkin, samalla kun isäntä hyötyy heistä, hyötyvät he itsekin. Heidän ei tule koskaan luulla, että yksinomaan isäntä saa voittoa heidän ahkeruudestaan. He saavat sitä vähintään yhtä paljon itse. Ja vaikka he osuisivat huonon isännän kanssa tekemisiin, ei heidän tule ruveta rankaisemaan häntä huonolla käytöksellä. Siten tekevät he pahaa vain itselleen ja vahingoittavat itseään sisällisesti ja ulkonaisesti. Vaan kun palvelija tekee työtä yhä paremmin, on yhä uskollisempi ja taidollisempi, on tuo hänen menettelynsä hänen omaisuuttaan, mitä ei kukaan voi häneltä riistää ja sitäpaitse on hänellä hyvä nimi, ihmiset pitävät häntä mielellään hoivassaan, uskovat hänet paljon päälle ja maailma on hänelle avoin. Hän saa ryhtyä mihin tahtoo. Aina on hyviä ihmisiä, jotka häntä auttavat, sillä hänen hyvä nimensä on hänen paras takuumiehensä. Ajatellaanpas vain, mitä palvelijoita ylistetään:

uskollisiako vai uskottomia? Muistetaanpa, mitkä heistä saavat omaisuuden ja pääsevät arvoon. Ja rovasti puhui vielä kolmannestakin seikasta ja se koskee etenkin sinua, Uli. Hän sanoi, että ihminen haluaa iloa ja että hänen täytyy saadakin iloa etenkin nuoruudessaan. Vaan jos palvelija vihaa palvelemista ja jos hänestä työ on vastenmielistä, niin täytyy hänen etsiä muita, erikoisia iloja. Hän alkaa sentähden juoksennella kylillä, hutiloida, antautua kehnoihin kujeihin, ja siitä saa hän ilonsa ja sitä miettii hän yöt päivät. Mutta jos renkien tai piikain sieluun on tullut halu tulla joksikin ja usko, että he kykenevät joksikin tulemaan, niin rakastavat he työtä, ja iloitsevat oppimisesta ja oikeasta elämästä. Iloitsevat siitä, mikä heille luonnistaa, niin että heidän kylvöksensä kasvaa ja karja lihoo. He eivät sano koskaan: mitä minä siitä piittaa, mitä se minuun kuuluu? Minä en kostu siitä lainkaan. Heillä on oikea himo suorittaa voimia kysyviä töitä, ryhtyä vaikeisiin tehtäviin. Siten kasvavat paraiten heidän omat voimansa, siten luovat he itselleen paraiten nimensä. Ja he iloitsevat isännän asioista, hänen hevosistaan, hänen lehmistään, hänen eloistaan kuten omistaan. 'Mistä iloitaan, sitä myös mietitään; missä aarre on, siellä on myös sydän', sanoi rovasti. Jos nyt rengillä on palvelus mielessään, täyttää hänet harrastus tulla tuiki kunnolliseksi ihmiseksi Jumalan ja ihmisten edessä. Paholaisella ei ole paljoa valtaa häneen, se ei voi johdattaa häntä pahoihin ajatuksiin ja turmiollisiin tekoihin, niitä öin päivin miettimään haluamatta työhön; tekoihin, jotka vetävät hänet paheesta toiseen ja turmelevat hänet sisällisesti ja ulkonaisesti. Niin sanoi rovasti", sanoi isäntä. "Minä muistan hänen sanansa kuten olisi hän eilen puhunut, ja minä olen sadasti nähnyt miten oikeassa hän oli. Minä päätin puhua siitä sinulle, se sopii juuri sinuun. Ja jos sinulla vain olisi uskoa, voisit sinä olla miesten paraita ja päästä kerran hyviin oloihin".

NELJÄS LUKU

Miten huono tyttö avaa rengin korvat hyvän isännän sanoille

Ulin vastauksen ehkäisi lehmä, joka selkeästi ilmaisi hätäänsä. Nytpä tuli työtä, keskustelua ei voitu enää jatkaa. Hyvin kävi, viimein syntyi kaunis, sysimusta, valkotähtinen vasikka, jonka moista kumpikaan heistä ei ollut ennen nähnyt ja joka katsottiin kelpaavan elätettäväksi. Uli oli ollut tehtävässään hyvin toimielias ja tarkkaavainen ja vasikalle oli hän lempeä, melkein hellä ja katseli sitä erityisen ihastuksissaan.

Kun he olivat suoriutuneet lehmän auttamisesta ja lehmä oli saanut sipulikeittonsa, sarasti jo aamu eikä suonut enää aikaa keskustelun jatkamiseen.

Seuraavat arkipäivät veivät töineen tyystin tilallisen ja hänen alamaistensa ajan ja isäntä oli myös poissa kotoa kunnan toimissa, joten hän ja Uli eivät keskustelleet enempää tästä asiasta. Mutta molemmat tuntuivat pitävän päätettynä asiana sen, että Uli jää taloon ja kun isäntä palasi kotiin, ylisti emäntä ylistämistään Ulia. Uli oli ollut ahkera, emännän ei ollut tarvinnut Ulia mihinkään käskeä; kaikki oli se tehnyt itsestään. Ennenkun emäntä oli asioita ajatellutkaan, oli ne jo suoritettu. Tämä ilahutti tietysti suuresti isäntää ja siitä syystä hän puhutteli Ulia yhä lempeämmästi ja osoitti hänelle yhä enemmän luottamusta. Mikään ei ole isännästä sietämättömämpää kuin se, että hän illalla väsyneenä tai unisena kotiin tullessaan näkee kaikki nurinpäin ja mullin mallin; kuulee vaimonsa valittelevan: ei puoltakaan tehtävistä töistä ole suoritettu. Paljon on hutiloitu ja tehty niin kehnosti että olisi ollut parempi, jos töihin ei olisi puututtukaan. Ja puolen yötä täytyy hänen vielä kuulla vaimon vaikerruksia. Palvelijat olivat käyttäytyneet sopimattomasti, vastailleet hävyttömästi ja tehneet kaikki oman nokkansa mukaan. Vaimo oli kiusastunut sellaiseen ja jos sellaista yhä toistuu, uhkaa hän laputtaa vaikka karkuun. Hirveää on, kun isännän, jonka on käytävä pitäjällä (ja useinhan isännän on kotoa poissa käytävä) täytyy, kotiin palatessa ja nähdessä kotinsa kaukaa, raskaasti huoata: mitähän nyt taas on tapahtunut, mikähän on edessä, mitähän saan kuulla? Hän melkein pelkää tulla kotiin. Hän tahtoisi palata rakastaen ja iloiten, mutta hänen täytyy tulla jylinänä ja salamana kapinoivaan valtakuntaansa!

Ulissa oli herännyt uusia tunteita ja ne tunkeutuivat hänen luihinsa ja ytimiinsä hänen tietämättään. Hän ei voinut olla mietiskelemättä isännän puhetta yhä enemmän ja hänestä alkoi tuntua yhä enemmän siltä, että kyllä isäntä on jotenkuten oikeassa. Hänestä tuntui hyvältä ajatella, ettei hän ole luotu olemaan aina köyhänä, halveksittuna poikana. Hänestäkin voi vielä tulla mies. Hän tiesi, ettei mieheksi pääse kunnottomuudella: kuta kunnottomammaksi hän tulee, sitä enemmän maa vajoo hänen jalkainsa alta. Hänestä tuntui tuiki merkilliseltä se, mitä isäntä oli puhunut tavasta ja hyvästä nimestä, jonka voisi paitsi palkkaa hankkia työllään. Sitä enemmän saa itselleen hankituksi hyvää, kuta uskollisempi on isännälleen. Ei voi paremmin valvoa omaa etuaan kuin huolehtimalla hyvin uskollisesti isännän asioista.

Kuta kauemmin hän ajatteli, sitä vähemmän voi hän kieltää näiden sanain totuutta. Hänen mieleensä tuli yhä useampia esimerkkejä huonoista palvelijoista, jotka olivat tulleet onnettomiksi, jääneet köyhiksi, ja, päinvastoin, hän muisti toisia, joita heidän entiset isäntänsä olivat ylistäneet hyviksi reneikseen, hyviksi piiiokseen ja ne elivät nyt hyvissä oloissa.

Vain yhtä seikkaa hän ei voinut käsittää: sitä, miten hän, Uli, koskaan pääsisi rikkaaksi, varakkaaksi. Se näytti hänestä aivan mahdottomalta. Hänellä oli palkkaa 30 kruunua,⁵ siis 50 guldania puhdasta rahaa, kaksi paitaa ja pari kenkiä. Ja melkein neljä kruunua oli jo velkoja, ja jo paljon

⁵ 1 kruunu = 25 batzia.

otettu vuosipalkasta. Hän ei ollut tähän saakka voinut tulla toimeen tuloillaan, nyt pitäisi vielä supistaa menoja ja maksaa velat: se tuntui hänestä mahdottomalta. Mitään keinoa keksimättä luuli hän joutuvansa velkoihin vuosi vuodelta yhä enemmän ja enemmän. Noista 30 kruunusta tarvitsee hän vähintään 10 vaatteisiin eikä hän silloin suinkaan ole vielä komeileva. Sukista, kengistä, paidoista, joita hänellä on vain kolme hyvää ja neljä kehoa, pesusta y.m. menee ainakin 8 kruunua niinikään. Paketti tupakkaa joka viikko (ja hän kulutti tavallisesti enemmän), tekee jälleen kaksi kruunua; jää jällelle vielä 10 kruunua. Ja on vielä viisikymmentä lauantai-yötä, viisikymmentä sunnuntai-iltapäivää, ja niistä 50:stä kuusi juhlapyhää, joina kaikkina on tanssit; markkinoita herraties miten paljon, sotaväen tarkastus, ehkäpä vielä majoituskin, lukuunottamatta satunnaisia rahanhukkaamistilaisuuksia. Jos hän nyt laskee kaikille tavallisille viikoille ainoastaan 2 batzia paloviinaan tai viiniin, tekee se jälleen 4 kruunua. Jos hän jättää laskusta pois kokonaista kolme tanssipyhää, niin tarvitseisi hän kuitenkin, – jos aikoo maksaa viulunsoittajalle, tarjoilla tytölle ja tulla tavan mukaan humalassa kotiin, – vähintään kruunun ja useasti hyvin yli kaksi guldeniakin jokaisena muuna tanssipyhänä. Nyt jää hänelle markkinoihin, tarkastuksiin ja muihin menoihin enää vain kolme kruunua. Niillä, ajatteli hän, ei mikään ihminen voi tulla toimeen. Jo kaksiiin markkinoihinkin ja tarkastukseen tarvitsee hän enemmän kuin tämän määrän, toisiin ei hänelle siis jää mitään. Hän laski yhä uudelleen, koetteli vähentää vaate- y.m. menoja, mutta ei soveltunut. Täytyihän hänellä toki olla vaatteet päällään, eihän hän voinut paljain jaloin kuleksia. Niin tuli hän aina, laski miten laski, yhä vain tuohon surulliseen tulokseen, että hänellä on, menojen supistamista ei ajattelemistakaan, palkkaa liian vähän edes velatta elääkseen.

Kerran oli hän taas näin syventynyt lohduttomaan laskemiseensa tehdessään heinäa lehmille. Hän alotti alusta ja tuli aina vain siihen johtopäätökseen, että hänellä on liian vähän palkkaa, ja päätteli jo itsekseen, että kyllä eivät ole ruuvit isännän päässä ihan paikallaan. Talollinen ei muka tiedä, mitä kaikkea renki on vailla, talonpojan ei tarvitse pesettää, hän käyttää suutaria ja räätäliä kotonaan ja unohtaa vuoden lopussa kaikki tyhjentämänsä haarikat, kun ei huomaa niitä rahoissaan. Näin seisoessaan mietiskellen kajahti hänen takaansa: "Heinässäkö sinä olet?" Kuten käärmeen pistämä säpsähti Uli ja Anna Liisa seisoivat hänen vieressään. "Minä luulin", sanoi Anna Liisa, "että sinä olit kipeänä, kun et ole käy minun luonani. Minä haeskelin sinua kaikkialta enkä tavannut sinua. Silloin en voinut enää sietää ikävää, en voinut syödä, en juoda. Minä vahdin jo eilen sinua täällä metsikössä, mutta sinä et ollut yksin. Ihan sydän kepeni kun sain sinut vain nähdä. Mutta Uli, Uli kultani, miksi sinä et ole käynyt minun luonani kahteen viikkoon? Voi miten olit paha! Minä olen kyhjäntänyt monta yötä kyynäroisillani ja toivonut että sinä tulisit. Miksi sinä et tullut?" Sellaisessa ahdistuksessa ei Uli ollut eläissään ollut. Uli tunsu Anna Liisan, Uli soimasi omatunto tytön tähden ja hän ei tohtinut sanoa Anna Liisalle, ettei hän aikonut tullakaan hänen luokseen enää koskaan. Sen oli hän lujasti päättänyt. Hän oli saanut pelätä jo kylliksi ja nyt palasi tuska jälleen kaksinkertaisena hänen sydämeensä. Hän murahteli jotain sairaasta hevosesta, jota hänen oli täytynyt hoidella; lehmästä, viimein leinistäkin. Anna Liisa ei pakissut kauan menneistä, vaan sanoi: "Minä en voi kunnolleen puhella sinun kanssasi täällä, minulla olisi sinulle paljon sanottavaa. Sinun pitää tulla ensi yönä minun luokseni, minä en jaksakaan enää kestää elämää ilman sinua." Uli ei oikein ottanut luvatakseen: isäntä oli mukamas poissa kotoa ja hänen täytyi odottaa isännän paluuta, ja sitten vielä ruokkia karja. Ja sitten, niin myöhään, ei enää tulo maksane vaivaa. "Mikä sinulla on?" sanoi Anna Liisa. "Jos sinä vain välittäisit tulla, niin kyllä sinulle sopisi. Nuo on vain verukkeita, joku on sinua kieltänyt tulemasta, saanut sinut ylpeäksi. Oi, kyllä minä tiedän, Kuderjogelin Annukka se on sinut saanut mahtailemaan. Mutta odottakoonpas, senkin ruoja, kyllä minä hänet pehmitän, niin että minut muistaa. Mutta mitenkö sinä voit ruveta sellaisen kityksen peliin, joka ei ole isompi kuin kolmipäiväinen vasikka? Kylläpä olet! Hyi häpeä, mikä kunnoton. Kyllä sinulle näytän! Mutta tulethan ensi yönä? Koetappas vain olla tulematta!" Uli sanoi: "Johan kuulit, etten voi tulla." "Mitä, etkö tahdo tulla? Vai rupeatko sinä häijyksi kuten muutkin koirat? Vai aiotko unohtaa, mitä sinä minulle sanoit?" Uli ei muka tiennyt hänelle mitään erikoista sanoneensa. "Vai et tiedä, mitä sinä

minulle olet sanonut? Etkö sinä sanonut, että jos sinä pappilaan jonkun viet, niin minut sinä viet?" Ei muistanut mokomaa Uli, tämä oli hänelle ihka uutukaista. "Vai niin, vai et sinä muista enää, kirottu rääsyläinen, mikä oletkin! Kyllä minä sinulle näytän. Mutta ei maksa vaivaa mokoman vuoksi! Mokomia apinoita kuin sinä saa joka aidan takaa, ja jos minä jonkun otan, niin en minä huoli sellaisesta kerjäläisestä, jolla ei ole niin kolmea kreutzeriä⁶ taskussa. Varastaa emännältä kaikki pesurievutkin pyhänuttunsa paikoiksi. Ei, jumalavita, en minä sentään ole niin keho tyttö, etten älyäisi hankkia itselleni parempaa ja rikkaampaa poikaa kuin sinua, nälistynyt talonpojan renki! Sinun luoksesi tulen minä vihoviimeiseksi jos ketä tarvitsen. Älä pelkää, että minä tahdon sinua! Sellaisia kuin sinä saa minunmoiseni tyttö kymmenen joka sormelleen, jos tahtoo. Mutta annas, kylläpä sanon Kuderjoggelin Annukalle mikä hän on, en elävänä sieltä lähde jos en saa kitaansa ammолleen kuin riihen ovea. Vietävän otus, yllyttää sillä tavoin sinua minua vastaan. Mutta tee nyt vielä miten tahdot; jos tulet ensi yönä, olkoon menneeksi! Minä unohdan, millainen olet, ja avaan sinulle! Mutta jos et tule, niin katso eteesi miten käy. Vieköön minut piru, jos vasta sitten sinulle avaan! Aivan niin, rupeat kunnottomaksi ja ylpeäksi!" Uli vain epäröi ja oli vastahakoinen ja sanoi, ettei Anna Liisan tarvitse hänen vuokseen ensi yönä valvoa kyynäroisillaan, hän jää kernaammin kotiin kuin syö toisille keitettyä soppaa, hän ei tahdo enää tahrata itseään moisen kanssa seurustelemalla. Anna Liisa menköön vaan matkaansa ja jättäköön hänet rauhaan, hän on jo saanut Anna Liisasta kyllänsä. – Silloin alkoi Anna Liisa uudelleen mekastaa: milloin sätti hän Uliä mitä hävyttömimmin, milloin haukkui miesväen kurjuutta, milloin ylisti hyvää sydäntään, jota oli niin häpeällisesti petetty hyvyyden tähden. Olikin uskonut mokomaan raukkaan! Sitten imarteli hän Uliä jälleen mitä hellimmin ja sanoi, ettei hän ollut vielä ketään rakastanut niin kovin kuin Uliä. Hän olisi antanut vaikka elävältä nylkeä itsensä Ulin vuoksi, hänen sydämensä oli nyt pakahtua tuskasta. Mutta Uli ei heltynyt ja kun hän oli kuullut kyllikseen metakkaa, lähti hän heinähäkkineen taloon ja jätti Anna Liisan seisomaan apilaspellolle. Mutta sen painoi hän mieleensä tarkasti, että koska hän nyt tällä kertaa oli päässyt pakoon pujahtamaan, pitää hän tämän tapauksen vasta varoituksena. Kukaan ei vasta pääse näin hyökkäämään hänen kimppuunsa pähkinäpensaansa takaa.

Ja riemuiten kahleittensa katkeamisesta, alkoi hän joikua niin että lehmät teutaroivat pilttuissaan, hevoset riuhtoivat riimujaan, kissa kavahti pankolta ja koira kömpi kopistaan ja piika sanoi: "Mikähän nyt Ulilla on, kun se on niin iloissaan; en ole pitkään aikaan kuullut sen pitävän tuota ääntä."

Pian tämän jälkeen vedättivät isäntä ja renki kiviä uutta tuvan uunia varten. Kotimatalla pistäytyivät he ravintolaan, koska tie oli pitkä ja mäkinen. Isäntä ei ollut mikään kitupiikki. Hän käski tuomaan pöytään viiniä rengin ollessa hänen mukanaan ja tilasi leipää kahdelle hengelle puolella batzilla. Silloin kävi Uli loppumatalla puheliaaksi. Hän kertoi isännälle kohtauksestaan Anna Liisan kanssa. Iloinen hän nyt oli, kun oli päässyt erilleen niistä huolista ja siitä ihmisestä ikipäiviksi. Kukaan ei uskonut, miten hyvältä tämä Ulista tuntui. Nyt vasta ymmärsi hän sen sananlaskun, jossa sanotaan: "putosi kuin leiviskän kivi sydämeltä". Isäntä iloitsi Ulin sanoista, mutta varoitti häntä tekemästä kuten monet muut, jotka ovat katuvaisia niin kauan kun tuntevat rikoksensa seuraukset, mutta sitten jälleen hyörivät synnin lähitteillä kuten kärpäset tulen ympärillä, kunnes ehkä kokonaan polttavat siipensä. Niinpä tunsikin hän monta juoppolallusta, jotka rahansa loppuun ja päänsä sekaisin juotuaan päättävät olla vasta koskaan pökertelemättä – ja heti kun taas joutuvat viinin lähitteille, kurnivat kuin vasikat; samoin käy monasti hamekansankin asioissa. Niille, jotka luulevat olleensa kaikkein viisaimpia, käy useasti kaikkein pahimmin. "Ei, Uli, pysy nyt vain lujana, niin tulee sinusta vielä mies, kuten olen väittänyt", sanoi isäntä.

"Kuulkaa, isäntä", vastasi Uli, "minä olen asiaa nyt aprikoinut, ja rovasti, joka sinua neuvoi, ei kai ollut ihan narri miehiään. Mutta talonpoikaisen rengin palkoista ja siitä minkä verran rahaa rengiltä kuluu, ei hän kai ole paljoa tiennyt. On kai arvellut: saman verran kuin apulaiselta. Mutta

⁶ 1 kreutzeri = vähä yli 4 penniä.

sinun, isäntä, pitäisi tuntea tämä asia paremmin kuin hän ja tietää, ettei tässä voi säästää ja rikastua. Minä olen laskenut monta päivää niin että pääkuoreni on ollut haleta. Mutta aina olen vain päässyt samaan tulokseen: tyhjästä tulee tyhjää ja tyhjästä ei tule mitään." "Mitenkäs sinä sitten olet laskenut?" sanoi isäntä. Uli selitteli koko laskelmat nivel niveleltä jälleen ja sen tehtyään kysyi hän kuten ivalla isännältä: "Ja mitäs nyt sanot, eikö asia ole niin?" Isäntä vastasi: "Sinun laskusi mukaan nousevat menot kyllä näin suuriksi. Mutta voidaanpa sitä aivan toisellakin tapaa laskea, poika paha! Kuulehan nyt, minäkin lasken oman kuosini mukaan; hauska kuulla, mitä siitä arvelet."

"Sitä kohtaa, minkä panit vaatetuksesi osalle, en minä paljoa muuttele. On mahdollista, että alussa siihen tarvitset vieläkin enemmänkin, jos aiot varustautua hyvään kuntoon ja hankkia itsellesi paitoja pesupaikkaa säästääksesi ja ylipäänsä esiintyä pyhin ja arin puettuna kuten kunnan pojan sopii. Tupakkaan olet sitävastoin arvioinut kaksi kruunua. Se on liian paljon. Rengin, jonka täytyy liikkua tallissa ja riihessä, ei pidä tupakoida pitkin päivää, ei pyhäillan perästä. Nälkää sammuttaaksesi ei sinun tarvitse minun luonani tupakoida. Jos voisit totuttaa itsesi kokonaan tupakoimasta, olisi siitä sinulle, renkimiehelle, suurta hyötyä. Tupakoimaton saa kaikkialla enemmän palkkaa."

"Muut kymmenen kruunua, jotka sinä olet arvioinut kaikellaisiin huvituksiin, pyyhin minä kokonaan pois, jok'ikisen kreutzerin. Niin, katso töllötä nyt minuun vain kuin lehmä uuteen konttiin! Jos sinä aiot parantua ja tulla joksikin, täytyy sinun kerrankin ryhtyä johonkin kunnolliseen, päättää olla tuhlaamatta palkastasi kreutzeriäkään millään tavoin. Jos sinä päätät juoksennella vain vähän vähemmän kuin ennen, tuhlata vain vähän vähemmän kuin ennen, on päätös hölyn pölyä. Jos kerran joudut kapakkaan, et enää ole oma herrasi, sinut valtaa vanha toveruus, entiset tottumukset, ja sinä hukkaat jälleen parin viikon palkat. Sitten seuraa kohmelojano, jota sinun täytyy toisena iltana parannella ja sinulta katoaa yhä enemmän usko ja ajattelet, ettet voi enää koskaan parantua ja tulet päivä päivältä kehnommaksi ja epäilet yhä enemmän voimiasi. Tämä ei muuten ole niin kauhistavaa, että siitä kannattaisi olla noin nyrein naamoin. Ajatteles, miten monet eivät saa vuosikausiin niin pisaraakaan maistaa viiniä eikä käydä ravintoloissa! Eivätkä ne ole pelkästään köyhiä päiväpalkkalaisia, joilla on kylliksi tekemistä ahertaessaan pois puutetta niskoiltaan, vaan heissä on varakkaita, jopa rikkaitakin miehiä, joille on tullut tavaksi olla mitään turhaan tuhlaamatta. Ja he voivat hyvin. He voivat vähemmin käsittää sitä, miten järjellinen ihminen voi elää hulttiona, kuin sinä sitä, miten ihminen voi elää olematta hulttio. Minä läksin kerran erään langenthalermartilaisen kanssa aikaisin ravintolasta kotiin. Hän ihmetteli, kun näki minutkin jo kotiin menossa. Hänen oli tavallisesti lähdettävä yksin kotiin, sanoi hän. Minä vastasin hänelle, ettei minulla enää ollut siellä mitään tekemistä ja ravintolassa istuminen aina iltaan saakka on minusta vastenmielistä. Siihen menee rahat ja aikakin ja lopulta ei tiedä, miten ja milloin pääsee kotiin. Saman sanoi hänkin olevan mielipiteensä. Hän oli alottanut tyhjästä ja saanut elää sängen niukalla. Kauan oli hän elättänyt yksinään isää ja äitiä, mutta nyt oli hänellä kuitenkin koti ja velaton kontu ja joka vuosi kaksi lehmää, joista kumpikin painoi aina kuusi sentneriä. Mutta hän ei ollutkaan koskaan hukannut niin ainoaa kreutzeriä turhaan. Vain kerran muisti hän ostaneensa Burgdorfissa pienen, puolen batzin hintaisen vehnäleivän. Olisi voinut jättää senkin ostamatta, ellei hänellä olisi ollut niin kova nälkä, ettei jaksanut sietää kunnes tuli kotiin saamaan huokeaa ruokaa. Vai niin, sanoin minä, niin paljon minä en voi kehua, moni batzi on minun käsistäni luisunut; mutta niin pitkälle ei kuitenkaan pitäisi mennäkään, täytyyhän ihmisen toki vähän nauttiakin."

"Aivan niin", vastasi hän. "Minä nautin myös ja iloitsen elämästäni. Kreutzeri, jonka säästän, ilahuttaa minua enemmän kuin taalari⁷ tuhlaajaa. Ellen olisi aloittanut sillä tapaa, niin en varmaankaan olisi edistynyt hituistakaan. Köyhällä poikapahaisella ei tavallisesti ole älyä lopettaa tuhlausta ajoissa kun on päässyt alkuun. Jos hän on hukannut yhden batzin, vie se kymmenen jalestään. Mutta ei sinun tarvitse kuitenkaan luulla, että minä siksi olisin kunnoton kitupiikki. Moni on jättänyt suuret

⁷ 1 Taalari = 3 mk. 75 p: iä.

talonsa tyhjin taskuin ja on saanut minulta avun tarpeeseensa. Minä en ole unohtanut sitä, joka minun työtäni on siunannut ja jolle minun pitää pian tiliä tehdä." Tämän puheen kuultuani oli tuo mies minusta kovin kunnioitettava. Kukaan ei olisi puusta katsoen aavistanut, mikä mies hän oli. Ennen kun erosimme, tahdoin minä vielä kustantaa hänelle pullon viiniä hänen antamastaan opetuksesta. Mutta hän ei huolinut ja sanoi, ettei hänen tarvitse hukata omia eikä minunkaan rahojani. Sehän on samantekevä kerran tilinteossa, kenen varoja tuhlaa. Sen jälkeen en minä ole sitä miestä nähnyt; hän on varmaan jo tilinsä tehnyt. Ja ollapa kaikilla yhtä helppo tilinteko kuin hänellä, niin hyväpä olisi."

"Katsos, se on minun mielipiteeni, että joka kreutzeri, jonka sinä käytät joutavuuksiin, on kerrassaan kehnosti käytetty. Pysy kotona, siten et säästä ainoastaan 10 kruunua, vaan paljon enemmänkin. Joka renki valittaa, miten paljon hän tarvitsee kenkiä, miten paljon vaatteita, kun täytyy olla tuulessa ja sateessa. Mutta tiedätkös sinä, millä tavoin tuollaiset rengit turmelevat useimmin vaatteensa? Juoksentelemalla soita maita öillä, kaikilla ilmoilla, ja sen semmoisilla. Kun pitää vaatteita yllään 24 tuntia, niin kuluttaa niitä tietysti paljon enemmän kuin jos pitäisi niitä ainoastaan 14 tuntia. Tyttöjen luo ei voi kompsutella puukengät jalassa, ja milloinkahan hakataan anturanauloja enemmän mäsäksi, päivälläkö vai yöllä, jolloin ei eroita kiveä, koloa, ei kuoppaa? Ja sanoppas, miltä näyttävät pyhävaatteet, kun on huppuroinut kylillä humalassa, nakellut toisia nurin ja piehtaroinut liassa? Moni pyhätakki on siten mennyt repaleiksi, monet housut kelvottomiksi, moni hattu hävinnyt!"

"Tosiaan menisi monilta reingeiltä paljon vähemmän vaatteeseen, jos he pysyisivät kotona. Tytöistä en nyt ota puhuaksenikaan. Ja ajatteles, Uli: kun nyt jo tarvitset kymmenen kreutzeriä sellaisiin totuttuihin joutavuuksiin, niin tarvitset kymmenen vuoden päästä kaksikymmentä ja kahdenkymmenen vuoden päästä neljäkymmentä, jos sinulla niitä on. Sillä nuo tottumukset eivät pysy sillä, ne paisuvat – ja sehän tekee suoraa päätä kehnoksi kerjäläiseksi."

"Lopuksi, Uli, sinulla ei ole palkkaa ainoastaan kolmekymmentä kruunua, mutta saat myös harjaisrahaa monta batzia, kun lehmää, hevosia y.m. myydään. Käytä niitä, kun sinun on lähdeävä liikkeelle etkä voi välttää ravintolassa pistäytymistä. Niillä rahoilla voit kernaasti minun mielestäni juoda haarikan tarkastuksissa, ja tallettaa niitä majoitukseen menoasi varten; ne riittävät hyvin siihen tarpeeseen. Sinä olet ottanut jo paljon palkkaa etukäteen; mutta jos uskot minua ja seuraat neuvojani, niin pääset veloistasi jo tänä vuonna. Ensi vuonna voit jo koota itsellesi. Ja usko minua, ehkäpä vasta maksan sinulle enemmänkin palkkaa kuin 30 kruunua. Jos renki on reilu asioissaan eikä kiinnitä mieltään pelkästään narrin peliin; jos hänen huostaansa voi uskoa tehtäviään ja ne käyvät yhtä hyvin olipa itse läsnä tai ei; jos ei tarvitse aina palata kotiin peläten jotain tuhoa tapahtuneeksi, niin ei minua pari kruunua liikuta! Muista se, Uli; kuta paremmat tavat, sitä parempi nimi, sitä parempi myös palkka."

Ulin saivat nämä sanat töllöttämään suu auki, nokka pystyssä, ja viimein sanoi hän: hyvähän olisi, jos niin kävisi, mutta tuskinpa vain se niin käy; hän ei uskonut sitä jaksavansa. "Noh, yritäppäs vain kuukausikin ja koeta miltä tuntuu, äläkä mieti aina vain juoksuja, ryypiskelyjä ja ravintoloita, niin se käy kuin leikki."

VIIDES LUKU

Sitten tulee vihamies ja kylvää ohdakkeita nisuun

Monta sunnuntaita meni aivan säntillisesti. Uli kävi jälleen kirkossa ja muisti että hänkin oli ihminen ja että hänenkin oli tultava autuaaksi. Hän alkoi uskoa, että isäntä oli jollain tavoin oikeassa; sillä vähintään kaksi taalaria olisi hän ennen tuhlannut näin pitkän ajan kuluessa ja nyt oli ne hänellä taskussa. Hän teki myös työnsä toisella tavoin; kaikki luisti joutuin hänen käsissään ja kun hän todenteolla nukkui öisin ja lepäili sunnuntaisin eikä väsyttänyt ruumistaan mässäyksillä, niin ei mikään työ enää tuntunut hänestä vaikealta; hänestä melkein tuntui, ettei hän enää koskaan väsyä voisikaan. Isäntä oli iloinen Ulin käytöksestä ja osoitti Ulille suopeuttaan miten vain voi; hän tinki rengille suuremmat harjaisrahat teurastajalta, jos teurastaja näytti olevan taipuisa niitä maksamaan tai jos teurastaja oli ihastunut myytävään eläimeen; hän otti Ulin mukaansa markkinoille ja lähetti hänet sinne tänne asioille, jotta Ulikin saisi huvitella, ja jos Uli joi haarikan näillä matkoilla, maksoi isäntä hänen puolestaan.

Luonnollisesti pisti Ulin käytös muidenkin siimaan, ensin palvelustoverien, sitten naapurien. Palvelusväki menettelee samoin kuin Jaakopin pojatkin. Jos yksi heistä on muita parempi ja siksi myös isänväestä rakkaampi, niin vainoovat huonommat häntä, pilkkaavat häntä eivätkä väsy ennenkuin ovat hänet karkoittaneet talosta tai tehneet yhtä huonoksi kuin he itse ovat. He eivät tahdo, että isäntäväki saisi tietää, mitä kunnan renki, kunnan piika voi saada aikaan; he pelkäävät, että heidän oma huonoutensa siten liian huomattavasti näkyisi, ja että ruvettaisiin vaatimaan heiltäkin enempää, uutta käytöstä, toimeliaisuutta. Sitä he eivät tahdo; heistä ei isännän tule hyötyä lainkaan; he eivät halua olla narria, elukoita, lehmiä, jotka tappavat itsensä sellaisella työllä, mistä eivät muka mitään hyödy. He tahtovat tehdä kaikki tottumuksensa mukaan ja elleivät he kelpaa, lähtevät he matkaansa. Niin muodostuu palvelusväestä usein salaliitto isäntäväkeä vastaan. Koplan tarkoituksena on pakolla hankkia niin paljon palkkaa, niin paljon vapautta ja mukavuutta kuin mahdollista, ja, elleivät asiat käy heidän päänsä mukaan, vihoittaa isäntäväkeä niin paljon kuin mahdollista. Tarvitaan paljon voimaa ja paljon viisautta hajottamaan sellaista koplaa ja paljon rakkautta ja vilpitöntä hyvyttä, ettei sellaisia syntyisi. On kuitenkin olemassa palvelijoita, joiden vihamielistä mieltä ei voi millään tavoin murtaa tai sovittaa ja jotka siksi kohtelevat joka isäntää vihamielisesti ja häiritsevät rauhaa kaikkialla, mihin vain tulevat.

Toiset palvelijat alkoivat siis pian pistellä Uliä ja sanoa: Meitä ei haluta olla narria ja miellytellä noin isäntää; meitä ei haluta olla lellikkejä! Tahi kun he olivat neljännestunnin lörpötelleet kuokanvaransa varassa, alkoivat he huomaautella, että heidän oli aherrettava: isäntä näet muuten saisi kyllä illalla tietää miten usein kukin heistä on huohtanut. Se suututti Uliä sillä hän ei sietänyt kielimistä; ja monasti antoi hän vietellä itsensä tarinoimaan ja lorvehtimaan tuon joukkion kanssa. Mutta kun hän sitä jälestäpäin ajatteli, oli hän mielestään tehnyt tuhmasti. Joka kerta kun hän lorvehti ja tarinoi heidän kanssaan, tuli hän tyytymättömäksi ja apeille mielin; kun hän ei tehnyt työtä sydämensä halusta, oli hänellä ikävä ja häntä väsytti työ. Hän tuotti siis itselleen yhtä paljon ikävyyttä kuin isännälleenkin ja hän tajusi hyvin, että jos hän tätä peliä jatkaa, niin hänestä tulee apeamielinen, tyytymätön ihminen, jolle työ on vaivaksi. Hän huomasi tosiaan, että isäntä tarkoitti hänen parastaan ja että hänelle kävisi hyvin, jos hän noudattaisi isännän mieltä ja että jos isäntä saakin hyötyä hänen hyvästä käytöksestään, niin saa hän itse siitä vielä suuremman ja pysyvemmän hyödyn.

Hänestä tuntui, kuin taistelisi hänen sielustaan kaksi valtaa, hyvä ja paha enkeli, joista kumpikin tahtoi häntä omakseen. Rovasti oli nimittäin kerran sanonut saarnassaan: Ensimmäisille ihmisille paratiisissa oli puhunut Jumala ja käärme. Jumala oli kieltänyt heitä erästä teosta, josta koituisi

turmiota heille itselleen ja käärme oli neuvonut heitä epäilemään Jumalaa ja hänen kieltoaan, aivan kuin Jumala olisi kieltänyt heitä vain oman etunsa tähden. Käärme oli myös imarrellut ihmistä ja niin olivat esivanhempamme kuulleet käärmettä ja hänen älykästä, petollista, imartelevaa neuvoaan ja tulleet onnettomiksi ja vieneet jälkeentulevaisensa kerallaan onnettomuuteen. Ja on ihmeellistä, miten nuo kaksi ääntä siten seuraavat jokaista ihmistä läpi iän ja puhuvat hänelle toisten ihmisten suun kautta. Harvoinpa tapaa ihmistä, jota eivät hyvät ihmiset neuvo hyvään rakkaudessa ja totuudessa ja jota päinvastoin pahat ihmiset eivät neuvo väärään ja pahaan tekeytymällä suloisin sanoin hänen ystävikseen tahi herättämällä juonillaan hänen turhamaisuuttaan. Myös meidän sisällämme on jokin ääni, joka kehoittaa meitä tottelemaan hyviä ihmisiä; mutta myös toinen ääni, joka kuulee kernaammin pahoja kuin hyviä ihmisiä ja antaa imarruksilla vietellä itsensä ja saattaa meidät uskomaan enemmän niihin, jotka yllyttävät meitä pahaan, kuin niihin, jotka kehoittavat hyvään. Siksi tapahtuu useimmiten, että pahat voittavat ja johdattavat ihmisen onnettomuuteen; takanapäin he sitten nauravat ja pilkkaavat onnetonta, joka näkee liian myöhään, kuka oikeastaan ajatteli hänen parastaan.

Usein mietti Uli, että hänestä paraikaa juuri näin taistellaan, ja kuitenkin ei hän aina ollut oma herransa ja pahat yllyttelyt saivat hänet valtaansa; etenkin, kun naapuritkin huomasivat miten Uli oli muuttunut ja tulivat mielessään karsaiksi ja koettivat häntä vietellä. Eräs heistä oli Ulin isännän vihamies ja osasi mestarillisesti houkutella muiden palvelijoita luokseen ja saatuaan heidät itselleen, käyttää heidän voimiaan uskomattomalla tavalla edukseen. Tämä isäntä moitti harvoin renkejään, hän ylisteli heitä taivaisiin saakka ja kiihoitti heitä siten liiallisesti ponnistamaan voimiaan ja nauroi pakahtuakseen sitten kun he huohottivat ja olivat heittäjä henkensä työstä. Hän ei pahastunut heidän renttuamisestaan ja he saivat myös antautua hänen talossaan kaikellaiseen pahuuteen, rengit ja piit saivat elää keskenään kuin avioparit; sen vuoksi pysyivät useat huonosta palkasta huolimatta hänen luonaan. Hän antoi heille kernaasti rahaa etukäteen, sillä kun he olivat hänen velallisiaan, olivat he myös enemmän tai vähemmän hänen orjiaan; velka oli kahle, jolla hän piti heitä kurissa.

Tämä isäntä oli jo kauan sitten väijynyt Uliä, sillä Uli oli kuin luotu häntä varten: kaunis syötti työille, jotka pestautuvat mielellään taloon, missä on vapautta ja sitäpäitse kaunis renkikin. Hyvä työjuhta, joka osaa ahertaa, mutta on siveetön ja typeräkö, näytti myös kelpaavan hyödyn välikappaleeksi. Tämä isäntä pilkkasi kovin Uliä, kun näki hänet kotona sunnuntaisin: tuumiko Uli muka ruveta uskovaiseksi vai körttiläiseksi! Ne körttiläiset pitivät muka hauskaa, ei tiedä mitä pöydän alla tapahtuu ja vielä vähemmän, mitä sitten, kun valkeat sammutetaan. Uliä kiukutti se, että häntä pidetään uskovaisena ja häntä halutti oikein tahallaan hurjistella, ettei luultaisi häntä muita paremmaksi. On aivan ihmeellistä, mitä kaikkea nuoret luulevat tarvitsevansa hävetä: ei ainoastaan sitä, että heillä on vähemmän rahoja kuin muilla, että he ovat rumempia ja heikompia kuin muut, että heidän yllään on huonommat vaatteet, vaan myöskin sitä, että he eivät lurjustele niin paljoa kuin muut. Mutta Uli pysyi kuitenkin lujana. Kun naapuri ei päässyt pilkalla pitkälle, yritti hän toisella tavalla. Hän alkoi kehua Uliä oikeaksi porhojen porhoksi, hän ei ollut pitkään aikaan nähnyt sitä, joka olisi ollut kelvollinen edes Ulin kengänrihoja aukaisemaan. Juuri moista oli hän kauan toivonut palvelukseensa, mutta ei ollut onnistunut saamaan. Vahinko vain, että Uli on sellaisella isännällä, joka ei tuntenut hänen arvoaan. Niin teki hän Ulin pöyhkeäksi ja koetti saada Uliä vihaamaan nykyistä palveluspaikkaansa. Hän selitti, miten kaikki huolet täällä heitetään Ulin niskoille, miten hänelle yhä ja yhä vain lisätään kuormaa, miten häneltä vaaditaan sellaista, jota ei muualla rengiltä milloinkaan vaadita, ja miten hänen isäntänsä laiskottelee ja jättää hänelle kaikki vaikeimmat työt. Isäntä oli näet syksyllä antanut Ulin kylvää erään pellon äestettyään sen itse ja oli antanut hänen käydä aurankuressa taluttaen itse hevosia. Hän oli sanonut Ulille, että Ulin täytyy oppia sitäkin tehtävää, jos aikoo päästä isäntärengiksi. On nimittäin paljon palveluspaikkoja, ja ne ovat tavallisesti parhaita, joissa rengin täytyy kyetä kaikkiin töihin, eikä ole maailmassa surkeampaa olentoa kuin renki, joka ei ymmärrä puoliakaan maatöitä. Ja sellaisia renkejä on jos miten paljon, jotka eivät osaa muuta kuin niukuin naukuin kuokkia, hakata puita ja tehdä heinää. Ulin oli isäntä sanonut ja pannut Ulin auran kurkeen

ja sitä eivät monet isännät tee edes omille pojilleenkaan, eivät usko heille kyntämistä ja kylvämistä millään ehdolla peläten kourallisen siemeniä menevän hukkaan tai sattuvan jonkin pienen erehdyksen. Ja juuri isännän hyvyys selitettiin näin väärin. Uli saatiin yhä enemmän mahtailemaan mielessään sillä, että isäntä muka jättää kaikki työt hänen niskoilleen ja ettei isäntä muka tulisi toimeenkaan, ellei hänellä olisi Uliä.

"Hauska nähdä, miten käy, kun sinä lähdet; sittenpäähän saavat tietää, mikä sinä olit ja mihin sinä kykenit", tällaisella puheella on jo satoja palvelijoita karkoitettu palveluspaikoistaan. Pian alkaa piru yllyttää heidän uteliaisuuttaan näkemään, miten sitten kävisi, jos he lähtisivät pois. Yhä enemmän nousee päähän halu näyttää, miten välttämättömiä he ovat talossa, halu tietää, käyvätkö asiat ilman heitäkin, tokko isäntä ja emäntä tulevat pyytelemään takaisin ja tunnustamaan, että he eivät tule ollenkaan toimeen ilman Liisaa, ilman Pekkaa. Moni puolenbatzin renkipoika ja piikatyttö uneksii vuoden läpeensä tuosta arvostaan, mutta kun joulukuukuu tulee ja he vaeltelevat jälleen nyytti kainalossa, ei kukaan tulekaan heidän jälestään juoksentelemaan ja sanomaan: "Pekka ja Liisa, jääkää nyt Jumalan nimessä!" Kun he katsovat taakseen, ei sieltä tule ketään. Sitten ajaa heidät ehkä uteliaisuus jo ensi viikolla naapuritaloon näkemään ja kuulemaan, miten entisessä paikassa voidaan ilman heitä, millaisia uudet palvelijat ovat ja millä tolalla asiat. Ja katso: käyhän ne ilman heitäkin ja uudet palvelijat ovat jotensakin samallaisia kuin entisetkin ja vaikka Liisa ja Pekka lohdutellevatkin itseään sillä, ettei entinen isäntäväki tule uusien kanssa toimeen paria viikkoa kauempaa, niin menevät asiat kuitenkin kuten edellisenäkin vuonna joulusta toiseen. Ja joka vuosi he lähtevät matkaansa eikä kukaan tahdo heitä takaisin. Kaikkiialla tullaan toimeen ilman heitä. Oi, ihmiset olisivat mm kernaasti toisille aivan välttämättömiä eivätkä kuitenkaan ymmärrä tulla toisilleen välttämättömiksi!

Niin sokaisi viekottelu vähitellen Ulinkin. Harvat ihmiset, ylhäisessä asemassa olevat kaikkein vähimmin osaavat välttää viekottelua. Eivätkä osaa sitä edes hyvin sivistyneetkään. Ei siis sovi olla liioin harmissaan Ulille, vaikkei hän karistanutkaan korvalliseltaan pois noita syöpäläisiä, jotka olivat tulleet siihen syyhyttelemään. Työt, joihin isäntä hyvydessään pani hänet, tuntuivat hänestä vääryydeltä, hänen niskoilleen sälytetyiltä, vastenmielisiltä taakoilta. Hän ei enää usein ajatellut hyviä ja pahoja ääniä ja yhä pöyhkeämmäksi hän kävi ja yhä röyhkeämmäksi tuli hänen mielensä ja naapuri katseli kovin kateeniloisena vereen ruiskuttamansa myrkyn tehoa ja näki Ulin yhä lähenevän viritettyä ansaa. Isäntä puolestaan huomasi murheella, että heidän keskinäistä luottamustaan uhkasivat jotkut synkeät pilvet varjostaa. Hän ei tiennyt, mitä nuo pilvet oikeastaan olivat, ja kun oli luonteeltaan levollisen hidas, jätti hän tuon, jota ei tietänyt, ajan ilmaistavaksi, sillä Ulin käytös ei tarjonnut erikoista tilaisuutta puhuttelemiseen. Se oli ulkonaisesti vielä säntillistä.

KUUDES LUKU

Miten palloveli pelastaa Ulin ohdakkeista

Jo kauan oli ollut puheena, että Ulin pitäjän pojat, Erdöpfelkoferilaiset ja Brönzwüleriläiset, panisivat toimeen kilpailun hurnus-pelissä. – Bernin kantonissa on nimittäin tapana pelata keväisin ja syksyisin n.s. hurnus-peliä niityillä ja pelloilla, joilla siihen vuoden aikaan ei ole mitään tallattavaa, ja peliin ottavat pojat, jopa vanhuksetkin osaa. Tuskin lienee toista peliä, joka vaatii niin paljon voimaa ja notkeutta, silmän ja jalan varmuutta kuin hurnuspeli. Pelaajat jakautuvat kahteen leiriin, toisen on lyötävä hurnusta, toisen on pysäytettävä se. Hurnus on pieni kiekko, ei kahta tuumaa läpimitaltaan, keskeltä vähän paksumpi kuin laidoilta, jotka ovat pyöristetyt, kaksi linjaa⁸ paksut. Sitä lyödään lentoon notkealla kepillä parrun päältä, jonka tyvi on maassa ja latva noin puolentoista jalan korkuisella tuella ja johon se istutetaan savella kiinni. Noin kahdenkymmenen askeleen päähän parrusta on merkitty sen piirin raja, jonka sisälle hurnuksen on pudottava tai jonka sisällä se on pysäytettävä. Tämä piiri tahi maali on heittopuolelta tavallisesti kymmenestä kahteenkymmeneen jalkaan leveä, usein piirretään se syrjiltä laajemmaksi kuin lyöntipuolelta, mutta päätä sillä ei ole, vaan on se pituudeltaan rajoittamaton; hurnusta saa lyödä niin etäälle kuin voimat riittää. Tämän piirin sisäpuolella täytyy pysäyttää tuo huimaa vauhtia lentävä kiekko suurilla puisilla lapioilla, joissa on lyhyet varret. Tuota pysäyttämistä sanotaan tappamiseksi. Jos hurnus putoaa tappamatta maahan piirin sisäpuolelle, niin lyönti oli hyvä, mutta jos se otetaan kiinni tai putoaa kolmasti peräkkäin maahan maalin ulkopuolelle, täytyy lyöjän heretä lyömästä. Kummassakin leirissä on miehiä yhtä monta ja ne lyövät ja tappavat vuorotellen hurnusta. Jos nyt yhden leirin kaikki jäsenet ovat menettäneet lyöntioikeutensa kun hurnus joko on saatu kiinni tai on pudonnut maalin ulkopuolelle, niin laskevat he hyvät lyönnit yhteen ja siirtyvät sitten maalin puolelle ottamaan kiinni hurnusta, jota nyt lyö vastapuolue kunnes jälleen kaikki sen jäsenet ovat menettäneet lyöntioikeutensa. Se leiri, jolla on enemmän hyviä lyöntiä, joka on onnistunut lyömään hurnuksen maaliin ilman että se on tapettu, voittaa. Nyt tulee tietää, että hurnusta lyödään aina 50, 70 jalkaa korkealle ja 600, 800: kin jalkaa etäälle, ja kuitenkin eivät taitavatkaan pelaajat onnistu monasti saamaan yhtään hyvää lyöntiä, tavallisesti vain kaksi tai kolme, sillä on ihmeellistä, miten varmasti hyvät tappaajat "kieputtavat", kuten on tapana sanoa, lapiotaan yläältä kiitävää hurnusta kohti ja tappavat sen ja kauas kajahtaa kirkas heläys; miten nopeesti he hyppäävät hurnusta kohti tahi takaperin sitä tavoittaakseen. Sillä kuta tottuneempi pelaaja on, sitä suurempi ala uskotaan hänen vartioitavakseen. Kuta voimakkaammin joku lyö hurnuksen, sitä enemmän täytyy kiinni ottajain hajautua niin että heidän välilleen tulee usein pitkiä matkoja. Riitelevää hurnusta täytyy usein ajaa kuin mitäkin lintua. Tämä leikki on puhtaasti kansanomaista ja ansaitsee kansallisista kauniimpina enemmän huomiota kuin mitä siihen tähän saakka on kiinnitetty. Sen kansanomaisuutta todistaa paraiten se, että erinomainen pelaaja tulee maan kuuluksi ja eri kylien pelaajat järjestävät vasituisia kilpailuja, joiden jälkeen tappanneen puolueen täytyy kustantaa voittavalle leirille leikin perästä syömingit välttämättömine viiniannoksineen j.n.e.

Siihen aikaan, jolloin Edröpfelkoferilaiset ja Brönzwüleriläiset aikoivat kilpailla hurnuksen peluussa, oli vielä kyläin välinen viha täydessä voimassaan. Bernin kantonissa oli nimittäin aika, jolloin kylät kaikki vihasivat toisiaan, jolloin joka kylällä oli pilkkanimensä; jolloin tätä vihaa yhä viritettiin joka tanssitilaisuudessa, joka markkinoilla ja muutenkin vähä väliä vuodessa verellä, ja joka ei siksi koskaan vanhennut, vaan periytyi yhä yhtä rajuna aina polvesta polveen. Siihen aikaan tapeltiin enemmän kuin nyt, verta virtasi enemmän kuin nyt, mutta siihen aikaan oli

⁸ 1 linja = vähä yli 2 mm.

tappelu kansanomaista nujakkaa haloilla, tuoleilla, aidanseipäillä, ja kovat berniläiskallot usein niissä pökertyivät, vaan eivät usein halenneet. Mutta nykyään on tappelu etupäässä roistomaista murhaamista, raakamaista puukon käyttämistä, ja kuta enemmän oikeuden miekka tylsyy, sitä enemmän veitset teroittuvat ja kuta aremmat tuomarit ovat, sitä julkeampi on roskajoukko. Oi Jumala! Jospa vain moinen tuomari, joka luulottelee saavuttaneensa kansan suosion, voisi tuolta luulottelultaan nähdä, millä tavoin kunnioitetuksi ja rakastetuksi hän tulee arkuudellaan, minkälaiseksi hänet nykyaika ja tulevaisuus arvioi kun hän koettaa päästää kiikistä joka kelmiä, joka elukkaa, ruveten siten ihan hänen paraaksi auttajakseen, niin hän vapisisi ja tärisisi häpeästä ja tuskasta huonoutensa vuoksi.

Jo kauan olivat kylät kahden puolen toisiaan kiistaan haastaneet ja pilkanneet, jo oli monta reikää isketty päihin ennenkun päätettiin panna eräänä päivänä toimeen kilpailut. Nyt syntyi molemmissa kylissä liikehtivää elämää; joka iltahetki kuletettiin harjoituksilla. Vanhat murisivat paljosta ajan hukasta ja sanoivat etukäteen, että tästäpä tulee kauniit seuraukset, mutta kuitenkin ottivat he innokkaasti puuhiin osaa, tarttuivatpa itsekkin lapioihin ja koettelivat lyöntikeppiin kelpoisuutta: miten ne sopivat käteen, miten ne huiskahtivat, kunnes eivät malttaneet olla hurnustakaan lyömättä. Samalla kohottelivat he olkapäitään nuorukaisille: nämä eivät muka paljoo kelvanneet, he saivat selkäänsä, ja kuitenkin suostuivat monet melkein valkohapsiset vanhukset ottamaan osaa varsinaiseen kilpailuunkin. Pelaajat valittiin mitä huolellisimmin ja pitkän harkinnan ja arvioimisen perästä, sillä kylän kunnia oli kyseessä. Ja hauskaa oli nähdä, miten valitut oikein rintaansa röyhistelivät, mutta hylätyt tunsivat pienuutensa ja katselivat nöyrästi toisiin. Valittujen joukossa oli myös Uli, sillä siinä pelissä oli hän mestari ja vaikka hän lyönnissä joskus navauttikin harhaan, niin oli hän potrimpia tappamisessa, jossa piti juosta ja kieputtaa. Hänen isäntänsä neuvoi häntä kieltäytymään. Ne pelit ei ole hänelle soveliaita, sanoi isäntä. Jos hänen leirinsä joutuu tappiolle, ei hän selviä leikistä vähemmällä kuin 25, 30 batzilla; se menee vähintään. Illalla voi syntyä kahakka, ja ei tiedä etukäteen kukaan, mitä se voi tulla maksamaan. Jos pahoin käy, seuraa ehkä seudulta karkoituksiakin⁹ ja on nähty, että moiset kahakat usein tulevat maksamaan monta sataa taalaria. Ne pelit ovat rikkaiden tilallisten poikia varten, jotka kernaasti prameilivat rahoillaan ja joiden vanhemmille ei niistä ole mitään muuta hyvää kuin se, että saavat käydä joka puolen vuoden päästä käräjillä ja maksaa satoja taalaria kipurahoja ja sakkoja. Sellaisesta oli moni talonpoika tullut köyhäksi, renkimiehen ei ollenkaan kannata niihin puuttua. Ulin oli siis jäätävä pelistä pois, se voisi turmella hänen edistyksensä moneksi vuodeksi, jopa saada aikaan senkin, ettei hän koskaan enää pääse oikealle onnen ladulle. Ulista tuntui isännän puhe sangen järkevältä, vaikkapa kovalle ottikin hylätä kunnia ja olla esiintymättä tuona sunnuntaina suuren katselijalauman edessä kiitettynä hurnuksen pelaajana. Hän lähti seuraavana iltana sanomaan, ettei hän tule peliin. Tietysti ei oltu hyvillään hänen sanoistaan ja kovaksi onneksi oli yllämainittu naapurikin juuri saapuvilla. Kun Uli oli kauan turhaan houkuteltu, otti tuo naapuri hänet erikseen puhutellakseen ja selvitteli asiaa omalla tavallaan.

Hän sanoi nyt Ulille, että Ulin isäntä tahtoo Uliä kieltäytymään ainoastaan sen vuoksi, ettei Uli vain mitenkään löisi laimin tehtäviään, ja ettei isännän edes yhtä iltaa tarvitsisi ruokkia itse karjaansa. Hän tunsikin Bodenbauerilaisen jo lapsesta, sanoi hän. Se on suurin kettu ja ulkokultaisin juutas taivaan alla, eikä kukaan osaa paremmin kuin hän kiskoa hyötyä palvelijoistaan. Se kuvittelee niille jos jotakin ja tekeytyy niin helläksi kuin mahdollista, etteivät he vain hukkaisi silmänräpäystäkään aikaa ja että hän alati, yötä päivää, saisi heistä pelkkää hyötyä. Eikä se myös sallisi, että he seurustelisivat muiden ihmisten kanssa ja saivat tuttavuuksia, sillä siten saivat he tietää, miten paljon palkkaa muualla annetaan, miten hyvästi muualla kohdellaan j.n.e. Sellainen se on muka kaikkia palvelijoitaan kohtaan ja kun se jostakin palvelijasta on kiskonut suunnatonta hyötyä ja sälyttänyt hänen hartioilleen kaikki taakkansa ja palvelija vihdoin tahtoo suurempaa palkkaa, niin ajaa se palvelijan pois talosta ja

⁹ Sveitsiläinen rankaisumuoto.

hankkii uuden huokeamman. Nyt se ei sallisi, että Uli pääsisi rikkaiden talokkaiden poikain hyväksi toveriksi ja sattuisi täten ehkä saavuttamaan onnensakin. Hänen, Ulin, piti vain sanoa isännälleen, ettei häntä lasketa kilpailemasta. Helpompi on hänelle se, että isäntä hänelle vähän mukisee, kuin että koko kyläkunta häntä vihaa. Uli oli kahden vaiheella ja myöntyi; hän uskoi vielä moisia sanoja ja sitäpaitse halutti häntä päästä rikkaiden tilallisten poikain toveriksi; hän ei tiennyt, että näissäkin asioissa toteutuu sananparsa: tukala on syödä kirsikoita suurten herrain kerällä, luut ja kannat nakkelevat ne huonomman silmille, itse syövät lihan. Sen, joka haluaa ilman vahinkoa seurustella korkeampiarvoistensa kanssa, tulee olla hyvin viisas, muuten häntä peijataan ja hän saa kunnian kalliisti maksaa. Ja kuitenkin hylätään hänet lopuksi kelvottomana kun häneen on kyllästytty tai kun häntä ei enää osata käyttää omaksi eduksi tahi kun hänen päähänsä pistää ruveta vaativaiseksi. Aivan samoin käy tässä suhteessa Erdöpfelkopenissa kuin Parisissa, aivan samoin Brönzwülerissä kuin Bernissäkin.

Kun Uli sanoi isännälleen, että hänen täytyy sittenkin ottaa peliin osaa ja ettei häntä lasketa pois kilpapelistä, niin ei isäntä siihen paljoa virkkanut, kehoittihan vain Uliä olemaan hyvin varuillaan; hänelle tulisi kovin paha mieli, jos Uli jälleen joutuisi rettelöihin ja entiseen rappiotilaan. Isännän lempeys melkein hellytti Uliä ja vähällä oli, ettei hän vielä peruuttanut menoaan, mutta väärä hävyn tunne oli valtavampi hänessä kuin oikea heltymys, ja edellinen voitti.

Ikävöity sunnuntai koitti vihdoinkin ja sen koitteessa päättyi monten uneton yö. Harvoilla oli aikaa lähteä kirkkoon; kaikkien osanottajain oli varustauduttava; heidän oli koeteltava lapioiden ja keppien kelvollisuutta; toisten täytyi heitä autella ja naisväen täytyi varustaa murkina puoli tuntia tavallista aikaisemmin valmiiksi. Se oli vaikea tehtävä niille, joilla oli padassa niin vanhan lehmän lihaa, että lehmä olisi voinut pitää vaikka kultahäitään, jos olisi ollut vaimo.

Mutta vaikka liha jäikin kohtalaisen anturanahkan kovuiseksi, ei siitä tänään kukaan pahastunut, ja onnellisia oltiin, kun ei viimein mikään erottanut siitä iltapäivästä, jolloin oli jälleen hankittava kylälle kunniaa lasten ja lastenlasten hyväksi.

Kauan oli vielä määrähetken, vaan jo näkyi muutamia kulkevan kokouspaikalle kapistukset olalla, ja kepit ja lapiot kiertelivät kädestä käteen huolellisesti tarkasteltavina. Poikaset tungeksivat innokkaasti joukon etunenään ja heilauttelivat hyvin vakavasti keppejä ja keskustelivat hyvin totisesti siitä, mitkä lapiot paraiten sopivat kouraan; ukot jälleen seisoskelivat näköjään välinpitämättöminä raitilla piippunysät hampaissa ylpeästi jököttäen, kädet takin tai liivin taskuissa ja puhelivat tuulista ja kylvöistä. Viimein lähdettiin kilpakentälle, riemuitseva poikajoukko etunenässä. Nekös onnesta paistoivat, jotka saivat kantaa lapiota, keppiä; hälisivät ja kiistelivät ne, jotka kiiruhtivat tyhjiltään jonon vieressä; uljaina, tuikeina marssivat kilpailijat puolisoitaallisessa järjestyksessä poikasten jälestä. Joku heistä hypähti silloin tällöin kankeasti nähdessään jonkun tytön kasvot, joita hän ei aivan välinpitämättömin sydämin katsellut. Viimeisinä köpittivät ukot, muka omissa mietteissään, ja joku heistä sanoi toiselle olevansa menossa pelolleen; hänelle oli muka sanottu, että toukat ihan tuhoovat hänen ruisoraansa. Ja nythän siis sopi samalla mennä katsomaan nuoren kansan leikkiäkin. Kun hän oli ollut nuori, oli hän pelannut hurnusta niin hyvin, ettei ainoakaan tästä nuorisosta olisi kyennyt sitomaan hänen kenkensä nauhojakaan. Ja kuitenkin oli siihen aikaan ollut puolentusinaa yhtä hyviä tai vielä parempiäkin hurnuksen heittäjiä kuin hän. Ja kun miesväki oli lähtenyt kylästä, neuvottelivat naiset, millä verukkeilla hekin voisivat mennä taistotantereelle tai edes katsella ottelua kauempaa. He häpesivät noin vain syyttä suotta juoksennella kulkueen jälestä. Annas olla, pian oli verukkeet keksitty! Nuoret tytöt lähtivät pitkissä jonoissa käsikynkässä kävelemään ja kiertelemään kunnes joutuivat ihan poikaparveen istumaan; vähän iäkkäämmät kaarsivat verkkaan ja kaukaa kentän ympäri ja asettuivat sopivan matkan päähän pienelle kummulle, josta voivat nähdä etäälle; vanhus toisensa jälkeen köpitti sinne, taluttaen toisella kädellä lasta ja pitäen toisessa rosmariinia ja sanoi jokaiselle vastaantulijalle: hänenkin pitää nyt tässä sinne lähteä, vaikka meno on ihan vastenmielistä; mutta lapsi ei ollut antanut hänelle rauhaa. Sekin tahtoi nähdä, miten isä heittää hurnusta, oli se sanonut.

Oli kaunis syksyinen päivä, ilma kirkas ja maa vihreä; pilvikaritsoita kulki taivaalla, kokonaiset katraat oikeita karitsoita kävi laiturilla maassa, ja leppoisa lämpö hautoi ihmisiä ja eläimiä, jotka suloisen mukavasti lepäilivät vihreässä ruohikossa kirkkaassa auringonpaisteessa.

Aavalla niityllä tapasivat eri puolueet toisensa ja järjestyivät pelaamaan peliä, joka on sata kertaa kauniimpaa ja tuhat kertaa kansallisempaa kuin nuo vastenmieliset, uudet näytelmät, joissa ruumis ei harjaannu eikä sielu jalostu, jotka ovat joutenpäiväistä apinoimista ja joita katsellessa on hyvä tilaisuus vain laiskotella ja lurjustella.

Valittiin mukavin paikka, järjestettiin kiinniottajat niin että aurinko paistoi heidän selkäänsä, pantiin parru hurnuksen lyöntiä varten huolellisesti paikalleen, siten ettei mäki taustana tekisi näkymättömäksi hurnusta silloin kun se nousee, vaan että sen voi erottaa selvästi aina tangosta ilmaan saakka. Jos tätä seikkaa ei oteta huomioon tai jos päivä on vähän pilvinen ja lyöjä iskee hurnukseen ripeästi ja voimakkaasti, kiittää se sillä vauhdilla, ettei sitä huomaa ennenkun se iskee pahan haavan jonkun pääkuoreen tai syöksyy sohahtaen maahan jonkun viereen. Siksi onkin etumaisten tehtävänä näyttää käsillään ja lapiolla hurnusta takimaisille heti kun he sen huomaavat, ja kauas kuuluvat silloin hätäiset huudot: tuolla tuolla, tänne tänne!

Kauan kesti ennenkun parru eli tanko oli saatu asetetuksi sopivaisen korkealle, ennenkun piiri oli merkitty sopivan laajaksi ja leveäksi, leikin säännöt vahvistettu ja arvalla ratkaistu, mikä puolue ensin lyö. Kumpikin puolue tavoitteli todellisia tai kuviteltuja etujaan eikä tarvinnut yhden puolueen suurta muutosta ehdottaa, kun jo toinen puolue kieltäytyi kivenkovaan esitystä hyväksymästä, vainuten siinä jotain salajuontia. Siinä sitten jankattiin kunnes vanhukset puuttuivat asiaan, huusivat milloin tuon, milloin tämän luokseen ja supattivat hänen korvaansa jotain, jonka pontena oli tavallisesti se, että hylkäämällä se ja se pieni etu on viekasteltava itselleen suurempi etu.

Kello oli jo yli kahden ennenkun pelaajat asettuivat piiriin paikoilleen ja parrun luota kajahti huuto: "Tahdottekos?" johon toiselta puolen vastattiin: "Antakaa tulla!"; eräs lyöjä astui ripeästi parrun ääreen, nosti keppinsä koholle parrun kohdalla ja lyöä vinhautti koskettaen kuultavasti parrua; sydämet sykkivät ja vavistiin jännityksestä, suut ammottivat, silmät töllöttivät ilmaan etsien sieltä hurnusta: mutta ei nähty sitä missään; ja siinä kun katsoa töllötettiin, kajahti toinen lyönti; silloin lensi hurnus korkealta yli rajan, se keksittiin liian myöhään ja hyvä lyönti oli saatu. Ensimmäinen kepin lyönti oli ollut petoslyönti.

Minä en tahdo nyt jatkaa samalla tapaa kuten olen alottanut; en kertoa tyystin pelin kulkua, en jutella, miten usein pelissä riideltiin luulotelluista tai todellisista petoksista, miten usein nenäin alla nyrkkiä puitiin, miten vanhat saivat ruveta riidanratkaisijoiksi, miten he sovittelivat puolueita ja miten pojat taipuivat heidän tahtoonsa, useinkin vastenmielin; kuinka vanhat eivät malttaneet olla antamatta käytännöllisiä neuvoja ja huutamatta lyöjälle: astukoon askeleen eteen tai askeleen taakse; tai tappajille: hajaantukoot kauemmaksi toisistaan ja älkööt huitoko lapiollaan ennen aikojaan. Se kertominen ei maksaisi vaivaa. Minä en myöskään tahdo tarkemmin kuvailla kuinka katselijat sakeanaan saarsivat pelaajia; miten vanhat äidit seurasivat sykkivin sydämin pelin kulkua, miten tytöt vapisivat pelosta tai riemusta kun heidän heilansa astui hurmista lyömään tai tappamaan; en myöskään, miten Erdöpfelkoferin ja Brönzwülerin pikku pojat härnäsivät toisiaan ja viimein hurjasti tappelivat kunnes äidit ja sisaret kiskoivat heidät erilleen toisistaan, jota vastoin isäin ja veljien mielestä ei maksanut vaivaa mokomaan puuttua. Tätä en minä aio kertoa, mutta sen minä vain sanon, että erdöpfelkoferilaiset ne joutuivat tappiolle, tosin vain yhdellä lyönnillä, mutta kuitenkin. He kinasivat aika tavalla vastaan ennenkun ottivat tappionsa uskoakseen; koettivat kaikki kavaluudet ja juonet; antoivat jonkun lyödä ylimääräisen lyönnin vaikka hurnus oli jo tapettu; lykkäsivät hurnuksen, joka oli pudonnut maaliin, maalin ulkopuolelle ja nostivat sen vasta ulkopuolella maasta ja kielsivät tekonsa, kun eräs vanha brönzwüleriläinen sen huomasi. Mutta ei auttanut juoni, viimein täytyi heidän tyytyä tappioonsa. He olivat äissään ja pitivät kohtalon ratkaisua kerrassaan vääränä, koskapa he muka olivat selvästi olleet parempia pelaajia, ja moni ei voinut olla syyttämättä tovereitaankaan: se tai se oli muka lyönyt huonosti tai tehnyt virheen tappaessa. Vanhukset lähtivät mukisten paikalta ja sanoivat,

että olivathan he jo kauan sitten aavistaneet että näin kävisi; ennen oli käynyt toisin, he olivat olleet usein pelissä, mutta näin hölmösti eivät he olleet pelanneet koskaan. Ja vaimot ja tyttöset menivät myös raskain askelin kotiin ja sanoivat, ettei se tee mitään, vaikka heikäläiset joutuivatkin tappiolle, kunhan ei vain tänä yönä tapahtuisi jotain hirmuista, mutta he pelkäsivät, etteivät ne tappelutta eroa. Noh, mitä se sitten haittaa, tuumi eräs vanha tappelukassi, hänkin oli ollut usein nujakoissa, ja paljon pahemmissa kuin nykyään, ja elävänäpä hän vain oli niistä päässyt.

Uli oli kunnostautunut hyvin ja kuitenkin haukkui häntä muudan talollisen poika, joka itse oli useita kertoja laskenut hurnuksen kunnottomasti ohitse, syypääksi tappioon. Se ja tieto, että häneltä nyt menee kuin leikillä kolme livreä,¹⁰ kiukutti ja sapetti Uliä kovin; hän sanoi, ettei hän lähde juomingeihin, hän ei niistä välitä. Hänen täytyy lähteä kotiin karjaa ruokkimaan. Isäntä tuskin lienee kotona. Mutta jos joku maksaisi hänen puolestaan, niin hän suorittaisi sille sitten ne rahat jälestä. Mutta silloinkos hänelle sanottiin, että aikooko hän luikahtaa tiehensä! Hän oli ollut pelaamassa tappiota, hänen täytyy nyt ottaa osaa myös maksuun ja pysyä joukossa tuli mitä tuli. Tämähän nyt on kummaa, että jokainen pyrki kotiin piiloon äitinsä helmoihin. Ulin täytyi lähteä mukaan juomingeihin tyytymättömänä itseensä ja koko maailmaan. Hän oli mielessään toivonut saada kerrankin oikein ahmimalla juoda muiden kustannuksella; nyt kävikin päinvastoin.

Kova oli todellakin erdöpfelkoferilaisten kohtalo, kun heidän voittajansa veivät heitä riemusaatossa paraaseen ravintolaan ja kun heidän täytyi siinä kulussa nähdä Brönzwülerin naisten ja tyttöjen naurua ja kuulla heidän sanovan: me emme uskoneet, että meikäläiset olivat niin hyviä pelaajia. Mutta kärsiä heidän täytyi ja he esiintyivät kulkiessaan niin koppavasti kuin mahdollista, antoivat pilkkasanasta pilkan ja kun tytöt häpäilivät heitä veitikkamaisin katsein, niin vastasivat he pistelyihin kaksimielisillä ja hävyttömillä sutkauksilla.

Ravintolassa lieskahti kätkeyty kipinä viinin yllyttämänä yhä enemmän liekkiin. Pistosat kirpoilivat suusta suuhun aina vastattuina ja jo tartuttiin laseihin ja aiottiin nakata; mutta yhä rupesivat vanhat sovittajiksi ja rauhoittivat nuorempia ja kielsivät alottamasta, mutta jos toiset alottaisivat, niin tuli heidän, piru vieköön, suojella itseään eikä säästää! Mutta yhä enemmän nousi viini ijäkkäämpienkin päähän. He alkoivat kertoa entisistä ajoista, miten he silloin ja silloin olivat tapelleet niin että veri oli rattaiden jälissä koskena valunut; miten joka talosta ihmiset olivat kokoontuneet kuin tulipaloon ja he olivat olleet herroina. Erdöpfelkoferilaiset muistuttelivat brönzwüleriläisille, miten usein he olivat ajaneet nämä kápälämäkeen ja parkinneet heidän nahkansa. Brönzwüleriläiset taas väittivät aivan toista ja puhuivat etenkin tästä päivästä: ne, jotka siten olivat saaneet pelissä köniinsä, älkööt liioin kerskuko; olihan joka ihminen nähnyt, ketkä tässä olivat kehnompia. Ja yksi alkoi muistutella toiselle, miten hän siellä ja siellä oli nakannut toisen jokeen tai pyöritellyt häntä virtarapakossa tahi löylyttänyt aidan seipäällä niin että toinen lojotti kuin tukki maassa. Ja toinen kohotti silloin nyrkkinsä ja kysyi ainoastaan, ketkä täällä tänään on herroina? Ja ijäkkäämmät, jotka ennen olivat väitelleet kiistaa, tulivat nyt kaikkein kiihkeimmiksi ja tuossa kävi jo pari käsirysyinkin ja tuossa pullisti kaksi vanhaa miestä toisiaan seinää vasten, mutta pöytiä takana istui levollisesti väkeviä miehiä ja he katsoivat merkillisen tyyneesti teuhaamista ja vain silloin tällöin he lausuiivat jonkun painavan sanan, kuten: "En salli, päästä irti, istu paikoillesi tahi tulen minä." He olivat menneen ajan kuuluisia sankareita, joista tunnettiin ja tiedettiin, että jos he ylös kavahtavat, niin moni alas kaatuu; mutta heidän mielestään ei nykyään usein enää kannattanut näyttää voimiaan. Heidän sanansa auttoivat ravintoloitsijaa, joka koetti pitää yllä rauhaa pöytiensä ja tuoliensa, pullojensa ja lasiensa vuoksi. Hän oli väkevä, suosittu mies ja tunkeutui pelotta keskelle taistelevain parvea, eroitteli heitä, asetti yhden sinne, toisen tänne, vaikka he mukiloivat vastaan, ja nakkasi väkevillä käsillään ulos tuvasta sen, joka ei mielinyt alistua ja pysyä levollisena.

Virtana valui miespahan otsalta hiki: kun hän yhtäällä oli saanut kahakoitsijat erilleen, ryntäsivät muut toisaalla toistensa kimppuun; mutta hän ei hellittänyt, vaan kiljui kahta kamalammin

¹⁰ 1 livre = 1/6 bazia.

olevansa isäntä täällä eikä sallivansa tappelua; ketä, piru vieköön, halutti saada köniinsä, se menköön ulos, siellä on heille sijaa kyllältä, siellä katkaiskoot vaikka niskat toisiltaan. Pahimmat tappeluhaluiset ottivat hänen sanansa kuuleviin korviinsa. Yksi toisensa jälkeen katosi tuvasta, toinen rupesi vaanimaan toista, ja kun toinen pisti päänsä ulos, paukkui iskuja hänen niskaansa näkymättömistä käsistä; hän voi tuskin varjella päätään ja pitää hosumalla vihamiestä loitolla. Ulkoa alkoi kuulua sellainen melske ja mäiske, että tuvassa olijat ihmettelivät, mitä tanhualla oikein tapahtuu; he rynkäsivät ulos ja sekautuivat hekin tuohon suureen, yhä verisemmäksi käyvään huiskeeseen, jota kirkkaat tähdet lempeästi tuikkien valaisivat, mutta eivät kuitenkaan niin selvästi, että ystävä olisi osannut suojella itseään ystävänsä iskulta ja vihemies tuntee vihamiestä. Hurja elämä kävi ulkona, ja pian tuli yksi ja toinen takaisin sisään yltäänsä veressä ja sanoi, että hän pyörtyy ihan siihen paikkaan ja että pitää antaa hänelle vettä. Ravintoloitsija, joka aikoi noutaa vettä ulkoa, tuli myös takaisin verisenä ja puteli rikkilyötynä ja sanoi vanhoille sankareille, jotka yhä istuivat pöydän takana, että jo kai olisi aika heidänkin mennä ulos katsomaan miten siellä käy; hänestä tuntuu, että nyt hurjistellaan jo kylliksi. Miehet joivat lasinsa tyhjiksi, kopistivat porot piipustaan, nousivat verkalleen, nuo jättiläiset, seisolle ja astuivat ulos; he olisivat menneet kiireemmin, jos heitä olisi huudettu viuhtomaan hevosista karpäsiä. Ulkona he seista jäköttivät ja katseet levollisesti maassa hupperehtivain, rytkäessä ottelevain sekamelskaa ja viimein huusi yksi heistä valtavalla äänellä, että hänen mielestään tämä jo riittää, nyt heidän on herettävä, muuten heidät eroiten vähän kovakouraisesti. "Annas olla, eroatteko, ette!" huusi toinen, ja kun tappelua jatkui, iski hän kiinni lähinnä olevaan ja paiskasi hänet nurin niskoin joukkioon niin että hän lensi kuin kanuunan kuula joukkion yli aidan toiselle puolelle ja jäi pensaaseen roikkumaan. Toisetkin kopasivat kourillaan ja oli ihme nähdä, miten hurjimmatkin tappelijat rapistelivat ijäkkään sankarin kynsissä kuten kalat keittäjäntären käsissä, ja pian oli paikka puhdas tappelijoista ja vain sieltä täältä, aina yhä kauempaa, kajahtivat iskun jysäykset ja kiroukset. Haavoitetut nostettiin taistelutantereelta ja pestiin ja he kompuroivat kovakätisten eroittajainsa kanssa kotiin. Vain kaksi bronzwüleriläistä ei tahtonut lähteä, vaan jäi, kuten sanottiin, ruokolle ja he vaativat tohtoria, s.o. he jäivät sairastelemaan pieksäjänsä kustannuksella niin kauaksi aikaa kuin mahdollista eli siihen saakka, kunnes jupakka oli korvattu ja laillisesti sovittu. Tämä ei tosin miellyttänyt vanhuksia, he sanoivat, että heidän päivinään ei oltu mokomista kirpun puremista piitattu, ei nyt miehistä enää ollut mihinkään. Mutta pojat pitivät päänsä; he eivät olleet pohattoja, he menettelivät näin vain rahaa itselleen haaliakseen.

Uli oli joutunut viinin ääreen ärtyisellä päällä ja oli juonut paljon. Hän ajatteli, että koska hänen kerran kuitenkin täytyy maksaa osansa, niin täytyy hänen muistaa puolensakin pitää. Hänkin oli ollut tappelussa, mutta hän ei ollut kuin noin vain ylipäättään hutkinut, koska hän ei erityisesti vihannut ketään bronzwüleriläistä. Hän jakeli aimo iskuja, mutta ei mukiloinut erittäin ketään; häneen sattui joku armoton sivallus, veri vuosi hänestä ja hänen pyhävaatteensa roikkuivat riekaleina. Silloin kun vanhat puhdistajat lopettivat taistelun, olivat erdöpfelkoferilaiset voitolla. Molemmat ruokolle jääneetkin olivat bronzwüleriläisiä. Erdöpfelkoferilaiset ajattelivat siis voittaneensa tuossa yöllisessä taistelussa ja se voitto oli heille lohduttavana korvauksena tappiosta hurnuksen lyönnissä, ja he toimeenpanivat kotimatallaan hurjia mekastuksia ja moni viaton puunvesa ja moni vielä viattomampi akkuna sai kärsiä heidän voiton ja humalan huumauksensa vuoksi. Vaterloon tai Morgartenin sankarit eivät palanneet kotiin suuremmalla voiton riemulla kuin he. Aamulla hävisi ilo muutamilta. Kun Uli heräsi ja hänen rusenneltua päätään poltti, kun hän tuskin voi hievauttaa toista kättään, kun hän näki revityt pyhävaatteensa ja muisti hirmuisen maksuosansa, oli hän vähällä puhjeta itkuun. Nyt oli kaikki mennyttä, ajatteli hän, nyt ei enää maksa vaivaa koettaa säästää. Oikeassa hän sittenkin oli, köyhä renki ei voi edistyä. Jos se rynkää kerrankin aisoistaan, on se tuhon oma. Hän oli aivan alla päin, ei sanonut kellekään ainoakaan hyvää sanaa, vaan oli kuin ladattu kanuuna, jota kaikki pakenivat peläten että se voi joka hetki pamahtaa.

Sillä välin olivat nuo kaksi ruokolle jäänyttä miestä lähettäneet erdöpfelkoferilaisilta kysymään: tokko nämä muka selvittävät heidän kanssaan asiat hyvällä vai pitääkö heidän turvautua

nimismieheen? Nämä miehet olivat kääntyneet kysymyksellään saman talollisen puoleen, joka oli vieteltyt Ulin isäntäänsä vastaan ja tuo isäntä lähetti heille sen sanan, että kyllä asia selvitetään, jos haavat ovat selvityksen arvoiset; kovin pahat ne tuskin kuitenkaan lienevät. Hänen täytyy ensin keskustella toisten heikäläisten kanssa, huomenna voidaan ruokkolaisille antaa vastaus. Se kettu oli jo tehnyt suunnitelmansa, miten hän ja hänen kaltaisensa pääsisivät kiikistä maksamatta mitään. Hän sopi toisten kanssa siitä, että he koettavat saada Ulin ilmaisemaan itsensä syypääksi noiden kahden rusikoimiseen. Uli voisi joko itse sopia rusikoitujen kanssa tai ilmaista itsensä nimismiehelle rikoksellisena. Siihen Uli kyllä suostuisi, sanoi talonpoika, kun häntä vain hyvin mairiteltaisiin ja luvattaisiin hänelle ei ainoastaan kaikki korvata, vaan myöskin antaa kaupanpäälliseksi hyvä palkkio. Mitä palkkioon tulee, sitä voisi jälestäpäin ajatella, voisihan olla sitten antamattakin jos tahtoisi. Näin vedettäisiin vielä brönzwüleriläisiä nenästäkin, ne eivät saisi yhtään rahallista hyötyä, kun köyhä Uli tulisi syylliseksi.

Useimmista oli mieleen se tuuma, että annettaisiin Ulin syödä koko soppa; he näet vähän pelkäsivät, ettei nimismies tällä kertaa päästäisi heitä pelkällä rahasakolla, vaan että heidät karkoitettaisiin seudulta; ja vaikka raha on rakasta rikkaalle talokkaan pojalle, maksaa hän sen sentään kymmenen kertaa mieluummin kuin jättää kotiseutunsa, sata kertaa mieluummin kuin heittää isänsä ja tuhannen kertaa mieluummin kuin hylkää äitinsä.

Resli, kuten tuo vanha kettu oli nimeltään, tuli siis Ulin luo hänen ollessa illalla ruokkimassa karjaa ja sanoi hänelle, että asiat ovat hullulla tolalla, brönzwüleriläiset ovat lähettäneet asiasta tiedustelevaan ja tiedäppäs nyt, miten se selvitetään; kaikessa tapauksessa maksaa leikki paljon rahaa. Tämä oli Ulille kuin tulta kanuunan sankkiin ja nytkös panos paukkuen ja jyristen laukesi Resliin. – Uli haukkui häntä vanhaksi roistoksi, joka oli syössyt hänet onnettomuuteen. Hän ei olisi lähtenyt koko peliin, ellei Resli olisi häntä houkutellut; hän ei olisi ruvennut tappelemaan, mutta juuri he, ijäkkäämmät, joiden olisi pitänyt olla kaikkein järkevimpiä, olivat olleet hurjimpia, ja etenkin hän, Resli. Nyt piti hänen, köyhän pojan, antaa puolet vähästä vuosipalkastaan, ehkäpä sen kokonaankin ja tehdä vuosi työtä hukkaan; se oli vääryyttä Jumalan ja ihmisten edessä! Vaan sellaisia ne ovat ne kirotut tilalliset; jos he vain voivat syöstä renkiparan onnettomuuteen, syöksevät he! Resli antoi myrskyn riehua aikansa ja lausui sitten: "Jos antaisit minunkin avata suutani, niin saisit kuulla aivan päinvastaista; sinun hyväsihän tässä juuri tuumitaankin. Jos olet järkevä, niin järjestetään asiat niin, että sinä yksin hyödyt koko kepposesta." Hänen oli vaikea saada Uliä vaikenemaan ja kuuntelemaan. Kun Reslin viimein onnistui sanoa, että Ulin olisi nyt ilmaistava itsensä syypääksi, jysähti uusi laukaus. Uli ei tahtonut kuulla esityksestä puhuttavankaan. Viimein onnistui Reslin kuitenkin selittämään, että muut ovat salaa Ulin tukena ja etteivät he ainoastaan suorita kaikkia kustannuksia, vaan antavat Ulille vielä komean korvauksenkin; Ulin ei tarvitsisi muuta kuin sanoa minkä verran tahtoisi ja hän saisi ihan kyllältään. Jos Uli suostuisi syyllisenä hiljaisesti sopimaan pieksettyjen kanssa, saataisi asia selvitettyksi hyvin huokealla. Ja vaikka pieksetyt sitten antaisivatkin asian nimismiehen ratkaistavaksi ja Uli karkoitettaisiin seudulta, niin mitäpä haittaa siitä Ulille olisi! Sellainen poika kuin hän saa aina palveluspaikkoja; ja monipa oli löytänyt onnensa vierailta seuduilla, minne hän ei koskaan olisi mennyt, jos ei häntä olisi kotiseudulta karkoitettu. Ja tarpeenpa olisi Ulille raha, nuo viisikymmentä tahi sata kruunua, jotka hän saisi heti kun vain pyytäisi. Kauan pitäisi hänen tehdä työtä ennenkun saisi työllä kootuksi moisen summan. Ja jos häntä vasta voitaisiin auttaa, niin oli hänen vain heille ilmoitettava, häntä ei jätettäisi pulaan, vaan tätä hänen tekoaan muistettaisi aina. Kaiken kaikkiaan: Resli osasi kuvata asian Ulille niin hyvässä valossa, että sai Ulin uskomaan, ettei hänelle tästä jupakasta tule lainkaan vahinkoa, päinvastoin hyötyä. Ja Uli lupasi tulla pyhäaattona kokoukseen, jossa voitaisiin asiasta lähemmin keskustella.

"No tule sitten", sanoi Resli, "mutta älähän sano isännällesi tästä mitään, ei hänen tarvitse tietää kaikkia meidän välisiämme asioita; tämä ei koske häntä lainkaan eikä hänellä siis ole tässä mitään sanomista."

Tuskin oli Resli lähtenyt, niin astui isäntä Ulin luo talliin ja sitä ja tätä ensin välinpitämättömästi puhuttuaan, kysyi hän: "Eikös Resli käynyt täällä? Oliko hänellä mitä asiaa minulle?" Uli sanoi, ettei hän tiennyt, Resli ei ollut siitä puhunut. Isäntä sanoi, että mitähän asiaa hänellä sitten oli Ulille? Kai jotain erikoisia? Uli sanoi, että he olivat keskustelleet keskenään yhä siitä eilisestä. Isäntä ymmärsi hyvin, mistä. Hän oli seisonut koko ajan rehuvajassa kun Uli ja Resli puhelivat keskenään ja hän oli kuullut heidän puheensa. Hänen ei siis ollut vaikea saada kyselemällä Uliä tunnustamaan koko totuutta. Kun isäntä oli aprikoiva luonne, oli hänen taas pitänyt taistella sisäinen taistelu: sekautuako enää koko asiaan, joka ei tosiaan häneen kuulunut, vai ruvetako puolustamaan renkiä naapurია vastaan? Kuitenkin voitti hänen hyvytensä Uliä kohtaan, hänen lähimäisrakkautensa ja vähin myös kiukku siitä, että hänen selkensä takana lähennellään hänen renkiään, ensin yllytellään epäluuloiseksi ja sitten petetään. Hän sanoi siksi Ulille: "Saat minusta nähden tehdä miten haluat: sinä et totellut minua, kun minä varoitin sinua ottamasta peliin osaa; teekin nyt miten parhaaksi näet. Muuten, jos uskot minun neuvoani, älä rupea niiden vehkeisiin; he koettavat panna sinun ansaan oman päänsä päästimeksi. Sinulle luvataan mitä vain tahdot, mutta ei pidetä mitään. Jos rupeat sopimaan bronzwüleriläisten kanssa, niin saat maksaa kipurahat; jos sinut taas karkoitetaan, saat marssia minne haluat ilman että sinulle kiitostakaan annetaan. Usko minua, niin käy; sellaisia tapauksia minä olen jo paljon kokenut." Mutta sehän nyt on helvetti, sanoi Uli, ellei pidettäisi sitä mitä hänelle oli luvattu, eipä hän sitten tiedä, mitä ihmiset oikeastaan ovatkaan. "Niin, sinä olet hyvä hölmö sinä", sanoi isäntä, "ihmiset pitävät, minkä haluavat pitää tai mikä heidän on pakko pitää, ei enempää; ei etenkään tällaisissa jutuissa; nämä ovat maailman rumimpia juttuja. Kun on joku viaton saatu kiikkiin, niin nauretaan sitten takana haletakseen koko tekoselle." Silloin pelästyi Uli, hänestä tuntui kuin hän olisi jo ollut ansassa, ja itku kurkussa hän sanoi, ettei hän voinut uskoa, että ihmiset ovat niin ilkeitä, jos ne sellaisia ovat, niin ei ihminen jaksakaan tätä elämää sietää, olisi paras, kun pääsisi kaikesta erilleen, pois koko maailmasta. – Ulin piti tottua ihmisten tapoihin, jotka eivät parane kuitenkaan, sanoi isäntä, Uli ei voi ihmisiä tehdä paremmiksi. Kuta järkevempi on, sitä paremmin tulee heidän kanssaan toimeen, sillä silloin eivät he saa tilaisuutta pettää ja pelkäävät ruveta pettämään; aivan oikeassa oli sananparsii, jossa sanottiin: olkaat kavalat kuin käärmeet, mutta myös vakaat kuin kyyhkyset. Tuhman ihmisen vuoksi joutuvat muut aina kiusaukseen, heitä haluttaa vetää häntä nenästä ja pettää häntä. On vain oltava järkevä, niin ei kellään ole sanomista mitään. No mitäs hän sitten voi tehdä? kysyi Uli. "Ehkä olisi järkevintä, ettet lähtisi heidän pariinsa etkä näyttäytyisi heille ollenkaan; niin täytyisi heidän luonnostaan pyyhkiä sinun nimesi pois pelistä. Mutta mene nyt kuitenkin ja kieltäydy! Siten saat oikein nähdä, millaisia he ovat. Saat nähdä, että he lupaavat sinulle viisi hyvää ja kuusi kaunista ja vannovat niin että sinun sydämesi oikein lämpiää. Sinusta tuntuu, kuin pitäisi asian juuri näin ollakin, kuten olisit pölkkyä, jos et taipuisi omaan onneesi. Mene vaan, ja myönny sitten, Jumalan nimessä, mutta pyydäkin kirjalliset lupaukset. Silloin saat nähdä, miten naamat ällistyvät. Silloin sanotaan, ettei se kirjallinen lupaus ole tarpeellista; kun muka kerran kaikki sen lupaavat, niin tokihan se riittää ja tokihan tässä hävetään syödä sanaansa. Pysy kuitenkin vaatimuksessasi ja katso sitten, millainen paperi sinulle annetaan, kuka paperin alle kirjoittaa, ja pidä vaari siitä, että paperissa on kaikkien nimet ja että kaikki vastaavat toisistaan." Niin, se kai olisi hyvä, tuumi Uli, mutta hänhän ei osannut lukea kirjoitusta. "No, se ei haittaa", sanoi isäntä, "tuo vaan paperi mukanasi kotiin että saadaan nähdä mitä siinä seisoo; voitahan sitten vielä menetellä miten tahdot." "Mutta luuletkos, isäntä", tuumi Uli sydän pelosta vapisten, "ettei tästä koidu vaaraa ja etten minä hairahdu?" "Se riippuu siitä", sanoi isäntä, "luotatko tällä kertaa minuun; jos et rupea epäluuloiseksi, etkä anna itseäsi vietellä ja luotat minuun, niin lupaan minä auttaa sinua pulasta. Mutta jos sinua taas haluttaa uskoa toisia enemmän kuin minua, niin samantekevä; näetkin, miten käy. Sanoinhan minä sinulle jo etukäteen, mikä tästä tulee; mutta sinä luotit, enemmän muihin kuin minuun. Kyllä minä tiedän, miten he ovat panetelleet minua ja sanoneet, että minä olen vain häijy ja sorran, enkä salli alamaisilleni iloa; et tehnyt oikein, Uli, kun uskoit minusta niin pahaa. Minä luulin, että sinä tietäisit, hyväkö vai pahaa minä sinulle toivoin, ja sinä ansaitsisit nyt tosiaan, että jättäisin sinut pulaan. Mutta sen minä sanon sinulle suoraan:

jos sinä vielä kerran alat epäillä minua ja uskot joka panettelijaa ja lurjusta enemmän kuin minua ja rupeat heidän yllytyksestään karttamaan minua, niin tulee meistä ikipäiviksi ero. Kun minä koetan olla isä sinulle, niin lienee minulla oikeus vaatia, että sinä luotat minuun; ja kyllä voit luottaa!" Uli tunnusti tehneensä väärin ja sanoi, ettei hän ollut uskonut, että ihmiset olisivat sellaisia. "Mitä", sanoi isäntä, "ettäkö et uskonut? Uskoithan sinä, että minä olen huono ihminen ja koetan muka nylkeä hyötyä sinusta; uskoithan sinä, että se on huono joka teoilla osoittaa sinulle hyvyttään ja sitävastoin hyviksi niitä, jotka sinua imartelevat, mutta eivät tee niin hituistakaan hyvää sinulle. Sinä olet kuten ihmiset yleensä: sinä luotat huonoihin ja epäilet niitä, jotka ovat hyviä sinulle; ja sitten sanot sinä kuin kaikki muutkin, ette sinä uskonut, että ihmiset olisivat niin pahoja. Tuo on järjetöntä puhetta. Mutta te ette osaa eroittaa hyvää pahasta ja te rakastatte luonnostanne enimmänsä niitä, jotka teitä viettelevät käskijäänne karttamaan, ja kartatte luonnostanne niitä, jotka teitä käskyvät ja joiden täytyy pitää teitä aisoissa, ja siksi luotatte te kymmenen kertaa enemmän jokaiseen lurjukseen kuin isäntäänne. Siksi käykin tavallisesti niinkuin käy ja siksi te edistytte siten kuin edistytte. Usko minua, ne, joiden täytyy pitää renkiä ja piikoja, saavat kärsiä kovempaa kiusaa kuin ne, joiden täytyy olla renkeinä ja piikoina." Isäntä oli vasten tapojaan nyt aivan kiihtynyt. Uli rukoili, ettei isäntä olisi kovin vihoissaan; jos nyt asia selviäisi hyvin, kuten isäntä oli sanonut, luottaisi Uli häneen elinikänsä eikä uskoisi enää koskaan lurjuksia ja huonoja ihmisiä.

Varhain huomisaamuna tuli Uli isännän luo ja sanoi, ettei hän ollut uskonut mokomaa, mutta oli käynyt aivan niin kuin isäntä oli sanonut; olisi luullut, että isäntä on ihan noita. Ne olivat ihan syödä hänet rakkaudesta ja ystävydestä ja väliin olivat he koettaneet häntä pelotella ja viimein lupasivat hänelle kaiken kaikkiaan 500 guldenia. Silloin oli Uli myöntynyt ja vaatinut kirjallista lupausta. Kauan olivat ne kinanneet häntä vastaan ja viimein oli Resli sanonut: no olkoon menneeksi, he sen hänelle antavat ja Uli saa itse kirjoittaa millaisen haluaa. Silloin oli Uli sanonut, ettei hän osaa kirjoittaa; ja Resli oli sanonut, että kyllä hän sen kirjoittaa ja että kahden tulee se vahvistaa niinilläään kaikkien puolesta. Sitten olivat he antaneet hänelle paperin, mutta sanoneet hänelle, ettei hän ruumiin ja hengen uhalla saa näyttää sitä koskaan kellekään, muuten voi koko homma mennä myttyyn; ja he olivat lukeneet Ulille paperin ja se oli ollut aivan heidän tekemänsä sopimuksen mukainen. Mutta ei se ollut Uliä tyydyttänyt, sillä he olivat iskeneet toisilleen pilkallisesti silmää ja virnistelleet sitä katsellessaan. Isäntä sanoi: "Saanko minä lukea sinulle, mitä siinä seisoo? Kuule nyt:

"Että viime sunnuntaina hurnuspeli kävi hullusti ja että jälestä vielä pahoin tapeltiin, johon Bodenbauerin renki on syyppää, ja että hän itse on ilmoittanut ja tunnustanut itsensä syylliseksi, joten muut ovat vapautetut, todistetaan omasta ja muiden puolesta:

Pötylässä seitsemäntenä kahdeksatta päivänä tammikuuta vuonna 1000,8005.

Paavo Paijanelma. Pekka Peräpakara."

Kun paperia Ulille luettiin, lensi Uli vuoroin punaiseksi ja valkeaksi ja luettua heristeli hän yhä nyrkkiä ja sadatteli: "Perhanan perhana!" "No näet nyt. Uli", sanoi isäntä, "ketä nyt uskot?" "Älkää enää, isäntä", sanoi Uli, "mutta se vietävän Resli, siltä väännän minä leukaluut niskaan heti paikalla!" "Sepä olisi älykäs teko", sanoi mestari. "Silloin joutuisit ojasta allikkoon." "Mutta mitä minä sitten teen?" sanoi Uli, "tällaista minä en siedä."

"Mene työhön", sanoi isäntä, "ja jätä tämä paperi minulle, minä selvitän asian kaikessa hiljaisuudessa. On parasta, ettei nosteta pahaa melua, kummallekin puolelle koituisi siitä ehkä vain pahaa, haukat veisivät karitsat moukkien kiistellessä." Kun isäntä oli levollisesti suurustellut, lähti hän kuten sattumalta köpittämään Reslin talon sivuitse. Resli oli tarhassa korjaamassa omenia puusta. Ulin isäntä kehui Reslin monia kauniita puita ja niiden hyviä hedelmiä. Sitten lähti hän muka kulkemaan edelleen, mutta kääntyikin vielä takaisin ja sanoi: "Ai, olin ihan unohtaa! Uli ei mene tänään selvittämään asioitanne, paperi ei häntä oikein miellyttänyt." Resli kumartui omenia ottamaan ja sanoi: "No, entäs sitten, onhan hänellä vaalin valta, mutta tietköön mitä tekee." "Niin, niin, niin",

sanoi isäntä, "mutta sitä minä vain tahdoin sanoa, että on paras jättää Uli rauhaan, teille on parempi maksaa ja selvittää asianne itse eikä vaatia Ulilta kreutzeriäkään; – parempi kuin se että hän menee ja näyttää paperin nimismiehelle." Siihen ei Resli vastannut, vaan puhui muista asioista: "Johannes, olisi hauskaa, jos sinä pitäisit aitasi paremmassa kunnossa; lampaasi tulevat aina minun puutarhaani ja jos niistä joku läikähtyy omenaani, niin ei se ole minun syyntä." Ennen iltaa korjataan reiät, sanoi Johannes, ja olisi korjattu jo kauan sitten jos olisi ollut aikaa. Reslin ei pitäisi pahastua. Eihän toki, sanoi Resli, mutta hänestä oli vain tuntunut siltä, että kyllä ne jo pitäisi korjata. "Mielellään ne korjataankin", sanoi Johannes, "mutta tiedäthän sinä, Resli, että jos ei olisi ollut noita hurnuspeliä, olisi tullut tehdyksi paljon töitä, joita nyt ei ole tehty, ja jäänyt tekemättä paljon, josta ei ole mitään hyötyä." Reslille meni tupakka väärään kurkkuun ja hän rupesi ryiskelemään ja Johannes lähti kulkemaan edelleen; Ulille ei kukaan hiiskunut maksamisista enää sanaakaan.

SEITSEMÄS LUKU

Miten isäntä lämmittää hyvän siementen vuoksi uunin

Niin pääsi Uli melkein ehjin nahoin suuresta vaarasta. Tosin sai hän katua sitä, että oli hukannut rahoja ja tärvellyt vaatteensa, ja hänen oli tuiki vaikea unohtaa näitä vahingoitaan. Kuitenkin ymmärsi hän, miten paljon hänelle oli tuosta pulmasta ollut hyötyäkin, se hyöty nimittäin, että hän nyt oli ikipäivikseen oppinut tietämään, kuka tarkoitti hänen hyvänsä ja kuka hänen pahaansa. Perkeleestä ovat ne, jotka houkuttelevat ihmistä lavealle tielle ja Jumalasta ne, jotka kehoittavat häntä kulkemaan kaitaa polkua, mikä on alussa niin vaivaloinen, mutta lopussa ihana. Tämän hyvän opin vuoksi ei hän ollut tuskissaan tappioista ja hänen säästämishalunsa ei kadonnut. Mutta sittenpä vasta hän tuli oikein iloiseksi, kun hän sai vahinkonsa jälleen omalla työllään korvatuksi ja voi nyt jatkaa siitä mihin oli pysähtynyt. Se oli sangen hyvä se; sillä mikään ei lannista rohkeutta enemmän kuin se, että aina saa alottaa alusta, ja usein lamaa se miehen ikipäiviksi. Ripeästi pyrkivät ihmiset vuoren rinteitä ylös, mutta suistuvat alas; he koettavat vielä kerran, käy samalla tavoin kuin ensimmäiselläkin kerralla; silloin useimmat liikkaavat ikänsä rampoina ja eivät ylös yritäkään. Jos hevosiä ohjaa huono ajaja ja ne turhaan saavat kiskoa mäkeä ylös saamatta vaunuja mäelle, niin ne jokaisen turhan kerran perästä rupeevat vetämään yhä huonommin ja huonommin eivätkä viimein yritäkään vetää. Aivan samoin käy säästämisesäkin ja etenkin parannuksen teossa, kääntymyksessä: turhat yritykset, lankeemukset ovat todellisen parantumisen vaarallisimpia vihollisia.

Uli pysyi kuitenkin vuoren rinteellä, vaikka oma liha ja veri ja monet muut seikat tahtoivat häntä alas kiskoa. Vaikeimmat olivat hänelle talvi-illat, jolloin ei ollut työtä mitään, ja talviset sunnuntait; silloin tuntui hänestä, kuin vedettäisiin häntä joka karvan nenästä nuorison kokoontumispaikkoihin, joissa alussa seurustellaan näöltään jotensakin viattomasti, sitten pelataan korttia pähkinöistä, sitten viinasta, sitten rahasta ja viimein lähdetään muitakin himoja tyydyttämään. Useilla taloilla on eräs vika, jota monasti varmaan saa syyttää palvelijain huononemisesta. Sangen useissa taloissa ei nimittäin palvelusväellä ole valoisaa, lämmintä tupaa, jossa he voisivat oleskella. He asuvat yliskamareissa; ne ovat useimmiten pimeitä, aina kylmiä, harvoin niissä on tuolia, vielä harvemmin pöytää: ne ovat pelkästään makuusijoja, joissa usein talvella kuura tulee peitteeseen, ja kellä on nuha, se saa jääkalikat nenänsä alle kuten olkikattojen räystäisiin. Näissä eivät rengit talvella osaa oleskella muuten kuin vuoteessa ja eihän sitä aina jaksaa nukkuakkaan; muista tekemisistä ei ole puhettakaan, ei edes napin ompelemisesta tai sukan parsimisesta hätätilassa. Ruokatuvassa ei tavallisesti sallita heidän oleskella. Tavallisesti on se kaiken muun talonväen asunto, mutta rengit eivät siellä saa majailia. Ennen ruualle kutsumista eivät he saa sinne tulla ja syötyä täytyy heidän mennä jälleen ulos; muuten murjottelee emäntä ja ellei murjottelu auta, saa isäntä sanoa rengille, että rengin tupakka haisee pahalta tahi ihan suoraan: syötyä ei rengillä ole tuvassa mitään tekemistä, hänen on mentävä yliskamariinsa, se on hänen asumuksensa. Vähän parempi on tyttöjen osa: he saavat olla tuvassa niinäkin iltoina, joina ei valmistella omenia tai perunoita huomispäiväksi, heidän on näet kehrättävä. Mutta sunnuntai-iltapäivinä näkee heidän usein kiertelevän kylillä ja moni emäntä sanoo piialleen: eikö tämä haluaisi lähteä kylille; kotona istuskelemisestahan ei ole kerrassaan mitään hyötyä ja eihän siitä työstä tule mitään, joka ei liiku missään. Kun emäntä oli nuorena, ei häntä oltu saatu millään ilveellä pysymään kotona sunnuntaina, kylillä oli hänen aina pitänyt keikkua.

Muutamissa paikoin on tosin palvelusväen tupiakin, mutta tytöt valtaavat ne tavallisesti eivätkä häikäile karkoittaa niistä renkejä monilla tekosyillä; milloin pitää tyttöjen muka leikata liikavarpaitaan, milloin muuttaa vaatteita j.n.e. ja renkien on lähteminen. Tästä säännöstä on joku poikkeus, silloin nimittäin, kun isäntäväki ei pidä palvelijoistaan vaaria ja palvelijat saavat elää

keskenään miten huvittaa ja rengit ovat suorastaan piikojen rakastelijoita; silloin pukeudutaan ja riisuudutaan jotenkin aristelematta kaikkien nähden. Kuvitelkaapa mielessänne, millaiseksi tulee renki, jolla ei ole yhtenäkkään päivänä vuodessa paikkaa, missä lukea tahi kirjoittaa; joka tuskin kuusi kertaa vuodessa tulee allakkaan pilkistäneeksi, joka on karkoitettu talliin ja elukkain joukkoon tahi synkeään ylskamariin; jolle sitäpaitse naurettaisiin, jos hän tallin asemasta pyrki oppimaan kuin lapsi. Ajateltakoon vain järkevästi, eiköhän näiden ihmisten ole pakko vaipua enemmän tai vähemmän eläinten kaltaisiksi; sillä ihmisten, joilla ei ole mitään henkistä ravintoa, täytyy muuttua enemmän tai vähemmän eläinten tapaisiksi. Ne, joilla sielussa ponnistelee vielä halu parempaan ja jotka eivät tahdo muuttua aivan eläimiksi, ne lähtevät tallista ja kamarista ja hakevat ihmisseuraa – nurkkakisapaikoista. Mutta näissä kokoontuu tavallisesti juuri sellaista väkeä, joilla ei ole sijaa, ei levollista paikkaa valoisassa, lämpöisessä tuvassa kotona; joiden sielulle ei anneta korkeampain pyrkimysten ruokaa eikä juomaa. Muutamin paikoin leikitellään ilman pahennusta, mutta toisaalla kiihoittavat jo puheet törkeään lihallisuuteen – ja juomat kiihoittavat vielä enemmän ja tuskin jaksetaan odottaa yön pimeitä varjoja, kun jo vaivoin hillityt himot päästetään irralleen. Varmaan nekin, jotka eivät pidä sunnuntaita pelkkänä Herran päivänä, kauhistuisivat sielussaan ja mielessään, jos näkisivät kaikessa alastomuudessaan sen pelin, mitä useissa taloissa harjoitetaan jokaisena talvisena iltapäivänä ja iltana. Ja suureksi osaksi johtuu tämä ruokottomuus siitä, ettei palvelusväellä ole joutohetkinään iloista paikkaa pöydän luona, ei paikkaa uunin ääressä tai lämpöisellä uunilla. Monet muussa suhteessa järkevät ihmiset valittelevat palvelusväen kehnoutta: sillä ei ole muka tunnetta, ei älyä, ties mitä sillä ei ole, ja kuitenkin he sulkevat palvelijat usein asumuksiin, joita ei voisi pitää kunnolla koirankoppeinakaan. Ja kun heille huomauttaa, ettei sellainen kai voi olla paljon eläintä parempi, joka asuu eläimen asunnossa, niin he sanovat, etteivät he voi parempia asuntoja hankkia, vuokrat ovat sangen kalliit tahi halot eivät ole huokeita. Tähän ei minulla ole mitään sanomista; mutta silloin isäntäväki tyytyköönkin palvelusväkeen sellaisena, miksi se tulee koirankopin tapaisissa hökkeleissä asuessaan.

Mutta tämä asiain huono tila ei vallitse ainoastaan maalla, vaan alkaa yhä enemmän päästä myös kaupunkeihin. Nykyjään ei ole enää tarjolla vuokraajalle pienoistakaan tupaa palvelustyttöjä varten. Rakennetaanpa suuria talojakin, joihin laitetaan vain koirankoppeja tahi koirankopin tapaisia kokuja palvelusväelle, ei ihmisasunnoita. Vaan kuten kaikella on seurauksensa, niin on tälläkin, ja on taloja, joihin juuri tämän pahan puutteen vuoksi ei nykyjään saada kunnollisia palvelijoita eikä tulla koskaan saamaankaan, jos ei tätä vikaa paranneta. Uskottakoon pois: suuren siunauksen tuottaa talolle sellainen tupa, missä renkiparalla, joka pitkän viikon on ollut ulkosalla, on ainakin sunnuntaina valoa ja lämmintä, sija pöydän ääressä, kunnon kirja, etenkin raamattu, ja ehkäpä kirjoitusvehkeetkin. Täytyyhän muistaa, etteivät palvelijatkaan toki koiria ole; kuta halveksuvammin heitä kohdellaan, sitä ilkeämmiksi he tulevat, ja ellemme käyttäydy heitä kohtaan inhimillisesti, alentuvat hekin yhä enemmän eläimiksi.

Tämä tukaluus oli Ulinkin vastuksena. Hän olisi halunnut viettää sunnuntai-iltapäivät kotona, mutta mitäpä hän siellä tekisi? Ne kävivät hänelle pitkiksi kuten aamupäivät Bucheckbergissä Samihansen päivätyöläisille,¹¹ jotka ne alottivat suuruksella kello viisi aamulla ja välipalaa puraisematta lopettivat ne kello kaksi murkinalla. (Me uskallamme lyödä vetoa, että yllämainittu on koko Bucheckberg¹² – Sonnseitessä ainoa paikka, missä eletään niin Pariisin muotiin.)

Kerran näki isäntä Ulin seisoskelevan päätyräystänsä alla toinen jalka jo kynnyksen ulkopuolella, kuitenkin ulos lähtemättä. Kun isäntä oli Uliä kauan katsellut, kysyi hän viimein: "Mikäs sinulla on? Olethan kuin tervaan tarttunut, etkös pääse liikkeelle?" "Niin, isäntä", vastasi Uli; "minua jokin repii, raastaa ulos ja toinen sisään, eikä toinen voita toista, minulla on paha olla, olen kuin kiroissa. Kun minua joku auttaisi joko ulos tai sisälle! Minua paleltaa paraikaa niin etten

¹¹ Vertauksen aihe tuntematon. Suom.

¹² Bucheckberg, Solothurnin piiriä, rajoittuu etelässä (Sonnseite) Bernin piiriin.

tunne jalkojani jaloiksi ollenkaan." Isäntä nauroi ja kysyi: mikähän ihme se häntä sillä tavoin niin edestakaisin raastaa; Ulin pitäisi puhua suunsa puhtaaksi.

"Voi isäntä, minulla on niin hirveän ikävä, en tiedä ollenkaan mitä tekisin ja minä tuumin tässä jo lähteä vähän seurapaikkoihin. Mutta minä tunnen vain yhden paikan ja tiedän, millaista elämää siellä pidetään, vaan en tiedä, miten sieltä palaan; silloin minä rupesin ajattelemaan: parempi on kun jään kotiin. Mutta mitäs minä teen kotona? En jaksa maata, en siedä olla tallissa ja ulkona puhaltaa tuuli, niin että melkein napit nutusta lentävät. Tuuli ajaa minut kamarista, ei antaisi olla kotona. Mitähän minä tekisin, isäntä?"

"Oletpas hölmö poika", sanoi isäntä. "Mikset älyä mennä tupaan? Siellä on lämmin uuni, tuuli ei sinne käy ja eipä haittaisi jos joskus lukisit vähän kirjaakin."

"No, enpä oikein tiedä, miten on sen tuvan laita", sanoi Uli, "tokko kaikki lienevät ihan mielissään siitä että minä menen sinne istuskelemaan; yritin tässä kerran sitäkin ja minusta tuntui kuin olisin ollut siellä kaikkien vastuksina."

"Vai niin, sehän on merkillistä", sanoi isäntä. "Kun se kerran minusta on paikallaan, niin tottakai se lienee muistakin."

"Epäilenpä vähän", sanoi Uli, mutta tuli kuitenkin tuulesta isännän jälestä tupaan. Kumminkin oleili hän siellä levottomana kuten kylässä eikä oikein tiennyt minne ruveta istumaan. Asettui viimein pöydän alapäähän ja isäntä antoi hänelle raamatun, joka oli pöydän ylänokalla ja näytti hänelle vielä useita kirjoja, joita oli kaapin päällä, ja sanoi, että jos hän ei milloin sitä yhtä ja samaa aina jaksaa lueskella, saa hän ottaa noista muista sen mikä miellyttää. Pöydän päässä penkillä hievahtamatta istua jököttäen alkoi Uli lukea; mutta silloin oli hän piikatyttöjen tiellä. Toinen tahtoi asettaa juuri siihen paikkaan, missä Ulilla oli raamattu, vesimaljan, mitä hän käytti tukkaansa kammatessa; ja kun Uli siirtyä köntisteli syrjemmälle, lätkäsi toinen esiliinansa juuri siihen, missä Uli nyt oli. Ja kun Uli asettui vielä kauemmaksi, olivat hänen koipensa tiellä ja tytöt nurisivat, etteivät he pääse vastuksetta liikkumaan pöydän lähitteillä. Silloinpas alkoi Ulikin ladella vaatimuksiaan: hänellä oli ihan yhtä hyvä oikeus olla täällä kuin tytoillakin: isäntä itse oli käskenyt häntä tänne tulemaan ja hänen mielestään oli raamatun toki saatava yhtä hyvä paikka pöydällä kuin kuluneen esiliinaretaleenkin. Mutta tytöt sanoivat: mitäpä isännästä piitata. Koko heidän täälläolo aikansa eivät rengit olleet tuppautuneet tukkimaan heidän paikkojaan pöydän ääressä. Olisipa hassua, jos isäntä alituisen rupeisi tässä uusia muotia ottamaan ja jos tyttöjen pitäisi pitkin päivää haistella lehmänlantahousuja; kyllä riittää sekin, että he kärsivät niitä syödessään. Tämä asia ei kuulunut isäntään, siinä ei ollut hänellä mitään käskemistä. Uli sanoi että isännällä on kai täällä yhtä paljon käskemistä kuin puolen batzin piioillakin ja että hän kyllä tietää, etteivät hänen housunsa haise lainkaan niin pahalta kuin ne, jotka joka yö ovat piikain nenän luona.

Niin he kinasivat kunnes emäntä tuli pikkutuvasta ja sanoi: tähän nyt on kiusallista. Arkina ei sellainen kuin hän jouda katsomaankaan kirjaa, ja kun sitten sunnuntaina viimein tahtois ottaa ja lukea niinkuin pitäisi, niin ei saa niin hetken rauhaa. Ennen ei oltu sellaisia oltu, palvelijat tiesivät mikä sopi, mikä ei. "Antakaa nyt anteeksi, emäntä", sanoi Uli, joka yskän hyvin ymmärsi; "isäntä minua käski tänne tulemaan, en minä itsestäni olisi tullutkaan, mutta voinhan minä lähteäkin." "Älä huoli, Uli", sanoi emäntä kun kuuli isännästä mainittavan, "enhän minä ole sinua menemään käskenyt; mutta kinaamista minä en siedä, ja te voisitte antaa toistenne olla rauhassa. Kun minä kerran luen, en minä siedä kuulla jankkaamista." Kinaaminen loppui; mutta ei ollut Ulin oikein hyvä olla tuvassa, hän oli hyvillään, kun ruokinta-aika tuli ja hän saattoi lähteä ulos. Ulkona tapasi hänet isäntä, joka palasi kävelyltään, ja kysyi häneltä: mitenkäs hänen iltapäivänsä nyt oli kulunut. Ka mikäs, sanoi Uli, raamatun lukeminen oli niin hyvä ajan kulu ettei ollut uskonutkaan; mutta, hän ei oikein tiennyt, hänestä näytti sittenkin siltä kuin hänen ei pitäisi olla tuvassa. Oliko kuka käskenyt häntä ulos, kysyi isäntä. No, ei juuri, sanoi Uli, mutta oli muuten sen huomannut. Muuta ei isäntä tiedustellut; vaan kun hän tuli sisään, sanoi hänen vaimonsa: tuotahan hänen vain piti kysyä, vaan mies ei saisi suuttua: mikähän miehen päähän oikeastaan oli pälähtänyt, kun antaa rengin

tulla tupaan sunnuntai-iltapäivänä? Ei heillä mokomaa oltu nähty ennen. Missä sitä sitten oikein oleskelee, kun sellainen köntys on tiellä joka penkillä; ja jos sattuu tulemaan vieraita, niin missä niiden kanssa saa asioistaan keskustella kun tupa on täynnä palvelusväkeä? Kesällähän kyllä voisi mennä takatupaankin, mutta talvella on se liian kylmä, täytyy olla vieraiden kanssa eteistuvassa, jossa muuten on paljon hauskempaakin kun sinne paistaa aurinko koko päivän. Isäntä oli kuunnellut totisena emännän puhetta ja sanoi sitten: "No kuules nyt eukko minuakin, äläkä sinä nyt puolestasi suutu, kun sanon mitä minä olen päättänyt. Jo tuolla kuleksiessani sitä aprikoin ja se tuntui minusta paljon tärkeämmältä kuin mitä alussa ajattelin." Nyt kertoi hän, millaisena hän ihan sattumalta oli tavannut Ulin ja miten hän sitten säälistä oli käskenyt Ulin sisään; sillä onhan ihan hirveää, kun rengillä ei ole mitään kunnollista olinpaikkaa ja että hänen täytyy lähteä huonoon seuraan pelkästään jossain ollakseen. Tätä oli isäntä miettinyt ja asia oli ruvennut tuntumaan hänestä yhä vakavammalta ja vakavammalta. Nykyjään ei renkimies pääse ottamaan niin kirjaa käteensä, ei piirtämään joskus niin kirjainta. Kaiken koulussa opitun hän unohtaa, ja kun hänen taitonsa joskus tulee kyseeseen tai jos hän saa lapsia, niin osaa hän tuskin lukea painettua, sitä vähemmin kirjoitusta. Näin ei hän voi kartuttaa älyään pisarallakaan ja unohtaa kokonaan olevansa ihminen. Ja olipa isäntä vielä muutakin ajatellut. Joka kerta kun palvelijat palaavat kyliltä kotiin, palaavat he niskuroivina; ne tekevät toisensa niskureiksi. "Jokainen emäntä niiltä urkkii, niitä yllyttää ja muutamat viettelijät osaavat tekeytyä palkollisia kohtaan niin hemmetin helliksi, että on jo kauan tehnyt mieleni antaa houkuttelijoille sellaista vastamyrkkyä, että sen vaikutus tuntuu koko maailmassa. Siksi ajattelen, että olisipa hyvä, jos palkollisia voisi pysytellä ilman käskyjä ja pakkoa kotona! Ja jos he kotona tulisivat vielä järkevämmiksikin ja oppisivat näkemään, mikä on heidän omaa hyvänsä, niin oltaisiinpa ihan taivaassa." "Älähän noin, Johannes", sanoi emäntä, "henkäisehän toki välillä, ihanhan sinä olet tukehtua kuten meidän rovasti, kun sekin pousaa liian kiihkoisesti. Vastenmielistä on minusta ruveta uusia tapoja ottamaan; ja missäs me itse sitten oleskelemme? Meillä ei ole niin rauhan kolkkaa, missä olla kahden; aina olisi mokoma köntys tiellä kun haluaa puhua omista asioista, eihän näet niistä ole aikaa viikolla lainkaan puhella." Johannes tuumi, että onhan heillä pikkutupa tahi voisihan sunnuntaiksi lämmittää takatuvan, sopisihan palvelijain siellä hyvin olla silloin kun heitä ei voi pitää asuintuvassa. "Mutta mitäs ihmiset sanovat, kun me näin rupeamme uusia tapoja ottamaan?" sanoi emäntä. "Voi muori rukka", sanoi Johannes, "etkös tiedä, että ainahan ihmisillä on sanomista otti sitten vanhoja tai uusia tapoja? Ihmisten puheilta ei säästy, teki sitten mitä tahansa; mutta niistä pääsee vähimmän purtuna kohtelemalla niitä kuten koiria, tietysti en tahdo heidän kunniaansa loukata: purevat pahimmin niitä, jotka enimmäin pelkäävät." "Mutta Johannes, ajatteleppas lapsia? Niiden täytyisi aina oleskella palvelusväen parissa, ja tiedähän sinä, miten paljon rumaa he silloin oppivat. On aivan kuin – Jumala sanani anteeksi antakoon! – piru heitä riivaisi puhumaan lapsille kaikkein ruminta." "Mutta, eukkoseni", sanoi Johannes, "ethän sinä kuitenkaan voi estää lapsia olemasta palvelusväen parissa. Jos lapset eivät tapaa palvelijoita tuvassa, juoksevat ne niiden luo talliin; ethän aina ehdi sitä ajatella. Juuri äsken näkyi kaksi olevan Ulin luona. Mutta meidän kuullen tuvassa latelevat ne kai paljon vähemmän rumuuksia kuin tallissa. Ja minusta on paljon parempi, että lapset ovat palvelijain parissa tuvassa näiden askarrellessa jotain järkevää, kuin raitilla, minne ne kotiin tullessaan tavallisesti ilmestyvät siinä siivossa kuten heitä olisi raahattu risukossa ja likarapakossa." Emäntä tinkaili vielä jos jotakin, mutta myöntyi viimein kuitenkin, ja Johannes pani käytäntöön uuden tapansa, joten hänen renkinsä saivat sunnuntaina ja pyhäaattoina olla rauhassa lämpöisessä, valoisassa huoneessa. Kyllähän sitä tosin joka kerta oltiin nyreillään, kun tarvittiin iltasella kahta tulta. Emäntä oli ihan kuin puulla päähän lyöty, kun isäntä pani tulen toiseenkin lamppuun, jotta renki näkisi lukea kalenteria. Monissa paikoin saavat rengit mennä nukkumaankin ilman valoa, ja nyt sytytti Johannes lampun pelkästään rengin ajan kuluksi. Mies oli emännän mielestä ihan loukannut hyviä tapoja.

Kuitenkin tottui emäntä tähän, ja muutos kävi yhä paremmin ja emännän iloksi päinsä.

Palvelusväki tottui siihen, että heille oli aina varattu olinpaikka sunnuntaisin, milloin asuin-, milloin takatuvassa, miten paraiten sopi. He saivat köllötellä uunilla tai istua pöydän ääressä mielensä mukaan; mutta etupäässä pöydän luona he ahertelivat. Yksi luki, toinen töherteli kirjaimia, muut kaksi yrittivät laskea; toinen auttoi toistaan, ja kun ei omin neuvoin enää ymmärretty pulmaa selvittää, päätettiin kysyä neuvoa isännältä; ja kun isäntä ei osannut esimerkiksi selittää jotain sanaa, niin oli sitä jonkun lapsen tiedusteltava huomenna koulumestarilta, vaikkei hänenkään päässään muuten ollut aina selitystä kaikkeen, mitä nämä kyselijät eivät tienneet. Näissä askareissa puuhasivat lapset mukana ja he olivat ylen mielissään, kun kykenivät neuvomaan isoja renkejä ja kun sanottiin: "Ompas se pikku Johannes älykäs, tokkohan se koulumestari osaa tälle enää mitään opettaakaan." Mutta tästä ei ollut ainoastaan lapsille iloa. Emännänkin täytyi myöntää, että hänestä tuntui siltä, kuin eivät lapset yhtenäkin edellisenä talvena olisi oppineet niin paljoa kuin nyt ja että niistä nyt oli kovin vähän huolta, vaikka aina kuitenkin tiesi, missä ne olivat.

Mutta palvelijatkin näyttivät muuttuneen. He eivät olleet läheskään niin ärtyisiä toisilleen kuin ennen eivätkä kinanneet keskenään niin kuin ennen. Heidän ajatuksillaan oli nyt muutakin aprikoimista, heidän ei tarvinnut nyt vain ajatellakseen ajatella pahoja halujaan: kateuttaan isäntää kohtaan, muiden yllytyksiä, ja niitä alati mielessään hautoa. Heidän hyvät puolensa heräsivät ja he alkoivat yhä enemmän ymmärtää, että ero se on sentään elukan ja järjellisen ihmisen välillä. Kuten nälkä sairaan paratessa kasvaa ja kuten kuolema taudista toipuvalla yhä kouriaan kurottelee, jollei nälkää ole, niin tuli heillekin Jumalan sanan nälkä ja he menivät kernaasti kuulemaan saarnaa tai silloin tällöin pyhäkouluunkin. Eivätkä he tienneet sen jälkeen ainoastaan kertoa, mitä uutta olivat nähneet tai kuulleet, vaan myös mistä tekstistä pappi oli saarnannut ja paljon muutakin, mikä heidän mieleensä oli koulussa painunut. Sitten rupesivat he keskustelemaan asioista pöytänsä ääressä ja jos joku yritti pilkata vakavia asioita, niin häntä neuvottiin olemaan ihmisiksi. He alkoivat yhä enemmän ymmärtää, että kyllä sittenkin on kaunista ja hyvää olla kristitty ja että kristityn rengin kohtalo on toki paljon parempi kuin pakanakuninkaiden, jotka eivät oikein tiedä, miksi maailmassa ovatkaan, jotavastoin kristitty renki tietää olevansa maailmassa tullakseen Jumalan lapseksi ja päästäkseen taivaaseen. Iltapäivät kuluivat kuten linnun siivillä ja kun kello löi neljä, ei kukaan tahtonut oikein uskoa että kello oli niin paljon; sehän ei ollut mahdollista, heidän olivat juuri istahtaneet pöydän ääreen. Emäntäkin sanoi, ettei hän ollut uskonut, miten hupaisesti häneltäkin aika kului näiden toisten hommissa. Jopa hän monasti kantoi pöytään kaikille kahviakin eikä mieleensä juolahtanutkaan, mitä ihmiset sanoisivat, kun hän kestitsee renkejä ja piikoja kaiken sunnuntaita kahvilla.

Ihmeellisesti oli tuo pikku tapahtuma muuttanut ja mullistanut talon oloja. Kuten talvella kun aurinko paistaa lämpimästi ja uutterasti, näkee karpästen kömpivän sitä kohti ja nauttivan olostaan, niin nauttivat nyt myös palvelijat sunnuntaisin heille varatusta lämpöisestä uunista. Ihan säällitti kun näki, miten he pyrkivät sen ääreen melkein tiedottomina kuten karpäset aurinkoon päin ja lämmittelivät ja virkistyivät lämmöstä ja iloitsivat olostaan. Usein on tosin tämä tainnuksista toipuminen vääriä ja hillitöntäkin ja siitä johtuva ilo ilmenee rumalla tavalla.

Niinpä ei kulunut pitkää aikaa, ennenkun jo tiedettiin siellä täällä, että Bodenbauerissa lämmitettiin palkollisille tupa sunnuntaisin. No renki se ei kauan kursaile lähtiessään minne mielensä halaa. "Lähtään Bodenbaueriin", sanoo hän toverilleen, "ei suinkaan ne meitä elävältä syö. Eihän hän sentään mikä herra ole, tottakai hänen tupaansa uskaltaa pistäytyä. Sillä on kaksi iloista piikaa, ne eivät kaihda poikia; kai nekin ovat tuvassa." Näillä mielin tungeskeli yksi toisensa jälkeen Bodenbauerin tupaan vain loruamaan ja kujeilemaan. Ei tullut ainoastaan renkejä, mutta heidän jälestään piikatytöjäkin, ja viimeainitut eivät tungeskelleet taloon lainkaan oikeille asioille, vaan ainoastaan renkien vuoksi. Siitäkös nyt syntyi kiemailua ja joutavuutta puheissa ja eleissä, lauluissa ja teoissa. Bodenbauerin täytyi heitä huomauttaa, vaikkei hän lainkaan mielellään olisi sitä tehnyt. Sillä maamiehestä ei liene mikään kiusallisempaa kuin ruveta neuvomaan toisten palvelijoita ja ylipäänsä moittia, oikaista silloin kun on sellaisessa asemassa, että muut hänelle voivat pahastua, selittää hänen sanansa väärin ja ruveta kaunaa kantamaan. Mutta ei voinut isäntä muuta kuin huomauttaa. Hän sanoi

siis kerran: Hän ei tahtonut kieltää ketään tulemasta taloonsa; mutta vuotuinen lepopaikka kirkossa käymättömille ei hänen talonsa ole; kuka ei täällä ole siististi, saa lähteä matkaansa, ja lisäväkeä ei täällä kaivata. Ei näet sovi tuvassa nyt edes seisomaankaan ja tupakka löyhkää niin että on tukehtua. – Se auttoi. Tosin jotkut kreutzerin rengit mukisivat ja batzin piiat nyripistivät nokkaansa, mutta mitäpä Bodenbauer heistä piittasi!

KAHDEKSAS LUKU

Rengin kukkaro paisuu ja heti ilmestyy onnenonkijoita

Koko talveen ei Ulilta kulunut melkein yhtään rahaa ja hän kulutti niin vähän vaatteita, että itsekkin ihmetteli. Yhden ainoan kerran oli hän käynyt ravintolassa ja silloinkin oli isäntä itse kehoittanut häntä sinne menemään. Pitihän toki hänenkin kerran pistäytyä ottamaan lasi viiniä (noin neljän tai viiden groschenin¹³ lasi), ettei ihan unohtaisi, millainen ravintola onkaan. Isäntä lupasi tulla sinne itse myöhemmin; he palaisivat yhdessä kotiin. Niin kävikin. Isäntä kustansi hänelle vielä haarikan ja ensi kertaa eläissään pääsi Uli ulos ravintolasta maksamatta enemmän kuin pari batzia ja selvin päin. Uli sanoi isännälle, ettei hän ollut uskonut mokomaa mahdolliseksikaan.

Näytti siltä kuin olisi hän tuon mahdollisuuden tietäessään kasvanut kyynärää korkeammaksi. Kun hän nyt palasi järkevästi kotiin isäntänsä kanssa ja he juttelivat keskenään kuin toverukset, niin valtasi Ulin kaunis toive, että hänkin kerran voi astua isäntänä ulos ravintolasta, jos hän tätä menoa jatkaa. Ja hän näki unta koko yön hoveista, joita hän käy katselemassa ostaakseen, ja rahasäkeistä, joilla hän maksaa nuo hovit. Mutta hän ähki ja puhki niiden säkkien painon alla niin että oli ihan tikahtua; ja kun hän ne laski selästään, niin varkaat veivät ne tai hän ei muuten voinut niitä enää löytää. Silloin lupasi jokin korea tyttö näyttää hänelle missä ne olivat ja se tyttö lähti Ulia opastamaan; mutta Ulilta irtausivat kengät jalasta tytön jälestä juostessa ja kun hän otti kengät käteensä, ei hän tahtonut päästä paikaltaan hievahtamaankaan, jalkansa olivat kuin kyttyessä. Mutta tyttö juoksi yhä kovemmin, Ulin oli yhä vaikeampi saada häntä kiinni, vaikka hän selkä märkänä hikoili. Viimein tyttö hävisi ja Ulin eteen ilmestyi vanha akka luuta kädessä ja akka rupesi rökittämään Ulia siksi että Uli tallasi hänen liinamaataan. Uli koetti paeta, mutta ei päässyt paikaltaan ja hänen täytyi sietää luudan mukitusta ja haukkumasanvoja. Viimein kiljaisi hän: "Voi voi, älähän enää, akka pakana!" Silloin hän heräsi ja vierustoverina oleva renki kysyi, mikä hänellä oli, kun hän ei tahtonut herätä vaikka häntä olisi miten nykynt. Toista oli ihan ruvennut peloittamaan ja hän olisi hakenut ylös isännän, jos ei Uli nyt olisi herännyt. Painajainen, vastasi Uli. – Pitkään aikaan ei hän voinut tätä unta unohtaa, ja ellei häntä olisi hävettänyt, olisi hän mennyt povariakan luo kysymään siihen selitystä, sillä itse oli hän kahdella päällä: merkitsisikö se uni sitä, että hän kerran jaksaa ostaa talon, vaiko päinvastaista; milloin ajatteli Uli sen merkittävän edellistä, milloin jälkimäistä. Merkillistä oli, että hän aterioituaan ja hyvin nukuttuaan aina piti tätä unta hyvänä enteenä; jotavastoin hänen väsyneenä ja nälissään ollessa ei kukaan olisi saanut hänen päästään ajatusta, että se uni merkitsee sitä että häneltä menee kaikki mitä hänellä on ja mitä saa kokoon, ja että hänestä tulee kaiken maailman hylky.

Mutta varsin hyvin luistivat hänen asiansa. Hän oli isännän apuna kovin ahkerasti, kuten omaa hyvänsä ajaen, ja hän tunsu päivä päivältä yhä enemmän, että hänestä tällä tavoin voi tulla ihka uusi mies, parempi kuin siihen aikaan, jolloin häntä oli hävettänyt olla hyvä renki, jolloin hän oli pitänyt kunnian asiana kavaltaa isäntäänsä ja syödä liian paljon ja tehdä liian vähän työtä. Hän koetti kaikin voimin olla koko vuonna ottamatta etukäteen palkkaansa ja pitää sitä säästössä; ja onnistuikin. Hänestä oli selvä asia, ettei saa hukata nykyisiä, sen vähemmin tulevia ansioita, vaan että tulevat ansiot ovat pelkästään tulevan ajan turva ja että nykyisyydessä pitää elää menneestä s.o. että tarpeisiin pitää käyttää vain jo ansaittua palkkaa. Ja koska tulevana aikana varmaan aina on tarpeita, mutta ei aina varmaan jaksa ansaita, niin täytyy menneisyydestä riittää myös hätävaroja sellaisille tuleville päiville, joista ehkä voi sanoa: nämä ovat kovia.

¹³ Pieni raha.

Mutta ilon päiväpä olikin Ulille se joulu, jolloin isäntä ikäpuolella kutsui hänet pikku tupaan ja laski hänen eteensä pöydälle 30 kruunua ja vielä juomarahaksi ison taalarin. Tuon aikamiehen kädet vapisivat kun hän pisti rahat taskuunsa, sillä niin paljon kilisevää ei hänellä vielä ollut koskaan ennen ollut yhtäaikaa. Ja kun isäntä häntä kehui ja kehoitti yhä samaan tapaan jatkamaan, joten hänestä vielä tulisi kunnan mies, niin tuli Ulille vedet silmiin. – Hän alkoi nyt mietiskellä ja harkita, mitä hän noilla rahoillaan tekisi. Vaatteita hän tarvitsisi, etenkin paitoja; mutta puolet tahi ainakin kolmanneksen palkasta hän säästäisi. Hän ei ollut ennen aavistanutkaan, miten iso raha kolmekymmentä kruunua on, kun pitää siitä hyvää huolta. Se näyttää vain kolmeltakymmeneltä pikku rahaselta, mutta sillä voi hankkia varsin paljon, kun vain osaa harkita, miten sitä käyttää. Hän ei ollut ennen uskonut, että rahaa voi likistää niin pieneen tilaan; ennen oli raha ollut hänelle kuten talonpojalle kiireessä ostettu häkki heiniä: kun siitä vain sylillisen kaapaisee, niin se loppuu. Nyt oli Ulista raha kuin omasullomansa, hyvin polettu häkki heiniä: lappoipa siitä miten tahansa, niin eivät heinät näyttäneet vähenevän lainkaan, vaan yhtä paljon niitä näytti olevan kuin ennenkin. Isäntä naureskeli näille Ulin vertauksille, mutta emäntä heltyi ja sanoi Ulille, että Uli on tullut hänestä ihan mieleiseksi ja että kun ompelijatar tulee taloon, ompeluttaa hän Ulille joululahjaksi paidan; vaate siihen on jo varattu. Uli tuumi, että liaksi se on jo isäntäkin hänelle antanut, ei hän voi kaikkea huolia, hän ei ole ansiollinen saamaan kerrassaan mitään. Isäntä oli tehnyt hänelle jo niin paljon hyvää, että voi vaatia opetuspalkkaakin. Mutta jos emäntä tahtoisu auttaa häntä, niin voisi emäntä olla niin hyvä ja ostaa hänen puolestaan vaatetta noin kolmeksi paidaksi; hän aikoi teetättää yhdellä tiellä useampia niin että ne sitten riittäisivät. Kun niitä osti vain yksitellen, oli aina ilman paitaa ja sai aina kukkaroaan kaivella. Hän itse ei näet ymmärtänyt ostaa kangasta ja häntä oli aina petetty; oli joko otettu liikaa hintaa tai annettu liian ohutta vaatetta, lanka liian löyhää tai haurasta, aina oli ollut joku vika ja pian menivät hänen paitansa hämähäkin verkoksi. Kyllä hän auttaisi, sanoi emäntä, mutta ei ollut takuita siitä, tokko hän saisi kunnollista. Kutojat ja kaupustelijat pettelevät talonpoikaista vaimoihmistä nykyään yhä enemmän ja enemmän. – Ehkäpä sitten emännällä itsellään olisi kangasta antaa hänelle kolmeksi paidaksi, sanoi Uli. Kyllähän, sanoi emäntä, mutta hän ei juuri mielellään rupeisi kauppoihin palvelusväen kanssa. Joskus oli niihin joutunut, siitä oli tullut vain kiusaa. Palkolliset olivat kaupustelijoiden paraita ostajia, ne hyötyivät enimmäin palvelijoista, voivat tyrkyttää niille mitä tahansa: juuri sitä, jota ei mikään kunnan ihminen rupeaa ostamaan. Jos emäntä milloin oli myynyt jollekin palkolliselle jotakin, niin heti olivat tulleet kaikki kaupustelijat ja räätälit ja ompelijattaret, – kaikki, jotka pitävät kaupantekoa palkollisten kanssa kultamaanaan kuten varpuset kauraa – ja sanoneet palkolliselle: olisit saanut muualta huokeyammalla; ei isäntäväki olisi sitä myynytkään, jos se sille itselleen olisi kelvannut; kehnosti tekevät, kun palvelijalle muka vielä huonon palkan lisäksi tunkevat huonoa tavaraa kalliista hinnasta. "Milloin sanoo räätäli, ettei vaate kestä ommella, milloin ompelijatar, että siihen tulee reikiä kun vain sormiinsa ottaa; ja sitten aletaan myyjää tehdä epäilyksen alaiseksi ja haukkua niin että on hirmuista. Kyllähän minä tunnen isäntäväkeä, joka pettää palvelijoitaan ja houkuttelee heiltä heidän kovalla työllä ansaitsemansa rahat; mutta sellaisia on kuitenkin vähän ja isännät ajattelevat palvelijainsa parasta yleensä enemmän kuin palvelijat uskovatkaan ja kaupustelijat sanovat. Koetan siis, Uli, ostaa jostakin niin hyvää kuin ostaisin itselleni. Käytän oman kankaani itse, niin etteivät kaupustelijat tee minua epäluulon alaiseksi eivätkä räätälit hauku." – Ulillakos oli iloa aarteistaan ja usein hän niitä itsekseen katseli. Mutta pälyivät niitä muutkin. Rahakas poika on muista kuin hunajatippa kimalaisista; jokainen, joka haluaa rahaa eikä sitä itse jaksaa ansaita, lipaisi hänen rahojaan. Milloin tahtoi yksi lainata viisi batzia, kun hänellä ei muka sattunut olemaan rahaa mukana, milloin toinen vain yhden ostaakseen puntin tupakkaa. Renkitoverinsa oli kerran tilaisuudessa tekemään mainion kellokaupan, puuttui vain yksi taalari. Toinen tytöistä tahtoi ostaa kauniin sinisen huivin reppukauppiaalta, joka oli pujahtanut taloon myymään puuvillakankaitaan silkkinä; Ulin täytyi lainata työlle kolmetoista batzia, kun tyttö ei kehdannut pyytää emännältä. Suutari, joka askaroi talossa, tarvitsi välttämättä neljä kruunua ja lupasi ja vannoi lujasti maksaa ne pääsiäisenä yhden kruunun korolla. Asioitsijan, joka sitten tuli taloon, piti

saada neljä taalaria, hän tiesi juuri nyt erinomaiset pellavakaupat ja lupasi jakaa Ulin kanssa voitot. Tämöpäs oli Ulista mainiota, kultaa tulee kuin turkin hihasta. Hän ajatteli, että tuhmapa hän olisi, jos hautoisi rahoja arkussaan, kun voi kerran voittaa noin paljon; ei siis tullut olla narri ja kieltää. Kun hänelle vielä kerran luvattiin sana lujaa, antoi hän. Niin ei hänellä tosin viimein ollut rahaa lainkaan, mutta korkoja paljon, komeita pääomia: neljä kruunua yhtäällä kuusi kruunua enemmän toisaalla. Parempi antaa näin, ajatteli hän, kuin pieniä parin kolmen batzin erää, joista ei tule korkoa lainkaan. Ja nyt hän pääsee lainaajista helpolla, ei tarvitse muuta kuin sanoa, ettei hänellä ole rahaa enää, hän on kaikki antanut lainaksi. Hän oli mielestään sangen huomattava velkoja velallisilleen. Mutta isännälleen ei hän näistä asioistaan puhunut. Ei isännän tarvinnut kaikkea tietää, ajatteli hän, ja ehkäpä se olisi ottanut voitot mieluummin itse ja itse antanut asioitsijalle rahat. Ei suinkaan hänenkään nyt tarvinnut aina kaikelle maailmalle kuuluttaa jos mitä yritti. Hän ei vielä ihan voinut olla epäilemättä isäntää. Varsin harvat palvelijat sallivat mielellään isäntänsä tietää miten paljon heillä on rahoja ja vielä vähemmän käyvät he hänen luonaan ripillä ilmaisemassa, miten ovat rahojaan käyttäneet.

Ei ollut pitkään aikaan huolen päivääkään ja Uli laski usein, miten paljon korkoja hän jo oli saapa. Pääsiäinen meni menojaan eikä suutari maksanut, mutta hän pyysi anteeksi painavin syin, oli saanut ylhäisiä kengän teettäjiä, oli pitänyt ostaa saapasvarsia ja maksaa käteisellä; lupasi maksaa korkoja ajan mukaan enemmän. Nyt koetteli Uli laskea, miten paljon viikolta suutarin pitäisi hänelle maksaa, mutta ei päässyt selville vaikka hikoili miten. Muuten ei suutari lainkaan kiirehtinyt, Mikon päivä tuli ja meni eikä Uli nähnyt neljästä kruunusta vilaustakaan. Asioitsijalle kävi sangen harmillisesti. Pellavan hinta oli paremminkin alennut kuin noussut. Asioitsijasta oli nyt parempi antaa osan niistä jäädä varastoon kuin myydä, mutta toisen osan oli hän myynyt luotolla eräälle kauppiaille, jota ei enää saanut käsiinsä millään markkinoilla. Ei ollut tullut kysyneeksi hänen nimeään eikä kukaan sennäköistä tuntenutkaan, vaikka hän miten tiedusteli, tuumi asioitsija. Silloinpa alkoi Uli pelottaa. Hän ajatteli, että jos hän nyt saisi rahansa takaisin, olisi hän tyytyväinen silleen eikä enää ajattelisi korkoja ja voittoja. Mutta olipa tosiaan tekemistä rahain takaisin saamisessa! Joka kerta kun hän niitä tahtoi, tuli uusia verukkeita, ja jos hän kiivastui, sai hän sanan sanasta. Eihän sitä rahaa nyt voinut kiven kylestä kiskoa; kuulihan Uli, että hän saisi, jos olisi! Tehköön miten tahtoo ja jos on otettavaa, niin ottakoon. Ei oltu uskottu, että Uli olisi mokoma kiskuri, muuten ei hän hänen kanssaan olisi ruvennut tekemisiinkään. Uli ei tiennyt miten palkähästä päästä ja hän hoippelehti kuin hullu. Tuo hirveä ajatus, että hän näin hävyttömän petoksen kautta, takaisin saamatta menettää kaiken, mitä on niin kovalla työllä ansainnut, vei häneltä ruokahalun, unen. Ennen, siihen aikaan kun hän oli hulttio, – ajatteli hän – oli hän toki tiennyt mitä teki kun itse tuhlassa rahansa; nyt, kun hän aikoi olla mies ja sai rahaa, kävi hänelle paljon harmillisemmin kuin ennen, ja hän joutui samaan tulokseen kuin kunnottomasti lurjustellessaankin. Sehän oli hirveää, hän oli onnettomin ihminen maailmassa ja kai oli kohtalo säätänyt, ettei hän saa edistyä. Nyt tiesi hän mitä merkitsi hänen unensa ja ne rahasäkit, joita hän ei voinut löytää.

Isäntä ei mitenkään ymmärtänyt mikä Uliä vaivasi. Viimein luuli hän häntä sairaaksi, sillä hän ei keksinyt muuta syytä hänen omituisuuteensa. Isäntä katsasteli Uliä vielä jonkun aikaa; mutta kun Uli näytti yhä huonommalta ja huonommalta, kysyi hän viimein Ulilta, mikä häntä vaivasi, mikä ei ollut tolallaan? Ei tahtonut Uli puhua. Vasta kun isäntä sanoi, että jos Uli on niin hölmö, niin olkoon hänen puolestaan; mutta hän oli toki luullut ansaitsevansa enemmän luottamusta, tiesihän Uli, että hän auttaa Uliä miten vain voi. Ja kun Uli vielä monta kertaa oli sanonut, ettei hän uskalla asiaa puhua, tunnusti hän viimein kuitenkin murheensa ja kertoi miten piru oli vienyt koko hänen viime vuoden säästönsä, josta hän oli ollut niin hyvillään. Hän ei kai saisi siitä niin kreuzeriäkään takaisin.

"Olisit sen jo arvannut", sanoi isäntä, "harvat palvelijat tietävät mihin panna rahansa, he antavat ne houkutellessaan itseltään ja menettävät kaikki. Minä en sekaannu kernaasti toisten asioihin ellei neuvoani kysyt" jatkoi hän. "Muuten ajateltaisiin, että pyrin toista komentelemaan tai ongin rahoja itselleni ja minua alettaisiin epäillä. Voi onnetonta sinua, mutta olisihan sinun pitänyt tietää millaisia miehiä asioitsija ja suutari ovat, olethan kuullut puhuttavan niistä kelmeistä. Mutta ahnauden

paholainenpa se sinut vietteli, vai mitä, Uli? Etkös tiedä, että suutari lupasi sinulle kokonaista sata prosenttia, jota vastoin kunnan ihmiset antavat tavallisesti ainoastaan neljä? Ja kylläpä asioitsijakin sinulle lipikoi! Mutta sitenhän hulluilla kynnetään. Pitäisihän sinun arvata, että se joka lupaa liikaa, ei aio pitää mitään, muuten ei hän niin lupaisi." Niin, sanoi Uli, kyllä hän tuota jälestäpäin on ajatellut; mutta vielä pyytäisi hän isäntää, että tämä auttaisi häntä saamaan rahansa takaisin, kyllä hän tämän vasta muistaisi. Isäntä pudisteli päätään, mutta taipui kuitenkin; ja saipas pelastetuksi enemmän kuin luulikaan, sillä suutari ja asioitsija eivät menettäneet mielellään häntä, hyvää ostajaa. Kun isäntä antoi rahat Ulille, sanoi Uli: "Pidä sinä, isäntä, nyt niitä hallussasi ja säilössäsi. Minä en niitä tarvitse ja kun ne minulla on, eivät ne pysy kauan käsissäni; minä olen onneton rahaini tähden: joko minä ne tuhlaan tahi joku minua pettää tai ne varastetaan ja kai hiiret ne söisi, ellei niille muuta vahinkoa tulisi." "Ei", sanoi isäntä, "en minä ota rahojasi, minulla on kyllä huolta omistanikin vaikkei minulla paljoa olekaan. Mutta pane ne säästöpankkiin, se on toista." "Mikä se se on?" kysyi Uli. "Noh, se on paikka, johon voi panna kaikki rahansa, joita ei tarvitse, niin kauaksi aikaa, kunnes niitä tarvitsee ja säästöajalta saa sopivan koron ja sitäpäitse ne ovat niin varmassa tallessa, ettei tarvitse lainkaan pelätä." "Sehän on mukavaa", sanoi Uli; "mutta saako sinne panna niin paljon kuin tahtoo ja eikö siitä leviä tietoa, että on pannut sinne rahoja?" Isäntä vastasi pankin olevan hyvin mukavan siinäkin suhteessa, että sinne saa panna niin paljon tai vähän kuin voi ja milloin vain tahtoo. Mitä taas tiedon leviämiseen tulee, niin siitä ei Ulin pitäisi olla huolissaan. Sillä ainahan ennemmin tai myöhemmin saadaan tietää, kellä on rahoja korkoa kasvamassa. Ja sitäpäitse ei isäntä luullut renkimiestä lainkaan vahingoittavan jos saadaan tietää, että hänellä on rahoja korolla. Päin vastoin isäntä luuli, että tämä seikka tekee hänen hyvän nimensä vielä paremmaksi ja saa ihmiset pitämään häntä yhä suuremmassa arvossa. Eikä hänen tarvitsisi huolehtia koroistakaan. Vuoden kuluttua lisätään näet aina korko pääomaan uutta korkoa kasvamaan; niin saattoi pääoma, neljän prosentin mukaan, seitsemässätoista vuodessa kasvaa kaksinkertaiseksi. Ja kun Uli tarvitsisi, saisi hän rahat helposti laillisen ajan kuluessa takaisin, ihan varmaan, sillä säästöpankit ovat hyvin taattuina. Niihin sopi palvelijain ylipäättäen paraiten panna rahansa, sillä niihin otetaan vähiäkin summia ja koska tahansa; niin ei heidän tarvitsisi varoa juonia, petkutusta j.n.e. eikä pelätä vararikkoo ja asianajajain kanssa tekemisiin joutumista. Sinne he voivat huoletta panna rahansa ja tehdä edelleen työtä, kunnes rahoja tarvitsevat; ja sitten voivat he valehtelematta sanoa lainanpyytäjille: ei ole rahaa. – Silloin surkeili Uli: miks'ei isäntä ollut tätä hänelle ennen sanonut? Jos hän olisi sen ennen tiennyt, ei hänelle olisi tullut vahinkoa. "Olethan sen jo kuullut", vastasi isäntä, "etten minä voi kohdella renkiä kuin pientä lasta. Mutta jos kerran tahdot, että kohtelen sinua kuin lasta, niin ensi ehto on, että luotat minuun ja suvaitset puhua minulle asioistasi. Lapsi tulee isänsä luo ja kysyy neuvoa ja sanoo: Isä, mitäs sinä tästä ajattelet; isä, mitäs luulet?"

Uli tunnusti erehtyneensä ja pyysi isäntää panemaan hänen rahansa säästöpankkiin; noin viisitoista taalaria hänelle kai vielä jäi, tuumi Uli. Se ei tosin paljoa merkitse, tuumi hän, mutta kai olisi varmintä sentään ne panna säilöön. "Siltäkö sinusta tuntuu", sanoi isäntä, "juuri tuollainen kärsimättömyys se viekin monilta ihmisiltä omaisuuden. Siitä tulee kelmi tai hutilus, jonka mielestä edistyy liian hitaasti oikealla tiellä. Odotahan vain muutamia vuosia ja lisää yhä, niin saat nähdä, miten paljon sinulla on!"

YHDEKSÄS LUKU

Ulin arvo nousee ja tytöt hullaantuvat

Ja Uli teki niin. Hän pysyi säästäväisenä, tuli yhä nokkelammaksi ja uutterammaksi ja kasvoi samalla viisaudessa ja älyssä ja saavutti Jumalan ja ihmisten suosion. Oli aivan ihmeellistä nähdä miten hän oli ulkonaisestikin muuttunut. Nyt vasta hän oikeastaan esiintyi kuten miehen sopii; jo kaukaa kun hän tuli vastaan näki hänestä, ettei hän ollut mikään Lika-Pirkko; luuli häntä monasti tilallisen pojaksi eikä rengiksi, ei ainoastaan hänen pukunsa ja hopeisten kellonperäinsä, vaan myös hyvän ryhtinsä ja siivon käytöksensä vuoksi. Tilalliset rupesivat kernaasti hänen kanssaan juttusille ja kysyivät: "Mitäs, Uli, sinä tästä arvelet?" Ja hänen sanansa tehosivat. Ja hän itse huomasi, että ne tulivat jollakin tavoin painaviksi; siksi ei hän enää lörpötellen viettänyt päiviään, mutta mielti ensin mitä puhui, punnitsi sanojaan, ja pianpa kuultiin jo sanottavan siellä täällä asioista aprikoitaessa: Bodenbauerin Uli sanoi niin, Bodenbauerin Ulikin arveli näin.

Hän tiesi, ettei hän nyt enää ollut mikään kurja renki, jota kaikkialla katsotaan karsain silmin, vaan että hän oli hankkinut itselleen vaikuttavan aseman, jossa hänen mielellään sallittiin olla. Miten hän vähitellen pääsi tuohon asemaan ja minkämoisten yksityistapausten kautta, ollen isännälleen hyödyksi vahingon asemesta, huomaten vikoja hevosissa, joita hänen isäntänsä aikoi ostaa, valiten hyvällä silmällä virheettömät j.n.e., siitä en rupea kertomaan, juttu kävisi liian pitkäksi. Hän alkoi tuntea, että maanomistaja kulkea teputtaa maallaan aivan toisella tavoin, katselee sitä aivan toisin silmin kuin tyhjän omistaja. Se, joka on säästänyt työnsä hedelmät ja voimainsa tuotteet tulevaisuutta varten ja on huolehtinut tulevien vuosien varoista, tulee käytöksessään jollakin tavoin levollisen varmaksi – mikä varmuus monissa kehittyvässä suuntaan, typeräksi pöyhkeydeksi. Hän tuntee, että hän ei ole enää aivan kaikkien tuulien, vieraiden ja mielivallan hallussa, hän on itsenäinen, oma herransa. Hän voi kestää muutamia viikkoja sairautta ilman huolta, voi elää muutaman ajan ilman isäntää; siitä tulee hän tyytyväisemmäksi ja levollisemmäksi; hän ei rimpuile enää sinne tänne kuten vaapsahaisten ahdistamana, ja samalla kun sisäinen rauha kasvaa, kasvaa ulkonainenkin ja mikäli hän tulee itseensä tyytyväisemmäksi, sikäli tulee hän tyytyväisemmäksi isäntäväkeensäkin. Ja mitä enemmän hän saa tavaraa, sitä enemmän antaa hän sille arvoa, eikä säästä vain omaansa, mutta karttaa tuhlaamista yleensäkin; säästää siis isäntäväkensäkin omaa, ja sitä tyytyväisempi on isäntäväki häneen. Hän luo nimelleen vakavan arvon: on säästäväinen, ahkera mies.

Mitä tämä nimi merkitsi ja miten jokainen hyvä nimi houkuttelee miestä kiusaukseen kuten joka kukka hyönteisiä ja joka hedelmä toukkia, sen sai Uli pian kokea. Nimi "säästäväinen poika" on kuin teuren kuva, ja tytöt ne rupesivat Uliä kuvastamaan.

Bodenbauerilaisella oli kaksi piikaa, toinen emäntäpiika, toinen alempi. Ensimmäinen oli mörökölli, ei vuoteen kurahtanut monta kunnon sanaa, rumassa, rokonarpisessa naamassa oli haivenisia nystyröitä, silmät olivat punertavat, huulet valkeat ja nenä sininen; mutta hän oli ahkera, säästäväinen ja olisi kaikesta sydämestään tahtonut miestä; vaan hän ei osannut ilmaista rakkauttaan muuten kuin murinalla. Hänen äänensä oli koiran ja kissan äänen tapaista ja hän murisi ja kurisi aina enemmän sille, jota enemmän rakasti. Näyttipä siltä kuten hän joka hetki olisi nipistäen, raapien ja purren karkaamaisillaan rakastettunsa kimppuun. Tämä piika sanoi: sittenpä vasta maksaisi vaivaa tehdä työtä ja säästää kun saisi miehen; sittenpä hän vasta näyttäisi, ettei säästeliäämpää vaimoa ole koko maailmassa.

Mutta toinen oli huikenteleva otus, kevytmielinen luonteeltaan, kasvoiltaan, ruumiiltaan: kauniisti punaiseksi ja valkeaksi maalailtu, hipiä sileäksi hangattu ja silmiäänkös se osasi suloisesti vilkuttaa ja suunsa suloisesti suppoon pistää niin että olisi tahtonut siihen kiinni imeytyä. Hänkös

putsaili itseään mielellään, mutta teki työtä sitä vastenmielisemmin: ei puhuttakaan säästämisestä, aina mukavuus oli sitä mieluisempi, mutta kaikkein mieluisinta oli saada mies. Mieheissä tavoitteli hän onneaan, taivastaan, autuuttaan, kaikkea. Hän ei murissut eikä purrut; hän tekeytyi hempeäksi ja hieroi mielitettyynsä kuvettaan kuin kissa hyvällä päällä. Hän ajatteli, että jos hänellä olisi mies, rakastaisi hän häntä ylen paljon ja he rupeisivat viettämään oikein hyviä päiviä. Silloin ei pirukaan pakottaisi häntä enää palvelijaksi, silloin hän keittäisi niitä ruokia, joista tykkää, ja nousisi ylös milloin miellyttää.

Molemmat iskivät nyt silmänsä Uliin ja tahtoivat tehdä hänet onnelliseksi; molemmista oli Uli mielinen. Ensimmäinen ajatteli, että Uli voi auttaa häntä säästämisessä, toinen, että Uli säästää, jotta hän voisi olla Ulin kanssa onnellinen, s.o. ettei hänen tarvitsisi tehdä mitään ja saisi kuitenkin kaikkea mitä haluaa.

Molemmat rupesivat jotenkin samaan aikaan tuota kultapoikaa kuvastamaan.

Stiina torui aina Uliä, kun Uli keittiössä yritti sytyttää piippuaan tulitikulla taikka vain lastullakin: Ulin kynnet eivät muka olleet niin herraskaisia, ettei hän voisi ottaa hiiltä uunista, ei suinkaan ne nyt siitä karstalle palaisi. Hän äkäili Ulille aina kun Uli pani öljyä lyhtyynsä; milloin kaasi poika pesään liian paljon, milloin pirahti pisara syrjään. Kylläpä hänen oli opittava säästämään toisella tapaa, sanoi Stiina. Hänen saappaansa odottelivat usein viikon ajan rasvaamista tuvassa. Stiina ei niihin niin sormellaan puuttunut. Puukengät muka hyvin kelpaisivat rengille kotosalla tallustella; täällä ei saappaita tarvittu. Stiina ajatteli, että Uli pysyy kotosalla, kun hänellä ei ole saappaita. Kun rengit joskus pyhäiltoina istuivat vähänkin myöhänlaiseen penkillä talon edustalla, niin könyytteli Stiina heidät makaamaan. "Eipäs ole ihme", sanoi hän, "jos sinä, Uli, laiskottelet aamulla! Kun et opi ajoissa iltaisella menemään maata, niin ei sinusta ikinä tule mitään." Emännälle puhui Stiina Ulista alinomaa, mutta aina morkaten ja säkättäen, että Uli muka tekee kaikki työt nurin kurin ja useasti emäntä ihan sanoi: "Mutta, Stiina, minä en tosiaan tiedä, mikä vika sinusta on Ulissa, hän ei tee kellekään mitään pahaa milloinkaan ja on pitäjän kunnollisimpia poikia, ja pulskempaa, sitä ei olekaan!"

Ulla oli ihan toisellaan. Hän mairi, pisti suunsa sokerilleen, lähenteli nokan eteen, Ulin parissa oli hänellä aina tekemistä: milloin piti Ulin muka auttaa häntä, milloin Ullan Uliä. Hän härnäili Uliä, kunnes Ulin täytyi häntä koskettaa, hänen kanssaan otella. Milloin tuli Ulla varastamaan hänen nenäliinaansa, milloin kukkaa hatusta, milloin pistämään hänen taskuunsa imeliä omenia tai makehia päärynöitä. Elon leikkuussa tuppautui hän Ulin sitojaksi ja lipakoi aina hänelle somia sanoja ja julisti rakkauttaan alati silmillään. Miestä haluavansa sanoi Ulla usein, ja miehelle olisi hän hyvä, tätä elämäähän oli vain kerta ja tuhmiapa oltaisiin, jos kohdeltaisiin toisiaan pahoin ja oltaisiin onnettomia.

Tietysti he naisellisella vaistollaan pian huomasivat olevansa kilpailijoita ja koettivat syrjäyttää toisiaan.

Stiina haukkui mieskönttejä, jotka ajelevat joka letkaa ja katsovat vain naamaan naidessaan, ja sanoi Ulille, että Uli on kaikkein tuhmimpia ja kelvottomimpia köytyksiä, jonka kanssa ei kerrassaan minkään kunnan ihmisen kannata ruveta väleihin. Mokoman, joka katsastelee sellaista kevytmielistä Lika-Pirkkoa kuin Ulla ja rupee hänen peliinsä, mokoman pitäisi vielä saada patukkaa. Mokomain kanssa ei Stiina lyöttäytyisi yhteen. Vaikka hän uskaltaakin näyttää naamansa auringonpaisteessa pelkäämättä että se ruskettuu, niin onhan hänellä toki kaksi tusinaa paitoja ja seitsemän paria pumpulisukkia, (yksi pari oli hävinnyt), neljät liivit, kahdet hiivatin hyvät ja kahdet huonommat, ja rahaakin oli, eipä sanonut, minkä verran. Mutta sen vain sanoi, että sen, jonka kanssa hän rupeisi talosille, ei tarvitsisi huolehtia parisängyistä ja parista lehmästä eikäpä ehkä lampaastakaan. Hän ei ollutkaan sellainen kevytmielinen letus, jolla ei ole rahaa ostaa edes lankaakaan kun aikoo parsia sukia. Oli hänellä vielä muutakin puhumista, mutta ei hän nyt siltä naimisiin; hänellä oli mistä elää muutenkin ja hyvä se oli olla vapaanakin ihmisenä. Muuten hänellä olisikin jo kauan sitten ollut mies, jo kaksikymmentä vuotta sitten olisi hän saanut miehiä jos miten monta, mutta nyt ei maksanut enää vaivaa ryhtyä puuhiin, sadasta pojasta ei ollut niin yhtään älykäästä; joka lutti on nyt pojista rakkaampi

kuin rahakas kunnan ihminen. Näin puhuttuaan virnisti Stiina tavallisesti niin että villikissat olisivat kauhistuneet ja heristi kynsiään niin että kanahaukat olisivat kadehtineet.

Ulla ei ollut puoliksikaan näin vihainen Stiinalle, vaan nauroi ja ilkkui ja virnisteli, että kyllähän se Stiina mielellään menisi naimisiin, mutta kun se näyttää torahampaitaan kuin metsäsika, niin mikäs poika sitä lähelle uskaltaa: jää niihin roikkumaan. Stiina kuorsaa yöllä jotta sälot seinistä lentävät ja usein se oikein karjasee keskellä yötä. Ja jos kysyy, mitä se sillä tavoin karjuu, niin se huutaa: "Minä näin unta, ettei se minusta huolinut, vaikka jo luulin sen saavani." Yöllä sen päällä on paita, jota ei kelvon voisi käyttää luutturiepuna, ja liiviksi pujottelee se nuoraan rääsyjä kuten papuja ja sitoo ne ympärilleen ja kehuu sitten miten ne liivit lämmittävät. Kun hän tässä tuonoin aikoi aamulla ottaa Stiinan sukat jalkaansa, ei hän voinut koko yönä nukkua, kun pelkäsi, miten ihmeellä saisi ne jalkaansa, ne olivat näetsen kuin hämähäkin kudetta. Ulla ihmetteli, mihin se Stiina oikeastaan hukkaa kaikki rahansa; ei se niitä käytä mihinkään ja kuitenkin ei sillä ole niin viiden kreutzerin kolikkaa. Ulla toivoi, että joku antaisi Stiinan petkuttaa itseään ja naisi hänet; luulisi saavansa rikkaan vaimon, mutta kylläpä Ullaa naurattaisi, kun se saisikin hupsun rahojen asemasta. "Uli", sanoi hän, "tuopas sinulle kelpaisi, saisitpas siitä käryä niin ettei nokkasi nuuskaa, tuskin lannankaan hajua enää tuntisi; siinä olisi sinulle eukkoa elinjäksi! En kehu itseäni puoleksikaan niin paljon kuin tuo hupsu; mutta taivainen eropa minusta sentään olisi saadako puhtautta rakastava vaimo vai tuo tunkio, kuonainen kuvatus. Selkäpiitäni oikein varistaa joka ilta kun minun pitää mennä sen kanssa makaamaan ja yököttää aina kun hän keittää ruokia, eikä emäntä."

Niin ottelivat kilpailijat toistensa selän takana; mutta eivät he säästäneet toisiaan vasten naamaakaan ja Stiina haukkui Ullaa ja Ulla pilkkasi Stiinaa. Ja Ullia, joka muuten oli järkevä nuorimies, olisi nytkin luullut järkeväksi. Olisi luullut, ettei hänelle kävisi kuten entiselle aasille kahden heinähäkin välissä: ja kuitenkin kävi Ulille niin, rengille, josta oli tullut järkevä mies. On aivan merkillistä, millainen pölkypää voi naima-asioissa tulla miehestä, joka muissa maailman suhteissa on älykäs, miten nainen voi kuten tykin sytytysluntulla leiskauttaa liekkiin ihmisessä haluja ja salaisia tai jo ilmenneitä himoja, niin että hän on hulmuavassa tulella ja ajattelee vain, että tuon kanssa täytyy hänen tulla onnelliseksi ja ettei hänellä koko maailmassa ole mitään muuta kuin tuo vain eikä häntä ilahuta mikään muu kuin tuo vain; sellaista näkee alituisen ja sille, joka sen on sadasti nähnyt, käy aivan samoin kuin hänen näkemilleen eikä hän muiden vahingosta viisastu. Nähdään solmittavan tuhansia avioliittoja, joista tuhannet tuumivat, että niistä tulee onnettomia niin varmaan kuin 1 ja 1 on 2, ja että seurauksista nähdään, eivätkö he puhu totta; mutta nuo kaksi solmijaa, tai ainakin toinen heistä, ne eivät vain kuule, eivät näe, aavista, vainua mitään. Toisessa on mahtavana taipumuksena, kehittymättömänä voimana jokin himo: nainen lähenee sitä eloa-antavana luonnonmahtina ja heti alkaa hapatus, joka tuhoo harkinnan, hukuttaa tahdon kokonaan kuohuun, sokaisee silmät ja hävittää entiset epäröimiset ja pyrkii nousemaan vain tuon himon määrää kohti. Täten selitän hyvin kouraantuntuvasti nuo monet niin sanotut rakkaudet. Tai selittäköön ken voi muulla tavoin sen miksi mitä vastenmielisimmät otukset naidaan kun heillä vain on satanen kruunua rahoja; mitä laiskimmat letukset, kun heillä vain on kaunis naama; mitä siveettömimmät, julkeimmat lesket, kun vain osaavat kiemailla, vaikka koko heidän entinen elämänsä, – jonka laadun muuten pyydysteltävä useimmiten tietää, – heidän luonteensa, heidän taipumuksensa saarnaavat kanuunan jyrinällä avio-onnea vastaan?

Jos tämä hapatus ihmisessä ehtii käydä loppuun ennenkun hän on joutunut naimisiin, niin haihtuu huumaus; hän herää kuin unesta; on kuten häneltä suomet silmiltä putoisivat; kaikki näyttää nyt toiselta, aivan toisin laskee hän nyt ja hänen elonsa vaatimus on nyt vapautua tuosta ennen toivomastaan n.s. elämänsä onnesta. Siitäpä johtuukin vaikerrus menneestä rakkaudesta, uskottomuudesta; siitäpä useat kihlattujen erot; vielä useammat n.s. onnettomat avioliitot. Sellaista hapatusta oli luultu oikeaksi rakkaudeksi; kävi hapatus loppuun, entinen luonnollinen olo palasi: ei siis muka enää rakasteta. Ne, joista piti tulla yksi, eivät otakaan yhtyäkseen, vaan ovat toisilleen vieraita ja vihamiehiä. – Ulissa piili yhä tuo entinen kaksikymmen-vuotias poika, joka lämpenee kiemailuista ja

pitää enemmän kauniista kuin rumista tytöistä; katselee tyttöjä aistillisuutensa silmälaseilla ja luulee heissä näkevänsä kaivatun onnensa. Mutta Ullissa oli myös halu säästeliäisyyteen, into itsenäisiin yrityksiin, vimma päästä isännäksi. Muutamit sadat kruunut ja tarkka vaimo eivät siis hänen mielestään olleet halveksittavia; niistä luuli hän rajattomasti hyötyvänsä ja lyhentävänsä monilla vuosilla palvelusaikaansa.

Sentähden ei hän malttanut olla tavoittelematta Ullaa onnenaan; ajattelematta, että Ulla on sentään niin rakas ja hyvä tyttö, hänen kanssaan olisi hyvä elää. Usein hän mielessään haaveksi tuota elämää: niin ja niin he Ullan kanssa ahertaisivat, keskenään iloitsisivat ja hoitaisivat talouttaan. Mutta sitten muistui hänen mieleensä taas, etteihän sitä pelkällä kauneudella voi elää ja ettei Ullalla ole arkussa mitään, hän on sitä paitse ylpeä, ei osaa oikein pitää huolta vaatteistaankaan eikä hän ole ollut työssäänkään mikään ahkeruuden ihanne. Mutta, ajatteli hän mielessään, kyllähän Ullan saisi työhön totutetuksi. Sitten johtui Stiinakin Ulin mieleen ja hänestä tuntui, että Stiinan kanssa hän sentään tulisi paljon paremmin toimeen. Stiinalla oli rahoja, hän oli ahkera ja tarkka. Tosin oli hän ruma; mutta, ajatteli hän, siihen kai tottuisi, niin ettei sitä lopulta huomaisikaan. Stiina oli hyvin häjy; mutta, ajatteli hän jälleen, välipä naisilla lopultakin, eiväthän, kaikki voi saada kauniita vaimoja ja monipa vaihtaisi mielellään kauniin vaimon rumempaan, kun saisi vaatimattomamman ja ahkeramman kuin entinen. Silloin rupesi hän puhuttelemaan Stiinaa sävyisin sanoin ja lähenteli häntä. Stiinakos nyt virni kahta kauheammin, ihan tukka näytti harjaksina pystyyn karkaavan, ja haukkui Ullia entistä sydämellisemmin ja vimmatummin eikä säästellyt "laiskimuksia" ja "koirarutkia" ja pani kahta vähemmän jauhoja ja voita keittoon. Silloin ajatteli Uli, ettei tosiaan liene elämän suurin riemu elää sellaisen vaimon kanssa, jonka ystävyys on murjottelemista, hempeys haukkumista ja että mitäpä ne raha-pahat häntä auttaisivat kun toinen ei antaisi hänen olla lainkaan mielensä mukaan, toisesta ei hänelle olisi yhtään iloa, hän olisi aina patukan alla?

Niin kiskoi ja tyrkki Ullia kaksi voimaa eri suunnille; yhä välttämättömämmältä tuntui hänestä päättää pian; sillä hän ajatteli, että hän jo muka tulee liian vanhaksi eikä enään naimisiin pääsekään, ellei tee pian päätöstään, vanhaa näet ei kukaan huoli. Sillä nykyään vanhetaan paljon aikaisemmin kuin ennen; joka poika nulikka on nyt jo mies mielestään. Mitä siis voi mies olla muuta kuin ukko? Ennen hävettiin mennä naimisiin alle kolmenkymmenen vuoden vanhana: nyt nyrpistelevät tytöt nokkaansa kun kosija on yli kahdenkymmenen viiden ja rupeevat kernaimmin yksiin kahdeksantoista, kaksikymmenvuotiaitten kanssa. Tästä ymmärtää, minkämoisia nykyajan tytöt ovat ja minä he avioliittoa pitävät, miten vähän he ajattelevat tätä: kuinka voivat lapset elättää lapsia?

Onneksi Ullille, ei tässä talossa suvaittu palvelijain yöjuoksua toistensa luona; sitäpaitse nukkuivat kilpailevat tytöt samassa vuoteessa: siitäpä olisikin tullut merkillinen yöjalkareissu. Mutta näiden esteiden vuoksi koettivat naiset sitä innokkaammin päästä Ulin pariin päivällä, sillä hekin halusivat kumpikin yhä enemmän kiiruhtaa liittoa ettei Uli pääsisi heidän käsistään. Milloin talliin lypsyllä, milloin ruuhen ääreen ruokkiessa, milloin vajaan appeen laittoon, milloin heinään, lantatunkiolle pujahtelivat Stiina ja Ulla kilpaa hänen luokseen. Stiina öyski, Ulla liehi. Mutta tuskin oli Stiina tullut, niin pian oli lähellä Ullakin, häiriten joko keskustelua tai kiusaten Ullia jälestäpäin keskustelun vuoksi. Ja tuskin oli Ulla nähnyt Ulin jossain ja katsoi vilkaisemallakin häneen, niin jo lensi siihen Stiina kuin pyssyn piipusta ja sähisi metsäkissana ja lateli hävyttömiä ihmisiään ja laiskimuksiaan j.n.e. Kuta kiihkeämmin Stiina ja Ulla kilpailivat, sitä vähemmän he antoivat rauhaa toisilleen, sitä rajummin he pitivät puoliaan, sättivät toisiaan mitä kamalimmin ja toinen uhkasi kaivata toisen päälle isännälle: ihmevä jos mokomia liehimisiä ja kukerruksia kärsittäisi. Isäntä ja emäntä olivat jo kauan nähneet mitä peliä nuo pitivät ja tulivat yhä tyytymättömämmiksi, sillä se häiritsi töitä. Ei Stiinalla eikä Ullalla ollut halua työhön, he unohtivat tärkeimmätkin tehtävänsä; myös Uli veltosteli. Emäntä oli jo kauan sitten tuuminut, että Johanneksen pitäisi nyt puhella asiasta Ullin kanssa; hän itse oli kyllä jo monasti pökyyttännyt tyttöjä, mutta sehän oli ollut kuin tulta tappuroihin: tytöt näyttivät tulevan yhä hullummiksi ja hullummiksi ja emäntä oli huolissaan, että Stiina tulee hassuksi; se oli tässä äskenkin lörpötellyt, pöpissyt itseksensä ja tällainen se ei ollut ollut ennen heillä

ollessaan. Ulla ei käy kovin apeille mielin, tuumi emäntä: kun ei saa yhtä, niin saa toisen. Johannes sanoi, ettei hän mielellään menisi puhumaan Ulille, ei ollut vielä siitä Ulille kurahtanutkaan; mutta jos ei meno parane, niin täytyyhän hänen, eihän tällaista voi kestää.

Ulistakin kävi olo yhä kiusallisemmaksi. Hän alkoi vähitellen hävetä kun hänellä oli kaksi henttua, hapatus oli käymässä loppuun; tytöt olivat toisilleen vastuksina ja Uli sai aikaa tointua entiselleen. Hän alkoi karttaa noita kahdenkeskisiä keskusteluja; no sitä rajummin tytöt ajelivat häntä, sitä enemmän toisiaan haukkuivat ja jos hän lähti lyhdyttä talliin, niin entistä joutuimmin he tulivat jälestä. Kerran kun Uli lähti antamaan hevosille apetta yöksi, ja oli tuskin ehtinyt ruveta apetta jakelemaan, tupsahti Ulla hänen luokseen lipikoimaan ja kysyi viimein hyvin surullisella mielin, mikä Ulilla oli kun hän ei ollut enää sellainen kuin ennen? Tietysti vain Stiinan syytä; mutta Stiinallekos Ulla lupasi näyttää! Tuskin oli Ulla sen sanonut, niin alkoi ulkoa kuulua jyskettä ja pauketta ja sitten rupesi kuulumaan niin merkillistä ääntä, ei ollut se ammuntaa eikä määintää vaan yhtäaikaa molempien tapaista. Ulla huutaa kiljahti nyt sille näyttävänsä, hypähti ulos ja Uli tuli ovelle lyhtyineen; tuvalta juoksi väkeä ja Stiina löydettiin lantakaivosta, kurotellen likaa valuvaa päätänsä mustista mujuista, surkeasti ähkien ja kurnuttaen, hokien ja karjuen vaikka minkälaisella äänellä. Hän ei päässyt omin voimin ylös ja kukaan ei uskaltanut sen siivoiseen koskea. Koko talon väki seisoi kaivon suulla voimatta olla nauramatta; emännänkin täytyi kääntää päätänsä ja katsoa sivulle kun ei voinut pysyä totisena. Stiina kurotteli käsiään ja alkoi sadatella. Ulla nauroi yhä hullummin, Stiina karjui kahta kauheammin: kyllä hän sille näyttää kun täältä pääsee, sillä kukas muu kuin Ulla se olisi peittänyt sillä tavoin lantakaivon että hänen piti pudota siihen kun oli menossa vettä hakemaan. Tyttöjen nauraessa ja sadatellessa, ei kukaan auttanut: yksi puhui puoshaoista, toinen heinähangoista; kolmas tuumi, että Stiina olisi räjäytettävä ruudilla tantereelle. Viimein armahti isäntä onnetonta, otti noin neljän jalan pituisen salon, käski Uliä pitämään kiinni salon toisesta päästä ja piti itse toisesta. Stiinan oli tartuttava salkoon käsiksi. Niin nostivat he vaivoin ja kaikki voimansa ponnistaen Stiinan hitaasti lantakaivosta. Voi tuskin käsittää, miltä lyhdyn valossa näytti tuo virtsaa valuva kuvatus, joka oli yltäänsä mustassa töhkässä, tuo punasilmäisen sininenä, valkeahuulinen Stiinakin hän hitaasti nousi lantakaivosta. Vaatteistaan loruivat ylt'ympäri mustat purot kunnes hänet viimein oikeana sontasuutarina laskettiin tantereelle. Katselijat olivat nauruun läkähtyä. Mutta tuskin oli Stiina päässyt jaloilleen, niin karkasi hän kuin susi Ullan kimppuun. Tämä kiljaisi ja yritti juosta pakoon, mutta jo sai Stiina hänet kynsiinsä ja kiskaisi palmikosta nurin. Kauniin Ullan päällä pyörinyt kauhea Stiina ja hauteli kämmenillään Ullan kasvoja. Miten soma Ulla huusikaan apua Jumalan nimessä, huusi kuin puukko kurkussa, niin ei kukaan häntä auttanut; kukaan ei tohtinut koskea Stiinaan, hänestä lenteli joka liikkeellä ruiskimalla lantaa. Silloin täytyi Ullan viimein varjella itseään, Stiina kiljaisi ja he pyörivät toisissaan keränä kiinni. Kuului kaukaa askelia; silloin emäntä sanoi, että jos ei noita nyt jo eroteta, niin täytyy hänen itsensä eroittaa. Ei tohdittu olla tottelematta emäntää; koetettiin heti tarttua kiinni Ullaan. Mutta Ulla ei ollut siistimpi kuin Stiinakaan; tavoittelija tahrautui ja kun Ulikin yritti heitä eroittaa, koettivat he molemmat heittäytyä hänen kimppuunsa, sillä hän oli muka kaikkeen syypää. Stiina noitui Ulin olleen Ullan kanssa samassa juonessa, upottamassa häntä lantakaivoon, ja Ulla sadatteli Ulin yllyttäneen Stiinan hänen kimppuunsa. Ellei isäntä läheneviä naapureita peläten olisi aivan tosissaan käskenyt taistelijoita menemään sisään, niin olisi Ulin ollut paljon vaikeampi hillitä vihaansa kuin rakkauttaan.

Täytyy jättää lukijani mielikuvituksen kuvattavaksi miltä nuo kaksi rakastajatarta sitten näyttivät kun he tulivat yhdessä huoneeseensa ja viimein asettuivat vuoteeseensa. Sen vain sanonen, että heidän ulkomuotonsa käänsi Ulin mieltä ylenpalttisesti ja että hän siitä hetkestä kyllästyi heihin molempiin. Tytöt ymmärsivät itsekin, että kyllä tämän pelin piti jo loppua, ja heidän liehimisyriyksensä olivat tästä lähin varsin laimeita. Stiinalla oli surussaan se ilo, että eihän tuo toinenkaan saanut Uliä, ja Ulla päätteli kaikessa hiljaisuudessa: on niitä poikia muitakin kuin Uli ja eihän nätin tytön tarvitse kuin viheltää akkunasta jos tahtoo miestä: niitä tulee heti kymmenittäin; mutta ketä tahansa ei hän huolikaan, hän ei olekaan syntynyt maailmaan miksikään luutturievuksi! –

Mutta ei ollut vielä hävinnyt Ulista halu naisväkeen; yhä vieläkin hänestä tuntui siltä, että nyt olisi jo aika, nyt ei enää saisi vitkastella!

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.